ELLENFORRADALMI ERŐK A MAGYAR OKTÓBERI ESEMÉNYEKBEN

II.

KIADJA
A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG MINISZTERTANÁCSA
TÁJÉKOZTATÁSI HIVATALA

ELLENFORRADALMI ERŐK A MAGYAR OKTÓBERI ESEMÉNYEKBEN

II.

KIADJA
A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG MINISZTERTANÁCSA
TÁJÉKOZTATÁSI HIVATALA

BEVEZETÉS

A polgári restaurációs propagandát az októberi események előtt és nagyobbrészt az októberi események idején is a kétszínűség, a tényleges célok leplezése jellemezte. Ez a kétszínűség a szocialista gondolkodású tömegek félrevezetésének jól átgondolt ravasz eszköze volt. A fegyveres felkelés időszakában a *sajtóban* megjelent követelések és programok messze elmaradtak attól, amit az ellenforradalom agitátorai *szóban* követeltek, vagy *amit már végre is hajtottak*. Amikor a követelésben foglalt pontokat vizsgáljuk, szem előtt kell tartanunk annak az időszaknak azt a sajátosságát, hogy a tettek messze túlhaladják a leírt és kinyomtatott szavakat.

Nem adták ki például nyomtatásban a jelszót, hogy le kell váltani az összes, addig vezető állást viselt kommunista és a kommunistákkal együttműködő állami és városi funkcionáriusokat és gyárigazgatókat stb. — de ez a közigazgatás különböző területein, számos intézményben, vállalatban már a gyakorlatban megkezdődött. Sok derék, köztiszteletben álló vezető embert eltávolítottak és helyüket egyre-másra foglalták el a polgári restauráció képviselői.

Nem nyomtatták ki például azt az ellenforradalmi követelést, hogy a kommunista pártot be kell tiltani, és a vezető kommunistákat le kell tartóztatni — de a kerületi pártházakat fegyveres csoportok szállták meg, a budapesti pártbizottságot ágyúval lőtték, számos vezető pártfunkcionáriust meggyilkoltak. Budapesten szervezett fegyveres csoportok házról-házra járva száz és száz párttagot letartóztattak, másokat felvettek a letartóztatandók listájára. Kiterjedt a fehérterror a vidékre is.

A Szovjetunióval szemben egyenjogúságról és barátságról írtak — a valóságban meggyalázták a szovjet hősök emlékműveit, letépték a vörös csillagokat, elégették az orosznyelvű könyveket, köztük Lenin, Tolsztoj, Dosztojevszkij műveit, sőt Petőfi orosz kiadását is.

Ha az ellenforradalom kezdettől fogva a sajtóban is megmutatta volna igazi terveit, valódi arculatát, akkor a nagy tömegek, s köztük a szocialista diákok is hamar szembefordultak volna vele.

A kormánnyal szemben hangoztatott és kinyomtatott követelések és jelszavak általában ideiglenes jellegűek voltak. Amikor a kormány valamit elfogadott, az ellenforradalmárok azonnal újabb követelésekkel álltak elő, hozzátéve, hogy nem bíznak a kormányban, míg az újabb követelést nem teljesíti. Erre példa a kormány összetételére vonatkozó követelések folytonos változtatása: kezdetben Nagy Imrét követelték a kormányba; amikor ez megtörtént, akkor a kommunista miniszterek kidobását és Kéthly stb. bevételét követelték; november első napjaiban már megjelent az a jelszó, hogy „vesszen Nagy Imre".

A követelések fokozásának taktikáját az amerikai imperialisták szócsöve, a hírhedt „Szabad Európa" rádió sugalmazta.

A Szabad Európa rádióban október 31-én egy bizonyos Bell ezredes követelte a honvédelmi tárcát a „szabadságharcosok"-nak, és Maléterből hamarosan honvédelmi miniszter lett. A Szabad Európa október 31-én kürtölte az éterbe: „Semmisítsék meg a varsói egyezményt és mondják ki, hogy Magyarország többé nem tagja a szerződésnek" — a következő napon, november 1-én. Nagy Imre ennek engedelmeskedett. A Szabad Európa nem titkolta, hogy a magyar nép nyakára egy olyan, „vaskezű" emigránsokból álló kormányt akar ültetni, amelynek hivatása lett volna, hogy visszaállítsa Magyarországon a régi rendet. Erről azokban a napokban a külföldi sajtóban is sok szó esett.

A követelések elbírálásánál számba kell venni még azt is, hogy ebben az időszakban maga az amerikai propagandaközpont, amely az egész ellenforradalmi mozgalmat irányította, azt a taktikai utasítást adta ki, hogy most *még nem kell* visszakövetelni a gyárakat, a bányákat, és a földbirtokokat volt tulajdonosaik számára. Nem kétséges, hogy amint az egykori tőkés elemek a *politikai hatalmat* kezükbe kaparintották volna, az amerikai propagandisták és magyarországi ügynökeik „nem ragaszkodtak" volna a nagyüzemek társadalmi tulajdonához.

Annak ellenére, hogy a felsorolt körülmények akadályozták a régi rendszer visszaállítására irányuló törekvések leplezetlen, nyílt megnyilvánulását, letompított, elködösített formában mégis felszínre kerültek ezek. A letűnt Horthy-rendszer hívei ugyanis, amikor úgy vélték, hogy már kezükben van a politikai hata-

lom, nem tudták türtőztetni magukat, és bizonyos mértékben megszegték a Szabad Európa rádió amerikai ideológusai által előírt taktikát. Már itt-ott megjelentek az egykori földbirtokosok, visszakövetelve földjeiket; Habsburg Ottó visszakérte a magyar koronát; emigráns grófok jelentek meg a határmenti Sopron város legelőkelőbb szállodájában; eljött Magyarországra Lichtenstein herceg is. Mindszenty szintén leleplezte magát.

A polgári restaurációnak meg volt az amerikai ügynökök által készített receptje. Eszerint az első lépés a népi demokratikus állam hatalmi szerveinek szétverése, a munkásosztály pártjának törvényen kívül helyezése, illegalitásba szorítása, valamint Magyarország kiszakítása „semlegesség" ürügyével a szocialista országok táborából és csatlakoztatása a nyugati kapitalista országok tömbjéhez. Természetesen kezdetben elhallgatták a nép előtt, hogy ha Magyarországon az amerikaiak, a nyugati „ENSZ-csapatok" és azok magyar ügynökei lesznek az urak, akkor a nagytőke hatalmának helyreállítása akadálytalanul végrehajtható lesz. Elködösítették azt is, hogy ez a lépés újjáéleszti Magyarország ellentéteit szomszédaival és hogy hazánk ezáltal egy új háború tűzfészkévé vált volna. Ez a terv Magyarországot a nyugati imperializmus keleti előretolt hídfőjévé akarta változtatni. Ez olyannyira nyilvánvaló veszélyekkel járt, hogy józanabb gondolkodású polgári politikusok sem hunyhattak előtte szemet. Például Bilkei Gorzó Nándor az úgynevezett „fővárosi nemzeti bizottságban" is óva intett attól a „veszélyes játéktól", amit a varsói szerződés megszegése jelentett volna.

A polgári restauráció egyik tünete volt a Horthy-rendszer pártjainak megjelenése a közéletben. Már a budapesti városházán is megjelent egy „Keresztény Magyar Párt" és „Keresztény Ifjúsági Szövetség" és ezen kívül a fővárosban még három „keresztény" pártalakító csoport akadt. Megalakult a Keresztény Demokrata Néppárt, a Keresztény Ifjúsági Egyesület és a Keresztény Demokrata Párt. A Horthy-rendszer újjáélesztett „keresztény" pártjai, valamint szövetségeseik azonnal hozzáfogtak, mégpedig a sajtóban és egyéb módon is a kommunistaellenes, a szovjetellenes, az antiszemita és az irredenta-soviniszta agitáció szennyes hullámainak felkorbácsolásához.

Alakultak olyan pártok is, amelyek szervezői a polgári restaurációt nem horthysta jelleggel gondolták végrehajtani, hanem a szocialista hatalmat egy polgári demokratikus vagy polgári liberális rendszerrel vélték felváltani. Az ellenforradalom tényleges katonai és politikai vezetése azonban a Horthy-fasiz-

mus politikai és katonai képviselőinek kezében volt. A polgári restauráció számos csoportja a polgári demokratikus, polgári liberális, meg a „keresztény" és fasiszta irányzatok keveréke volt. E kevertségnek fontos „összetartó elemét" a nyugati imperialisták előtti hódolat alkotta.

Ezekben a napokban több ismeretlen vagy alig ismert személy és pártalapító csoport lapkiadási kérelme futott be a Miniszterelnökség sajtóosztályára. A Magyar Függetlenségi Párt november 1-én benyújtott kérvényéhez csatolja programját is, amelyben a többi között *elveti a szocialista rendszert,* és egyértelműen „a tiszta, örök és magyar *polgári demokrácia megvalósítását*" és „*a magántulajdon sérthetetlenségét*" vallja.

A polgári restauráció fasiszta erői alakítottak egy úgynevezett „pártonkívüliek országos blokkját" is. Programtervezetükben, melyet a Nagy-kormánynak benyújtottak, ezt olvashatjuk: „Rendőrségi felügyelet alá vonni mindazokat a partizánokat, akik az ÁVH felgöngyölítése után szabadon mozognak", továbbá: „Minden vállalaton, üzemen, hivatalon és intézményen belül azonnali hatállyal megszüntetni a kommunista párt pártirodáit, a szakszervezeti irodákat és a vállalati munkaerő-gazdálkodási osztályt . . ."

A fasiszták vezetésével alakult meg a „Magyar Politikai Foglyok Bajtársi Szövetsége" is, melynek tagjai között elítélt nyilas gyilkosok is voltak. Ez a szervezet az „Ébresztő" című lapot óhajtotta kiadni, amely címében is emlékeztetett az 1919-es ellenforradalom hírhedt fasiszta szervezetére, az „Ébredő Magyarok Egyesületé"-re.

A horthysta restauráció kétségtelen és jellemző ténye volt a budapesti városházán, az úgynevezett fővárosi nemzeti bizottság megalakulása november 1-én. Ez a bizottság kijelentette önmagáról, hogy csak ő illetékes a városházán az állások betöltésére. Zajgóvári Károly ügyvéd a jegyzőkönyv szerint kijelentette: „osztályvezetőktől felfelé minden vezetőt nyilvánítson leváltottnak a Nemzeti Bizottság". A bizottság november 2-án „munkához látott". A nem létező „Keresztény Magyar Párt" küldötte máris javasolta, hogy egy piarista pap legyen a fővárosi oktatási osztály vezetője, és indítványozta, hogy az 1945-ben és később elbocsátott horthysták valamennyien kerüljenek vissza a fővároshoz.

A restaurációs törekvések számos ténye mutatkozott meg a különböző vidéki városokban és falvakban. Erre vonatkozóan ebben a kiadványunkban is felhozunk jellemző tényeket.

Ez a kép a „Sie und Er" svájci képeslap 1956, november 3-i számában jelent meg a következő aláírással:

„Nem adjuk meg magunkat — hangsúlyozzák valamennyien a szabadságharcosok főhadiszállásukon, ahová a mi riporterünk csak azért tudott bejutni, mert svájci útlevele volt. A mellette levő szobában tartózkodik a szabadságharcosok parancsnoka (akinek képét titoktartás céljából nem közöljük, s ugyanezen célból tettük tudatosan felismerhetetlenné munkatársai arcát is)"

A restaurációs törekvések egyik legjellegzetesebb képviselője Mindszenty bíboros volt. November 3-án este Mindszenty a rádióban beszédet mondott, amelyben kifejtette politikai nézeteit. A beszéd ködös volta ellenére nagyonis egyértelmű volt.

Mindszenty a következő parancsoló szavakkal írta elő, milyen legyen Magyarország társadalmi berendezkedése: „Jogállamban élő, osztálynélküli társadalom, a demokratikus vívmányokat fejlesztő, szociális érdekektől helyesen és igazságosan korlátozott magántulajdon alapján álló, kultúrnacionalista szellemű nemzet és ország akarunk lenni."

Mindszenty visszatér a „keresztény kurzus" és a nácizmus demagógiájához, amikor „igazságos" és „szociális érdekektől korlátozott" magántulajdon mellett tör lándzsát. De a történelemből is tudjuk, hogy mindez a gyakorlatban a tőke korlátlan uralmát jelenti.

A szocialista társadalom alapja a termelési eszközök társadalmi, közös tulajdona. Mindszenty ezt a társadalmi rendszert ezzel a beszédével — bukottnak nevezve — elhantolta. Mindszenty természetesen nem ismerte el Nagy Imre kormányát, és ezt a maga fennhéjázó hangján ezekkel a szavakkal is kifejezte: „A bukott rendszer (!) részesei és örökösei (az örökösök: Nagy Imre és kormányának tagjai) külön felelősséget viselnek saját tevékenységükért, mulasztásért, késedelemért vagy helytelen intézkedésért egyaránt".

Nagy Imrének és társainak *is* szól Mindszenty fenyegetése: „. . . . a törvényes felelősségre vonásnak minden vonalon, éspedig független és pártatlan bíróság útján kell bekövetkeznie."

Új választást is követelt Mindszenty, amelyen „minden párt indulhat", mégpedig „nemzetközi ellenőrzés alatt". A bíboros ismételte a Szabad Európa által néhány nappal korábban kiadott nyugati ellenőrzés alatti „függetlenség" jelszavát, az összes polgári restaurációs pártok szabad tevékenységének biztosítása és a kommunista párt tevékenységének tényleges elfojtása, föld alá szorítása mellett.

A bíboros azzal a követeléssel fejezte be beszédét, hogy adják vissza az egyháznak „intézményeit", ebbe a fogalomba természetesen a földbirtok is belefér.

Mindszenty halotti beszédet mondott a népi demokrácia „bukott rendszere" felett. A halotti beszédet azonban elsiette. A rendszer és a dolgozó magyar nép helyrehozza a Rákosi-féle politika által okozott károkat és azokat a pusztításokat is, amelyeket az elbukott ellenforradalmi felkelés okozott az országnak.

Ebben a kötetben a tőkés restauráció végrehajtására vonatkozó egyes politikai tényeket, adatokat és az ellenforradalom vérengzéseiről szóló újabb tényanyagot publikálunk, amelyek teljesebben világítják meg az ellenforradalmi lázadást.

Az összegyűjtött anyagból ebben a vonatkozásban néhány megcáfolhatatlan következtetés szűrhető le:

1. A fegyveres felkelés kezdeményezői és szervezői külföldi ügynökök, horthysta emigránsok és az országban levő illegális szervezeteik irányítói voltak, akik szervezőkként részt vettek a tömegmegmozdulásokban és azoknak mindinkább irányítóivá váltak.

2. A tizenkét évvel ezelőtt letűnt rendszernek az országban levő képviselői már megkezdték a fővárosban és számos vidéki városban, községben, járásban a régi hatalom visszaállítását, és a külföldön élő emigráció már felkészült itthoni ügynökeivel együtt a hatalom teljes átvételére.

3. A dolláron fenntartott és az Amerikából irányított, Nyugat-Németország területén működő Szabad Európa rádió uszító adásai nagy szerepet játszottak az ellenforradalom ideológiai előkészítésében és gyakorlati vezetésében, a fegyveres harc felidézésében, a tűzszünet be nem tartásában, ártatlan, népéhez és hazájához hű emberek lincselésére vezető tömeghisztéria felkeltésében. A Szabad Európa rádió irányítói különösen felelősek a magyar emberek közötti vérontásért és ezt követően Nyugatra csábításukért, ezer és ezer magyar családnak a disszidálások által okozott tragédiájáért.

4. Az ellenforradalmi lázadók célja október 29-e után mind nyilvánvalóbbá vált: a szocialista népi rendszer megdöntése és a nyugati kapitalista érdekszféra Magyarországra való kiterjesztése — azaz a polgári restauráció.

Az ellenforradalmi lázadás leverése volt az egyetlen módja annak, hogy a magyar nép elkerülje egy újabb ellenforradalom sötét korszakát.

A Rádió ostroma október 23—24-én

— Ahol a fegyveres felkelés elkezdődött —

Aki nem tudott a Studióba bejutni

(K. I. elbeszélése.)

Október 23-án délelőtt hallottam a hírét annak, hogy az Építőipari Műszaki Egyetem hallgatói néma rokonszenvtüntetést szerveztek a Bem-szobornál a lengyel események megünneplésére. A felvonulás betiltásának hírére az egyetemeken gyűléseket rendeztek, és tudomásom szerint a Közgazdaságtudományi Egyetem kivételével úgy döntöttek, hogy a tilalom ellenére is felvonulnak. Úgy hallottam, hogy az Építőipari Egyetemen a szervezők azzal az indokkal ragaszkodtak a felvonuláshoz, hogy az teljesen néma lesz, elmennek a Bem-szoborig, utána azonnal vissza az egyetemre.

A felvonulást a Bajcsy-Zsilinszky úton néztem végig. A menet elvonulása kb. egy órát vett igénybe. A tüntetés természetesen egyáltalán nem volt csendes. A felvonulók — különböző egyetemek táblái alatt — túlnyomórészt valóban diákok voltak. Ez különösen a menet első részére áll. Itt ütemesen és jókedvűen kiáltották jelszavaikat, amelyeket — mint később megtudtam — a DISZ adott ki röplapokon. Ezek a lengyel—magyar barátságot, az egyenlőség alapján való szovjet—magyar barátságot hangoztatták, Rákosi ellen szóltak, vagy Nagy Imre bevonását követelték a vezetésbe. Sűrűn hangsúlyozták a munkás-diák egységet. A továbbiak során, amikor már a menet is vegyesebb volt, egyre inkább szovjetellenes jelszavak kerültek előtérbe. „Nem kell nekünk gimnasztorka" stb. Úgy emlékszem, hogy a szovjet csapatok kivonását akkor még nem követelték, bár ilyen követelések a legkülönbözőbb helyeken kiragasztott röpcédulákon már városszerte olvashatók voltak. Nemzeti színű zászlókat követeltek a házakra, s ahol ez megtörtént, nagy tapssal jutalmazták, később Kossuth-címeres zászlót, illetőleg az akkori címer kivágását kö-

vetelték. A járókelők viszonylag passzívan, de nagyrészük mosolyogva nézte a felvonulást. Elítélő megjegyzést hallani nem lehetett, akik nem rokonszenveztek, némák voltak, legfeljebb az arcukról lehetett leolvasni véleményüket. De már itt az utcán is hallottam egy-két helyen azt a megjegyzést, ami aztán este már sűrűbben visszatért: „Végre 12 év után ezt is megértük."

Fél kilenckor értesültem arról, hogy a Rádiót körülzárták a tüntetők. Kilenc-negyed tíz tájban érkeztem autóbuszon az Adymozihoz. Itt tünt fel először, hogy a város esti élete nem normális. A tömeg a Múzeum körút és a Rákóczi út sarkán jóval nagyobb volt a szokottnál. Először a Múzeum körút felől próbáltam megközelíteni a Rádiót, de csak a Bródy Sándor utcáig lehetett eljutni, ahol két személyautó égett. Itt már hatalmas tömeg zárta el az utat. Puskalövések hallatszottak. Az egyetem udvarából emberek rohantak ki, frissen bontott csomagokból éles töltényeket szedtek ki: „ilyennel lőnek az ávósok", kiáltották, és töltényeket meg puskákat nyomtak a fiatalok kezébe. Ez negyed tíz óra tájban történt. Benke és több más, a Rádióban rekedt munkatárs szerint a karhatalom éjfél után használt először élesre töltött fegyvert.

Megkíséreltem a Rádiót a Puskin utca felől megközelíteni, itt sem sikerült. Az úttesten törött tégladarabok hevertek, láthatóan a sarkon folyó építkezés előtti téglarakásból származtak. Az utcán járókelők összeverődő, majd ismét szétszéledő csoportjai. Az egyikben valaki azt magyarázta, hogy a téglával a Stúdió segítségére érkező ávósokat dobálták, és ezek, anélkül, hogy ellenállást fejtettek volna ki, a Stúdió felé futottak. Egy másik azon vitatkozott, hogy ha őt téglával dobálnák, ő nem hagyná magát. A tömeg azonban az ilyeneket hamar elhallgattatta, sokkal általánosabb volt a: „gazemberek", „magyarokra lőnek" és hasonló megnyilatkozások. Az fel sem vetődött, vajon rendben levő dolog-e, hogy a Stúdiót — bárki is — el akarja foglalni, és ilyen esetben mi legyen a karhatalom feladata.

A járókelők között sok volt az egyszerű kíváncsiskodó, és ezeknek a hangulata is az ávósok ellen fordult. A Rákóczi úton, a Sip utca tájékán üres autóbuszok álltak. Az egyiknek tetejéről egy fiatalember beszélt az úttestet ellepő tömeghez. Nem hallottam, hogy mit mondott, valamilyen követeléseket hangoztatott, minden mondatára nagy taps és éljenzés volt a válasz. Az úton motorbiciklisek rohantak, egyik-másik megállt egy időre a járda szélén, körülöttük hangosan beszélő csoportok alakultak, majd a motorosok továbbrobogtak. Itt szabályszerűen

visszatértek a „magyarokra lőnek" és a már hallott „végre, 12 év után" felkiáltások. Ugyanakkor egyre újabb és újabb teherautók érkeztek, megtömve fiatalemberekkel, elöl lobogó nemzetiszínű zászlóval. Ekkor már a Szabad Nép körül is óriási volt a tömeg és onnan is lövések hallatszottak. Az egyik teherautóról leszólt egy fiatal lány: „A Sztálin-szobrot. már ledöntöttük." „Mikor?" — kérdezte valaki a tömegből. A lány az órájára nézett: „Most 9 óra 36 — mondta —, 6 perccel ezelőtt."

A körútról az emberek tömege áradt az Emke felé. Villamosok hosszú sora állt egymás mögött, egyik-másiknak az ablaka be volt törve.

Valaki a Rákóczi úton arról beszélt, hogy Csepelről megindultak a munkások. Ez láthatóan ijedtséget keltett, de a munkások nem jöttek. Az este folyamán egyre nyilvánvalóbban jelentkezett az ellentmondás a korábban hirdetett, elfogadható jelszavak és a végrehajtott akciók között, ugyanakkor egy bizonyos fokozatosság is a jelszavak bedobásában. A jelszavak kezdetben a sztálinizmus és Rákosi ellen szóltak, s a független, szabad Magyarországot követelték. Ugyanakkor a TEFU autóinak megszerzése, a zászlókkal ide-oda száguldó motorbiciklisek, a fegyverek szállítása, a Rádió megtámadása, olyan jó előre megszervezett akcióra utalt, amely nem a távollévő bukott párttitkár, Rákosi ellen irányult.

A Studióban

(M. L. elbeszélése.)

A Rádióban uralkodó idegfeszültség után megkönnyebbülten fogadták délután két órakor a gyűléstilalom feloldásáról szóló hírt. Tervezgették, hogy hova mennek ki, mit vesznek fel. A rádiósok hangulatából és a leghangosabb elemek követeléseiből ítélve ugyan nem sok jót lehetett várni. A józanabbak morogtak egyes abszurd követelések hallatára, de a hangulat olyan volt, hogy semmi remény nem lehetett arra, hogy ma valahol is a józanság győzzön.

Öt óra felé azt a hírt kaptuk, hogy tüntető tömeg jön a Rádióhoz. Kb. fél hatra elözönlötték a Bródy Sándor utcát úgy, hogy arról az oldalról többé nem lehetett megközelíteni a kaput. Az utca állandóan zúgott, a hangzavar kiviheteltlen, de a hangulat ellenséges, agresszív volt. Nemsokára a vörös zászlóégetésre került sor. Benke Valéria, a Rádió igazgatója és Szepesi sportriporter kimentek az erkélyre, beszélni próbáltak, hogy

Az ellenforradalmárok fegyvertárából:

I. MP44 német gyártmányú villámkarabély.

II. U. S. Carbine amerikai gyártmányú géppisztoly.

III. Angol Thompson új típusú géppisztoly.

IV. MP40 a második világháború német géppisztolya.

megtudják, mit akar a tömeg. Az „elvtársak" megszólításra percekig tartó „pfuj"-jal és „magyarok vagyunk!" felkiáltásokkal válaszoltak; a helyzet veszélyessé vált.

Az első küldöttség, néhány diák és lumpenproletár külsejű, kihívóan viselkedő fiatal fiú, és egy-két ellenszenves arcú idősebb ember, összesen kb. tizenketten, igen agresszíven léptek fel. Követelték, hogy 16 pontjukat, a rendes műsort megszakítva, az utcára kiadott mikrofonba olvassák be.

Benke azt válaszolta, hogy: a 16 pontot némi módosítással szívesen felolvassuk, hiszen a délelőtti, és előző esti egyetemi gyűlések hasonló határozatait már közöltük a Rádióban. A műsort azonban nem szakítjuk meg, hanem ezeket a pontokat a következő hírek között, vagy a tüntetésről készülő adásunkban ismertetjük. Mikrofont az utcára nem adhatunk, a tömeget a Studióba nem engedhetjük be, mert ennek a következménye legjobb esetben bábeli zűrzavar, anarchia az utcán, vagy rombolás a Stúdióban lenne. Egy nagyon fiatal, elhanyagolt külsejű fiú erre felugrott, és durva szavakkal szidalmazta Benkét, azt hangoztatva, hogy „addig pedig nem engednek, amíg a népé nem lesz a Rádió". Arra a kérdésre, hogy miképpen lesz szerinte a népé a Rádió, ezt válaszolta: „Adják ki a mikrofont az utcára, hogy mindenki azt mondhassa bele, amit akar."

Éles viták eredményeként a küldöttség tagjai között a kulturáltabban, higgadtabban beszélő fiatalok — valószínűleg diákok — vették át a szót, majd elfogadták feltételeinket. Az egyetlen komolyabb vita a szovjet hadsereg kivonása körül volt. Úgy emlékszem, még ebben is megegyeztek, valami olyan fogalmazásban, amely a teljes függetlenségről beszélt, a Szovjetunióval való egyenjogúság alapján.

Közben az utcán elterjesztették a hamis hírt, hogy a küldöttséget bent fogvatartják és bántalmazzák. Ablakainkat már korábban kővel dobálták meg. A kőzápor erősödött. Veszélyes volt az ablakban, vagy az erkélyen állni. *Mikor a küldöttség kiment és egyik tagja kísérletet tett, hogy a megállapodást ismertesse, ugyanolyan ellenséges zúgás, dobálás fogadta, mint a Rádió alkalmazottait.* Nem hallgatták meg, szétzavarták a maguk választotta küldöttséget, egyesek szerint meg is verték a tagjait. Ezek után órákon át ez ismétlődött meg: küldöttség jött, józan tagjaival megállapodtunk, kint azonban semmi hatás. A legutolsó küldöttség, elődeik sorsát látva, már nem mert visszamenni. A velük való tárgyalást Benke akkor szakíttatta meg, amikor a „békés tüntetők" lelőtték az őrségbe kirendelt honvéd őrnagyot.

Nyolc órakor elhangzott Gerő beszéde, de ezt a Rádió előtti tömeg nem hallotta, mert nem volt mivel közvetítsük. Nem igaz tehát, hogy emiatt támadták meg a Rádiót, hiszen már órákkal előbb kezdődött a támadás. Nagy Balázs történész beszélte el később, hogy ő a kora esti órákban a Rádió körül járva arra lett figyelmes, hogy egy idősebb katonás tartású, civilruhás férfi kiadta a jelszót: „Foglaljuk el a Rádiót!" — Minek? — kérdezték a körülötte álló egyetemisták. Erre nem is válaszolt, hanem különböző megbizatásokkal 8-as, 10-es csoportokban más-más helyre irányította a fiatalokat.

Korábban, hét óra körül jött a Rádióba Losonczy Géza, Vásárhelyi Miklós, majd Szántó Zoltán. Losonczy kiment az erkélyre, nézelődött, majd visszajött. Az utca Nagy Imrét akarta hallani. Losonczy felhívta Nagy Imrét, kérdezte, hogy jönne-e? Nagy Imre azt válaszolta: nem jön, amíg a párt nem hívja. Később tudtuk meg, hogy Nagy Imre már a Parlament előtt beszélt a tüntetőkhöz, a rádiósok felvették, és idehozzák a hangszalagot. Hangszórót szereltünk az utcára. A tömeg Nagy Imre első mondatára elcsendesedett, aztán zúgni, pfujolni kezdett, és összetörte a hangszórót. Tehát Nagy Imre sem kellett. Losonczy és Vásárhelyi nyolc és kilenc óra között elmentek.

Az első lövéseket kilenc órakor adták le a Rádió épületére. Kilenc és tíz óra közt csak szórványosan lőttek, de mesterlövészek lehettek, mert három államvédelmit, aki az ablakban mutatkozott, azonnal fejen találtak. Tíz óra után már állandó tűz alatt tartották a házat.

A Szabad Néptől, az Írószövetségtől, az Újságírószövetségtől egymásután hívtak fel bennünket ismerős és ismeretlen elvtársak, *a Szabad Néptől egyesek vádoltak, mások csak kérdezték: igaz-e, hogy nálunk az államvédelmiek halomra lövik, gyilkolják a békésen tüntető diákokat? Mi közöltük: minket lőnek. A Rádió nem lő, mert nincs is parancs a tüzelésre. A bentiek mindent elkövettek, hogy a fegyvertelen tömeget távozásra bírják; a fegyveres támadók ellen eddig nem akartak tüzet nyitni. Ezirányú kísérleteik azonban nem sikerültek.*

Könnygáz bombáikat a védők már kidobták, de azokkal csak maguknak okoztak kárt, mert a betört ablakú szobákba behúzódott a gáz. Kértek tűzoltófecskendőt, s mivel azok nem jöttek, saját udvari fecskendőnket állították be. Ez amúgy is hatástalan volt, mert hamarosan *ellőtték a fecskendőt tartó katona kezét a cső végével együtt.*

Később tudtuk meg, hogy a ház előtti tüntetőket nagy tö-

meg nyomta, amelyet azzal a rémhírrel hoztak a Rádióhoz, hogy ott „lövik a diákokat". A város különböző pontjain — ezt a szemtanúk mondták el — részben szóval, részben éles töltények mutogatásával így uszították az embereket: „Ilyenekkel lőnek a gyilkos ávósok." A kezükben levő töltény volt a „bizonyíték".

A fegyveres őrség vegyes állományú volt: államvédelmiek, híradósok, honvédtisztek, páncélosok, stb. Fegyveres harcra nem készültek, kevés emberük és főleg kevés lőszerük volt. Amikor látták, hogy a tüntető tömeg teljesen körülvette az épületet (csak a garázs kapuján át lehetett civileknek egyesével közlekedni; akkor a felkelők még nem tudták, hogy ez is a Rádióhoz tartozik) és komolyan fenyeget a betörés veszélye, erősítést kértek. Olyan jelzést kaptak, hogy két csoportban 600—600 honvéd elindult, ezek azonban nem érkeztek meg. Egy ízben láttuk, hogy az utcába bejött egy teherautó honvédekkel, de beékelődött a tömegbe, az emberek felugráltak a teherautóra és elkérték, vagy elvették a katonák fegyvereit. A Belügyminisztériumból, illetve a Honvédelmi Minisztériumból meglehetősen bizonytalan válaszokat kaptunk kérdéseinkre és kéréseinkre. Legerőteljesebben szorgalmaztuk nagyszámú gyalogság kiküldését, hogy fegyverek használata nélkül, a karhatalom tömegerejével érjük el az utca megtisztítását. Nem értettük, hogy miért nem kapunk segítséget.

Közben arról értesültünk, hogy fegyveres támadást indítottak a József-Központ, a Főkapitányság, kerületi kapitányságok, több nyomda és más középületek ellen is. Fazekas György időközönként a főkapitányságról telefonált, és elmondta, hogy más helyeken hogy áll a harc. *Amikor a fegyveres harc megkezdődött, a nálunk bentmaradt küldöttség két diák-tagja is fegyvert kért, és az őrséggel együtt reggelig harcoltak a támadók ellen.*

Tíz óra után a fegyveres támadás erősödött. Szabályszerűen ostrom alá vették a Rádiót, a szemben levő házak tetején alakítottak ki tüzelőállásokat. Padláslyukakból, kémények mögül, később ablakokból lőttek. Egy idő után már saját házunk tetejéről is kaptunk lövéseket.

A harc során szétlőtték a telefonközpontot, így a házon belül megszakadt az érintkezés. Az adón Hartai és Láng voltak, az adásra vonatkozó utasításokat gyalog vittük át hozzájuk. Ez a tüzelés erősödésével elég veszélyes vállalkozás volt. Mégis gyakran került rá sor, mert a Központi Vezetőségtől egymás után kaptuk a közleményeket, majd azok korrekcióját. (Pl.: „A K. V.-t okt. 31-re összehívták". Ezt korrigálták: „a legközelebbi

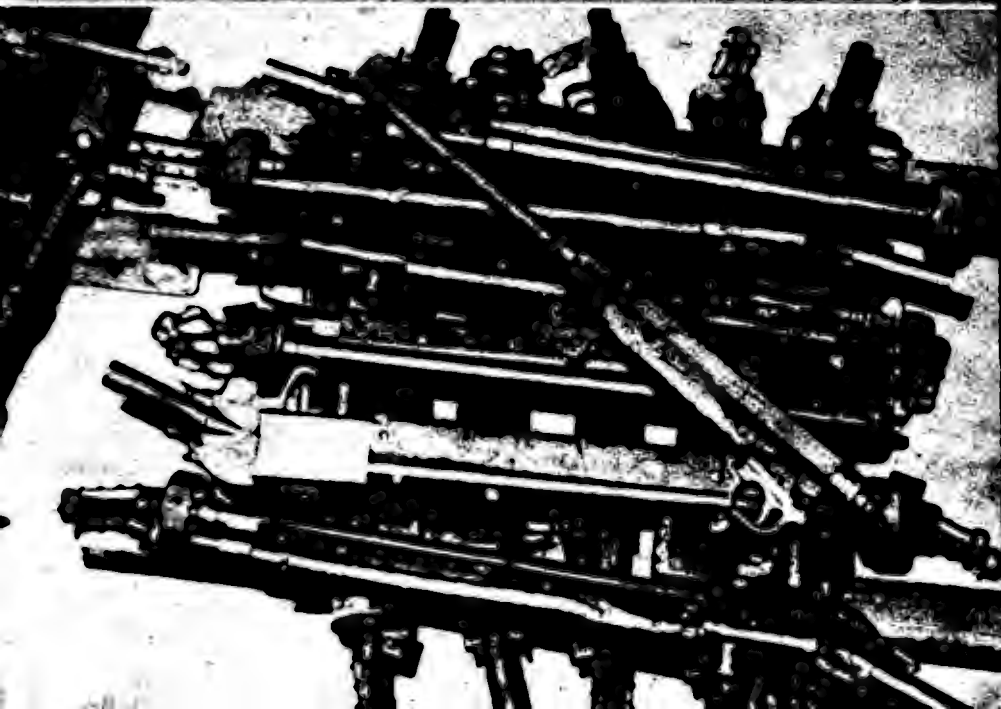

napokra", azután „azonnal összeül".) Az adást mégis, egész műsorzárásig rendben lebonyolítottuk.

Éjfélre már valamennyiünk előtt nyilvánvalóvá vált, hogy itt nem néhány fasisztának a meggondolatlan és hamar kifulladó támadásáról van szó, hanem egy jól megszervezett, nagyarányú fegyveres akcióról. Az utca nem ürült ki, minden erre irányuló kísérlet hiábavalónak látszott, tovább már nem lehetett várni, ezért az őrség parancsnoka megkérdezte parancsnokságát, hogy mit tegyen. Pontosan 12 óra 35 perckor kapott parancsot arra, hogy nyissa meg a tüzet.

A parancs kihirdetésekor jött fel Konok Ferenc honvéd ezredes. Azt javasolta, hogy ne nyissanak tüzet, és arra kérte Benkét, hogy találjon valamilyen más megoldást a megegyezésre. Ő most jön kintről, a kapu előtt beszélgetett a fiatalokkal, már semmi mást nem akarnak, csak a pontjaik beolvasását — és nagyon szeretnének már hazamenni. Benke eleinte elutasította azzal, hogy már fél hat óta folyik ez a játék: ha a küldöttekkel megegyezünk, akkor a tömeg az utcán már nem hallgat rájuk, mert a tömeget mások és más céllal mozgatják. Konok elvtárs azonban ellene volt a tűzharcnak — nem azokat sajnálta, akik biztos fedezékből lőttek ránk, hanem az utcába szorult fegyvertelen fiatalokat, akikre elsősorban volt veszélyes a tűzharc, — s ebben Benke, az ott levő karhatalmi erők parancsnokai és mi, a többi rádiós is egyetértettünk vele. Bár reménytelennek látszott — még egy utolsó kísérletet tettek.

Konok elvtárs újra kiment az utcára, magával hozott egy felnőtt munkáskülsejű embert és két fiatalt. Benke vállalta a náluk levő szöveg beolvasását — már nem nagyon bogarásztuk a szöveget, ők is igen engedékenyek voltak. Ez az utolsó kísérlet is sikertelen maradt, bár ez a delegáció mindent megtett, különösen a felnőtt munkás rekedtre kiabálta magát, hogy a tömeget elvonulásra bírja.

Ez az epizód azért fontos, mert mutatja, hogy az épület védelmezői mindent elkövettek a tűzharc megakadályozására. A lakosság ÁVH-ellenes hangulatát nem az ÁVH magatartása, hanem a rémhírekkel táplált uszítás idézte elő.

Egy óra felé a parancsnokok — látva, hogy más megoldás nincs — kiadták egységeiknek a parancsot, hogy ők is nyissanak tüzet.

Azt reméltük, hogy ha az utca megtisztul a civilektől — és ez meg is történt —, akkor a feltehetően nem nagy számú fegyveressel hamarosan végeznek a Rádiót védő karhatalmi egysé-

gek. Kiderült azonban, hogy lényegesen nagyobb erő támad, mint gondolták, és azoknak úgy látszik bőven van fegyverük és utánpótlásuk, a házbeliek meg csak ígéreteket kaptak.

Három óra körül a védők helyzete válságosra fordult. Lőszerük alig, emberük kevés volt. Az épületben sok volt a halott és a sebesült; utánpótlás, illetve felmentés — hiszen be voltunk kerítve — nem jött. A főparancsnokságnak állandóan jelezték, hogy ha nem segítenek, már nem tudják tartani a Rádiót. A segítséget mindig megígérték és a védelem igyekezett tartani magát.

Hajnalban világossá vált, hogy a Bródy Sándor utcai rész nem tartható. Már órák óta egy hátsó szobában voltunk, csak a telefonhoz szaladt időnként valaki a vezetők közül. Az elnökségi szobát, ahol a telefonok voltak, rendkívül erős tűz alatt tartották. A telefonösszeköttetés fenntartása a külvilággal is nehéz volt. A Rádió vezető munkatársai elhatározták, hogy az erősítőbe (műszaki központ) mennek és biztosítják az adást, ameddig lehet. 24-én reggel 4 óra 30 perckor ugyanis rendes műsorral indultunk. Hat óra után elindultunk az adó felé, de a nagyon erős belövések miatt többen már nem jutottak át. Az erősítő is tűz alatt volt, de nem lőtték olyan erősen, mint a Bródy Sándor utcai részt. Reggel negyed nyolctól a kapcsolótáblát is olyan erősen lőtték, hogy be kellett szüntetni onnan az adást. Ettől fogva Lakihegyről történt az adás. Reggel nyolckor még egyszer kaptunk összeköttetést — valamilyen módon, úgy tudom Gerő Ernővel — közöltük, hogy perceken belül fel kell adnunk a Rádiót. Még akkor is megígérték az erősítést.

Az a néhány katona, aki még életben maradt, kilenc óra felé elhatározta, hogy leteszi a fegyvert. Töltényük alig volt már. Bejöttek közénk az öltözőbe, köpenyeket, kabátokat adtunk rájuk és vártuk, hogy mikor érnek hozzánk a felkelők. Az erősítő egy folyosó végében van és egérfogó jellege miatt helyzetünk veszélyes volt. Rengeteg asszony, sőt kisgyerek is (az óvodások, akiket a tömeg délután már nem engedett ki) volt velünk, így a hangulat szinte pánikszerű volt. Rendkívül erős tüzelést hallottunk ugyan, de felénk senki nem közeledett. Félő volt, hogy ha ehhez a szűk folyosóhoz érnek, először kézigránátot dobnak be, és ezzel az ottlevőket elpusztítják. Ezért Benke és Szécsi vállalkoztak arra, hogy kimennek és közlik megadási szándékunkat. Így is történt. A lépcsőházban találkoztunk a fegyveresekkel, akik látva, hogy civil rádiósok (takarítónők, műszakiak) jönnek és sem Benkét, sem a Rádió többi vezetőjét nem ismerték fel, kö-

rülfogtak bennünket, kivezettek az utcára és ott elengedtek. Azokat az ÁVH-sokat, akik egyenruhájukat nem tudták megfelelően eltakarni, visszatartották.

Az a csoport, amellyel én voltam, így jutott ki az ostromlott Rádióból október 24-én reggel.

Hogyan szervezték a támadást

(N. I. elbeszéléséből.)

... Hogy megállapíthassuk a tüntetők kívánságát, még a kora esti órákban az őrség beengedte a tüntetők egy tíztagú küldöttségét. Első követelésük a 16 pont azonnali beiktatása a műsorba. Elhangzottak még más zavaros kívánságok: „Ez a nép rádiója, tehát adjuk át a népnek", továbbá „vezessük közösen a rádiót" stb.

Jellemző volt a tömeg agresszivitására, hogy nyolc—kilenc óra felé a Bródy Sándor utcában és a Kálvin téren több arra haladó gépkocsit feltartóztatott, majd felgyújtott. A támadás állandóan erősödött, s az őrség parancsnoka többször jelentette, hogy a nyomásnak nem tudnak ellenállni. De ismét azt a parancsot kapták, hogy tüzelés nélkül kell megakadályozni a tömeg betódulását.

Annak ellenére, hogy az őrség bizonyos erősítést kapott, a helyzet veszélyessé vált.

Kb. fél 12 órakor a nyitott Bródy Sándor utcai főkapun az utcáról belőttek az udvarba is. A lövések ekkor öltek meg egy őrnagyot és egy másik tisztet, akik az udvarban voltak. Az őrség még ekkor sem viszonozta a tüzet.

A tűzharc később rendkívüli hevességgel indult meg. Ahogy az épületen megállapíthattuk a sok irányból jött lövésekből, a fegyveresek a Rádió mind az öt épületét teljesen bekerítették. Az éjszaka folyamán, amikor a tüzelés elől szobáról szobára menekültünk, világossá vált, hogy az összes környező házakból tüzelnek ránk. A Bródy Sándor utca több bérházában, továbbá a Nemzeti Múzeumban, a Szentkirályi utcai és a Múzeum utcai bérházak emeletein helyezkedtek el a támadók. A megindított tüzelés hevessége a tüntető tömeget is meglepte, mert egyes helyeken pánikszerűen menekültek el az utcákból.

A bérházak emeletéről való tüzelést a torkolattüzek jelezték. A rendkívül erős lövöldözés szünet nélkül, egész éjszaka folyt.

A támadók a reggeli órákban, kb. hét óra felé kezdtek be-

szivárogni az épületekbe, a padláson, a pincén és más épületeken keresztül és jól megszervezett módszerekkel a Rádiót délelőtt 10 óráig teljesen elfoglalták.

Az események menetéből azt állapítottuk meg, hogy egy tervszerű, előre elkészített, jól megszervezett fegyveres támadásról van szó. A támadók tüzelőállásai úgy voltak felállítva, hogy az öt épület majdnem minden kívülről célba vehető helyiségét belőtték.

A tűzharc megkezdésekor én több munkatárssal a Puskin utcai épületben tartózkodtam. A harc hevességének fokozódásával szobáról szobára kellett az épületben fedezéket keresni a lövések elől. Igen heves volt a támadás a Bródy Sándor utca és a Puskin utca sarkán lévő épületből, mert innen kedvezően lőhették a kerthelyiséget, ahol — tudomásunk szerint — sok volt a halálos áldozat.

Reggel fél 9 órakor a Stúdió-épület egyik belső szobájában elfogtak bennünket és az abban az épületrészben lefegyverzett őrséggel együtt állandó durva fenyegetések és ütlegelések közepette mint foglyokat a garázsba kísértek.*

Az a fegyveres csoport, amely elfogott bennünket, többségében idősebb, fenyegető magatartást tanúsító, láthatólag a bűnöző világhoz tartozó elemekből állt. Egyetlen diákkülsejű fiatal volt a csoportban, aki hajlandónak mutatkozott arra, hogy minket megmentsen, azonban a többiek fenyegető magatartása miatt ezt nem tudta megtenni. A garázsban levő 50—60 lefegyverzett ÁVH-s közé vezettek bennünket. A nagyon fenyegetett helyzetből egy másik diákkülsejű fegyveres révén menekültünk ki. Ez odajött hozzánk civilekhez (hárman voltunk) és a következőket mondta: „Sajnos, ezt mi nem így akartuk" és a halottakra mutatott, akik az éjszakai harcban estek el és ott feküdtek az udvaron. Kérésünkre ránk fogott géppisztollyal elvitt bennünket a csoportból, kíséretében lementünk a pincébe és azon keresztül a szomszéd ház udvarán át menekültünk ki a Rádió épületéből.

(N. N. visszaemlékezéséből.)

A főkérdés — ha ugyan ez a főkérdés ... — hogy mikor és kinek az oldaláról kezdődött a lövöldözés a Rádió körül. Ennek „agnoszkálására" megpróbálok egy időrendi táblázatot összeállítani az alábbiakban. Az időpontok pontosságáért természetesen nem vállalhatok felelősséget, hiszen az éjszaka mérhetetlenül

* *Fehér őrnagyot, a karhatalmi erők egyik parancsnokát elfogása után az igazgatói szobában agyonverték.*

hosszúnak tűnt, s minden percben rettenetes események történtek, am ezeknek a perceknek a jelentőségét, legalábbis a szemtanú számára, a sokszorosára felnagyította. De nézzük a krónológiát:

[illegible]6. — A tüntetés kezdete a Rádió előtt.

6—7. — Kísérletek, hogy a tömeget megnyugtassuk felülről, az erkélyről, illetve a vágókocsiról, kint az utcán: küldöttségválasztások, katonai erősítések érkezése a Múzeum utcai garázsbejárat felől.

7—8. — Tárgyalások a küldöttségekkel, újabb kísérletek a tömeg megnyugtatására az erkélyről, próbálkozás Losonczy, Gimes és esetleg Nagy Imre befolyásának latbavetése érdekében; beszivárgás a Rádióba az ablakon keresztül, a Sándor utcai kaput betörik, a felsorakozott államvédelmiek puszta fizikai erővel kiszorítják a kapualjból a tüntetőket.

8—9. — A nyomás egyre nagyobb a Sándor utcai fronton, és híreket kapunk, hogy a Pollák Mihály tér felől is fenyegetik az épületet. A könnyfakasztó gránátok robbannak, fecskendővel tartják vissza a kapu előtt a tömeget, a tüntetők a földszinti és első emeleti helyiségeket féltéglákkal, kövekkel, fel nem robbant könnyfakasztó gránátokkal, és valószínűleg benzines palackokkal dobálják, meggyújtják egyik szobában a berendezést. Az államvédelmiek a Sándor utcai frontot a Puskin utca és a Szentkirályi utca sarokig megtisztítják és a sarkokon kordont húztak. ***Mindez lövés nélkül, még riasztó lövés sem dörren, de sebesülés a védők között már jócskán van a kőzáportól.*** A tüntetők oldalán nem tudom, van-e és mennyi a sebesült.

9—10. — Újabb katonai erősítések érkezése. A Sándor utcából kiszorított tömeg a Pollák Mihály tér felől kísérletezik, ott fokozódik a nyomás, s már fegyverropogás is hallatszik. A parancs szerint a karhatalom csak riasztólövést adhat, *a katonák szerint a Múzeum kertből már lőttek rájuk.* Az utcán a veszteglő autókat meggyújtották. A kapu előtt levő vágókocsit, amelynek segítségével nyomták be a kaput, bevontatták az udvarra. A Múzeum körút felől két páncélos érkezik, amely mögött újra visszanyomul a tüntető „gyalogság" a Sándor utcai front elé. A páncélkocsi pontosan a kapu előtt horgonyoz le. Ez lett a fedezék, amely mögül később tűz alatt tartották a kaput egész éjjel.

10—12. — A Rádiót védő egységek fegyvere még mindig a könnyfakasztó gránát, a gumislag. Az utcáról azonban már

egyre nagyobb a puskaropogás. Ekkor azonban még csak karabély, revolverlövések hangzanak, kézigránátjuk, géppfegyverük, golyószórójuk nincs a támadóknak. Géppisztolysorozatok azonban már hallatszanak. Az első halottunk Magyar államvédelmi őrnagy. Magyar kiment a kapu elé, ott próbálta távozásra bírni a tömeget. A revolvere az oldaltáskában volt, nem a kezében. A tömegből valaki agyonlőtte. Mikor behozták szegényt, a többi tisztek még ellenőrizték, hogy a revolverének tára érintetlen-e, vagyis ő nem lőtt-e. Érintetlen volt a tár. Ez kb. fél 11 körül lehetett. Úgy emlékszem, ettől az időtől kezdve kaptak parancsot a riasztó lövésekre a katonák.

Mindenesetre az *tény*, hogy már *ekkor egyes fegyverekkel tűz alatt tartottak bennünket.* Különösen a Sándor utcai kapun át lőttek a páncélos fedezéke mögül, és újra és újra megpróbáltak a tűz fedezéke alatt benyomulni az épületbe. De nagy fegyverropogás hallatszott a Pollák Mihály tér felől, s még kisebb sorozatokat ugyan, de lőttek a Múzeum utcai fronton. A Szentkirályi utcai front helyzetét nem ismerem ebből az időpontból. Az utcai ablakokat már nem lehetett megközelíteni és mindnyájan az udvari frontra húzódtunk, legtöbben Benke szobájába.

Az az elképzelésünk, hogy majd csak kifogynak a munícióból, és éjfélig lecsendesedik a dolog — hiú ábránd volt. Ahogy múlt az idő, annál nagyobb lett a támadók tűzereje. 11 óra felé már kézigránátok robbanása is hallatszott, s később géppuska és golyószóró-sorozatok is.

Minthogy a védekező alakulatok nem tüzeltek, és általában passzívak voltak, a támadók háborítatlanul szállták meg a legkedvezőbb állásokat. Így a Sándor utcai fronton a szemben levő házak ablakait, tüzelőállásokat foglaltak el a tetőkön, a kémények és egyéb fedezékek mögött stb. 12 óra körül tulajdonképpen körül voltunk kerítve, s egyre fokozódó erős tűz alatt tartottak bennünket. A Sándor utca is kezdett elnéptelenedni, a tüntetők, akik nem akartak fegyvert fogni, eloszlottak.

Éjfél körül kezdődött a Rádió tulajdonképpeni, mondhatnánk fegyveres, módszeres ostroma. Ettől kezdve már a Múzeum utcai garázskapun is csak nehezen lehetett eltávozni. Félegy órakor még egy túlnyomóan nőkből álló csoport elment, a többiek már egészen a Rádió elestéig bent ragadtak.

Jól tudom, hogy a vitakérdés az: ki lőtt először? Rengeteg kósza, tendenciózus hír, rémregény terjedt el a Rádió körüli tűzharcról. Tudom, hogy már este 8 óra körül emberek, sőt teherkocsis csoportok száguldottak széltében-hosszában a városban és azt kiáltották: „Az ávósok halomra ölik az embereket a Rádiónál." Akik ezt a rémhírt terjesztették, nyilván tudatosan azért tették, hogy még nagyobb tömeget csődítsenek a Rádióhoz és a hangulatot annyira felszítsák, hogy a vérontás bekövetkezzék. Szóval ezek voltak az ellenforradalmárok. *A Rádiót védő alakulatok a felsőbb katonai parancsnokságtól félegykor kaptak parancsot a tüzelésre.* Félegykor még valamilyen módon a tüntetők egy nagyobb küldöttséget hoztak fel a Benke szobába. Itt a katonák közölték velük, hogy parancsuk van a tüzelésre. Menjenek vissza és mondják meg, hogy 20 perc múlva a Rádiót védő alakulatok megkezdik a tűzharcot a támadók ellen. Emlékszem, milyen sápadt, rémült volt a küldöttek arca. Azt magyarázták, hogy ők a támadók lövöldözését nem tudják megakadályozni, nincsenek hatással rájuk. Benke mesélte, hogy a küldöttség két tagja kijelentette: Kint már semmit nem tudnak tenni, bent maradnak és a katonasággal együtt védik a Rádiót . . .

Bár nem vagyok a katonai ügyekben szakértő, laikusként is megállapíthatom, hogy *a Rádió elleni katonai akció jól elő volt készítve. Aki, vagy akik irányították, jól ismerték a terepet, helyesen jelölték ki a tüzelőállásokat.* A Rádiónál harcolók túlnyomó többségének valószínűleg fogalma sem volt arról, hogy ebben az épületrengetegben, amelyben emellett még a különböző átépítések miatt egy rendkívül bonyolult folyosórendszer is jött létre, hogyan kell mozogni, mely pontokat kell, mint kulcspozíciókat megkaparintani. Az irányítók azonban kidolgozott katonai tervek szerint adhatták a parancsokat. A taktika az volt: mindig kisebb körbe szorítani a védőket, illetve kisebb, egymástól elszigetelt egységekre bontani a Rádiót védő alakulatokat. Ez a taktika sikerült. Este még a szomszédos házakból folyt az ostrom, a hajnali órákban már a Rádióhoz tartozó épületek tetején, emeletein voltak a tüzelőállások. Az átjárókat, az egyik épületrészből a másik épületrészbe vezető folyosókat tűz alatt tartották, ugyanígy be voltak lőve a lépcsőházak is, hogy még az egyik emeletről a másikra se tudjanak jutni a védekezők. Fegyver, muníció láthatóan korlátlan mennyiségben állt a felkelők rendelkezésére, vagyis az utánpótlás is jól meg volt szervezve. Mi, bent a Rádióban már félegytől, tehát az ostrom

tényleges kezdetétől állandó munícióhiányban szenvedtünk. Állítom, hogy az ostromlók katonai vezetése is egységesebb, jobb koncepciójú volt, mint a védelmezőké. A védelmező egységek ugyanis az ávós megerősített őrségen kívül különböző alakulatokból verbuválódtak össze. Jellemző a védelem katonai gyengeségére, hogy csak az épületet „biztosították", de már — olyan laikusnak, mint én vagyok, többszöri figyelmeztetése ellenére — nem törődtek azzal, hogy a háztetőket, még kevésbé, hogy a környező házakat megszálljak. Azaz hagyták magukat, hagytuk magunkat egérfogóba szorítani . . .

A Rádió egyik karhatalmi parancsnokának nyilatkozatából

Három órakor érkeztem egy század karhatalmi harcossal a Rádió Bródy Sándor utcai épületéhez.

Amíg a felvonulás tartott, állandóan csend és nyugalom volt az épületben. Hat-félhét felé jelentkeztek az első tüntető csoportok a Bródy Sándor utcában. A tömeg mind nagyobb lett és egyre támadóbban lépett fel. Felszólításra sem távoztak, s ezért tömegoszlató „ék"-kel és könnygáz-gránáttal kezdtük zavarni őket. Később riasztólövéseket adtunk le, mire két ízben is kiürült a Bródy Sándor utca. De mivel látták, hogy csak a levegőbe lövünk, visszatértek és most már nem tágítottak.

Az első szórványos lövéseket élessel a Bródy Sándor utcából és ezzel csaknem egy időben a Nemzeti Múzeum felől — a Palotakerten át este 19 óra 30 perckor a tüntetők adták le. A célpont az emeleti ablakok voltak, melyekben ekkor sokan álltak.

Az első összetűzésnek azonnal több halálos áldozata lett. Az őrségnek már több mint 20 halottja volt, amikor tüzelésre parancsot kaptunk.

Erélyes sortüzeinkre ismét kiürült egy időre az utca, de addigra már megszállták a szembenlévő házakat, háztetőket és onnan tüzeltek. Nemcsak a Bródy Sándor utcából, de még a Szentkirályi utca egyes háztetőiről is tüzeltek gépfegyverrel. . . . Éjjel háromig tartott a gyalogsági tűz. Ezután egy időre szünet következett. A Palotakert kerítésén átszivárgott felkelők megkezdték az épület belső ostromát. Az őrség megmaradt tagjai a pincébe szorultak. Itt tartózkodtunk péntek hajnalig. Péntekre virradó éjjel harckocsik támadták meg az épületet. A Solymosi alezredes által vezetett harckocsizó kormánycsapatok reggel hat órára visszafoglalták az épületet.

A Studió épületében a felkelők feltörték a szekrényeket, kifosztották az íróasztalokat és elhurcolták az értékes műszaki berendezést. A kertben, az őrszobában az elmúlt napok harcainak nyomai, hullák, egyenruha- és fegyvermaradványok, magnetofonszalagok ezerméterei, széttört hanglemezek hevertek..

Délután három órakor felsőbb utasításra a megerősített őrséget kivontam az épületből, és az őrzést átadtam a Dózsa gyalogostiszti iskola növendékeiből álló kormánycsapatnak.

K. N. őrnagy

Kovács honvédőrnagy meggyilkolása a Studió elleni támadás során

(Elmondta Z. E. százados, a Petőfi Akadémia előadója)

„Tíz óra körül jött két magyar harckocsi, az egyik beállt a Stúdió bejárata elé, közvetlenül a kapuhoz. Utána kb. egy-másfél órán át viszonylagos csend volt (lövések, robbanások időnként hallatszottak). Nem tudom milyen okból, a harckocsi fél 12 körül elmozdult a Studió bejáratától. Ekkor az utcán álló tömeg meglódult befelé. Mi, akik a kapu alatt álltunk — kb. tízen —, a tömeg elé szaladtunk és fegyvertelenül, *puszta kézzel* megpróbáltuk őket visszatartani. Ekkor két civilnél, aki elől állt, már láttam géppisztolyt. Az egyik azonnal ránk lőtt, és a mellettem levő Kovács őrnagy elesett. A gyilkosság láttára a tömeg megtorpant, a civilek közül bejött két-három ember, akik felvették az elesett Kovács őrnagyot és bevitték a Studió udvarán levő kis szobába, ahol lefektették. Amikor Kovács meghalt (ez mindjárt bekövetkezett, mert fejlövést kapott), már volt néhány sebesült az ávósok között is. (Volt aki kőtől sebesült meg, volt aki lövéstől.) Valahol hátul, a Múzeum felőli részen fél 12 körül is lövöldöztek a civilek. Fél 12 körül megindult a Stúdió szervezett ostroma, amely másnap reggel fél 10-ig tartott. Meg kell állapítani, hogy a Stúdiót katonai szempontból nagyon gyatrán védték. A Stúdió pincéjében volt egy hátsó kijárat, amit nem védtek, itt beözönlöttek később a felkelők. A védelem megkívánta volna, hogy a körülötte levő házakat megszállják. Ezeket azonban a felkelők szállták meg. A szemben levő és a Stúdió mellett levő házakból tűz alatt tartották az egész épületet. Látszott, hogy *akik a Stúdió megtámadását megszervezték, azok értettek hozzá.* Rengeteg fegyverük, még géppuskájuk is volt a felkelőknek és rengeteg lőszer . . ."

A Magyar Nemzeti Múzeum épületéből is a Rádiót támadták

A szemtanúk szerint október 23-án, amikor a Rádió megtámadása megtörtént, már este félhétkor igen sok fegyveres lépte el a Múzeumkertet. A portás őrizte a Múzeum Bródy Sándor utcai kapuját, és bár a fegyveresek többször be akartak hatolni, ezt megakadályozta. Kötelessége teljesítése közben a portásfülke kertre néző ablakán át rá is lőttek. Éjfélig meg is tudta őrizni az épületet, azonban éjfél után a Múzeum hátsó kapuját, amelyik a Múzeum utcára néz, a fegyveresek betörték és elözönlötték az épületet. Az épületben jártas ember vezethette őket, mert tétovázás nélkül megtalálták a hátsó lépcsőt és felmentek az eléggé eldugott fekvésű Régészeti Könyvtárba, amelynek ablakai a Rádió felé néznek. Onnan megindult a tűzharc a Rádió ellen. Az ellenforradalmi csapatok tehát harci álláspontnak használták fel a masszív épületet, s ezzel közvetlen felidézői lettek a Múzeumban történt pusztulásnak. A Régészeti Könyvtárban, a kiállítási és egyéb helyiségekben utólag szinte kosárszámra lehetett összeszedni a sok töltényhüvelyt, kézigránát gyutacsot és kézigránátot is. Az egyik teremben két benzinnel telt üveg került elő. A Rádió felé néző egyik ablak spalettáján rést ütöttek és tüzelőállást létesítettek. Halomszámra feküdtek itt is a különféle töltényhüvelyek.

Október 24-én hajnalban, magyar katonaruhába öltözött újabb csoport vette birtokába az épületet. Ezen a napon délután fél 2-kor fedezték fel, hogy ég az épület. Az épület körül dúló harcok miatt a tűzoltók csak 25-én hajnalban tudták az oltást megkezdeni. 25-én, csütörtök reggel 9 óra körül vonultak be az első szovjet csapatok a Múzeumba. Az oltás azonban a harcok miatt nagy nehézségekbe ütközött. A tűzoltóknak többször vissza kellett vonulniok a lövöldözés miatt. Az orvlövészek lőtték a tűzoltókat is, hogy akadályozzák az oltás munkáját.

Csütörtök estére a tűzoltók hősies munkával úrrá lettek a tűzvész fölött. Addigra elpusztult a világhírű ásványgyűjtemény és őslénytár, a közönség előtt oly népszerű Afrika kiállítás sok állata; felbecsülhetetlen értékű gyűjtemények, könyvtárak váltak a tűz martalékává.

Támadás a Józsefvárosi Telefonközpont ellen

O. K. szemtanú jelentése a telefonközpont elleni támadás lefolyásáról

„Október 23-án este 18.30 órakor értem haza. Az utcákon feltűnően sokan tartózkodtak és csoportosulások voltak a Ferenc körúton és a József körúton. A Baross utca és a József körút saroknál rendkívül sokan álltak és hangosan beszélgettek, amely a megszokott, rendes körülményekhez viszonyítva feltűnő volt nekem. Mivel számomra 25—26-ára volt kitűzve a konferenciám a levelező egyetemen, mitsem törődve a csoportosulással, siettem haza. Kb. 19—20 óráig tanultam, utána lementem a Baross utca és a körút sarki büfébe sörért. A sörvásárlásra nem kerülhetett sor, mert itt a 32-esek terén rendkívül sokan tartózkodtak, s éppen akkor árusították az Irodalmi Újság rendkívüli kiadását, amelyért az emberek tülekedtek. Végül is elvették az újságárustól és azt széjjelszórták. A rendkívüli kiadás egyoldalas volt, de a tartalmát még a mai napig sem ismerem. Ezt követően elmentem haza és 23—24 óra között a szomszédom, P. J. felkeltett bennünket, s így én és a feleségem átmentünk P. J.-ék lakásába. A lakásból két ablak nyílik a Horváth Mihály térre, így a két ablaknál helyezkedtünk el, s innen figyeltük az eseményeket, amelyek a szemünk előtt zajlottak le.

Első ízben csak 30—40 fegyveres mozgását láttuk kint, akik az érkező mindenféle járművet megállították és elkobozták.

Előfordult azonban az is, hogy egy pár gépkocsivezető megtagadta a gépkocsi vezetését, ebben az esetben a gépkocsivezetőt elzavarták. Minden kocsiba egy-két ellenforradalmár szállt be és különböző irányokba mentek el. Több személy- és tehergépkocsit, sőt két mentőkocsit is elkoboztak. Éjfél után 1 órakor, miután már a Telefonközpont kb. 23 óra óta körül volt véve, megérkezett 3 teherautó civil fegyveressel, akiknek szürke páncélsisak-

juk volt. Egy-egy teherautón kb. negyvenen voltak sűrűn egymás mellett állva. Az érkező fegyvereseket azok a civil fegyveresek fogadták, akik már előbb itt voltak. ezek irányították őket a Telefonközpont főbejáratához és külön a nagy rácsos vaskapuhoz. A fegyveresek két részre oszlottak a két helyen. Egymásután előkerültek a nemzeti zászlók és jelszavak hangzottak. Megindult a tülekedés a két bejáratnál. Ez a hangzavar kb. egy órán át tartott, de eközben hallottuk azt is, hogy az egyik ellenforradalmár azt kiáltotta: „dobjatok egy tri-kettőt, majd kinyílik az ajtó". Eközben pedig állandóan közlekedett egy fekete színű BMW személygépkocsi, 10—15 percenként érkezett a Horváth Mihály térre, s egy kevés ott-tartózkodás után tovább ment a Futó utcán keresztül és vissza. Egy kevés időre mindig megállt, több mint valószínű, hogy utasításokat adott, s ment tovább. A személygépkocsi tetején egy elég nagy nemzeti zászló volt kitűzve. A Telefonközpontot az ellenforradalmárok kb. éjfél után 2 órakor foglalták el. Az elfoglalásból annyit láttunk, hogy két honvédet és egy rendőrt lefegyvereztek és elküldték a Futó utca felé. Ezenkívül öt civil alkalmazott, akiket véleményünk szerint a központból küldtek el, ugyancsak a Futó utca felé ment. Ezek után a 3 teherautó közül 2 teherautó fegyveresekkel megrakva elment a Baross utcán a Kálvin tér felé. Így tehát a Telefonközpontot kb. 40 fegyveres tartotta megszállva. ezenkívül még itt maradtak azok is, akik már előzőleg kint voltak az utcán, és továbbra is ezek kapcsolták le az arra közlekedő autókat.

Október 24-én reggel kb. 5 órakor egy kisebb csoport államvédelmi alakulat egy-két puskalövéssel visszafoglalta a Telefonközpontot, s tartotta megszállva ezt követően még 3—4 napig. De ezek nemcsak a Telefonközpontot tartották kézben, hanem a téren is tartották a rendet. Az ellenforradalmárok napközben, este és éjjel több ízben szórványosan megtámadták a Telefonközpontot. Felállási helyeik a Mátra-étterem sarok a Kisstáció utca felől és a Futó utcai üres telek voltak. 8—10 tagú csoportok innen vették tűz alá a központot, körülbelül 1—1 órán keresztül. Az államvédelmisták azonban ezt a tüzet nem viszonozták. A fegyveres csoportok a Futó utcán keresztül távoztak.

Október 25-én délután 4 órakor ismét két csoport vette tűz alá a központot az előbb említett két helyről. Mindkét csoportnál egy-egy német villámgéppuska volt, s két láda lőszert a Telefonközpontra eresztettek. Ezután a Futó utcán keresztül elmentek. Mindez állandóan ismétlődő folyamat volt. Amikor a kormány az államvédelmi alakulatokat megszüntette, akkor

karszalagos honvédség váltotta le az államvédelmi alakulatot. De ami az érdekes, ezt az alakulatot is állandóan támadták az ellenforradalmi csoportok. A Horváth Mihály téren egy ember halt meg a harcok idején, aki egy páncélosra ugrott fel és a páncéloson levő nyersolajtartályt kinyitotta, azonban a központ előtt álló őrség egyik tagja egy sorozatot eresztett erre az emberre, aki azonnal meghalt. A Kisstáció utcában egy nőt lőttek le. Hogy ezt kik lőtték le, azt nem tudom. A 32-esek terén egy államvédelmista katona és két civil holtteste volt. Amikor a Köztársaság téren megindult a pártház elleni támadás, a Futó utcán jött ki 50—60 fegyveres, akik géppuskákkal, géppisztolyokkal voltak felszerelve és a József körúton mentek ki a Rákóczi tér felé."

*

A Telefonközpont elleni támadás időben egybeesett a Rádió elleni támadással. A követett taktika is azonos volt. Előre megszervezett és félrevezetett, felizgatott tömeget vonultatnak fel a megtámadásra kiszemelt objektum körül és közvetlen környékén. A tömeget fedezetül használva kezdenek tevékenykedni kisebb fegyveres csoportok, amelyek autókat tartanak fel és foglalnak le. Eközben szervezett fegyveres csoportok elhelyezkednek a megtámadásra kiszemelt objektumok köré, majd éjfél előtt megindítják — a Rádiónál és a Telefonközpontnál — csaknem pontosan egyidőben az össztüzet a megtámadott objektum ellen. Mindenben világosan megmutatkozik a felkelés szervezettsége, katonai előkészítése és irányítása.

*

Kik vezették a felkelők budai egységeit

Az ellenforradalmi felkelés katonai vezetői szervezték meg a felkelők budai egységeit is. A nyomozás megállapította, hogy október 24-én a következő egységeik voltak:

1. Óbudai csoport,
2. Rózsadombi csoport,
3. Széna-téri csoport,
4. Gellérthegyi csoport.

A „budai felkelő egységek" parancsnokaként Buttkovszky Emánuel katonai képesítésű egyén, a Néphadseregből leszerelt főhadnagy tevékenykedett, akit a „Forradalmi Szövetség" nevet viselő egyik központ nevezett ki. Helyettese Kovács Dénes, egykori horthysta főhadnagy volt. Buttkovszkynak egyik riválisa egy Ekren Kemál nevű, Jugoszláviából emigrált személy volt, aki a Széna-téri csoport élén tevékenykedett. A Széna téri csoport másik vezetője Szabó János volt. Mind Ekren, mind Szabó a Dudás-féle „Nemzeti Forradalmi Bizottmány" által irányított szervezethez tartozott.

Az egyes csoportok működési területét „körzetekre" osztották. Az egyes „körzetekben" 80-tól 350 főig terjedő létszámú csapat működött. Minden „körzetnek" parancsnoka és parancsnokhelyettese volt. Ez a tagozódás az események alakulása és ezzel együtt a felkelők egyes csoportjai és alvezérei közötti vetélkedés és ellentétek következtében később módosult.

A Gellérthegyi csoport tűzösszeköttetésben állt a Rákóczi úti és a Múzeum körúti felkelő egységekkel, vagyis együttes tűz alatt tudták tartani a közöttük levő területet. Az óbudai csoport ugyancsak tűzösszeköttetésben állt a Róbert Károly körúti felkelő egységekkel.

A Széna téri csoport volt a budai csoportok közül a legjelentősebb. Működési területe kiterjedt a Margit-hídtól a Lánc-

hid budai hídfőjéig, magában foglalta a Várhegy jó részét, a Vérmező, a Városmajor s a Marcibányi tér körzetét.

Az egész budai csoportnak a fegyveres lázadás kezdete előtt mintegy kétszáz kiképzett fegyverese volt, de két nap múlva létszámuk állítólag 1200 főre emelkedett. Különböző módon kaptak és részben szereztek is fegyvert. 24-én a fegyverszerzésnek a Margit-hídnál a következő módját alkalmazták: két fegyveres „katonajárőrrel" megállították a hídra érkező egyes katonai gépkocsikat, fegyveres polgáriruhás felkelők sípszóra megrohanták a megállított gépkocsit, fegyvereiket a kocsin ülő katonáknak szegezték és lefegyverezték őket. Az így szerzett fegyvereket is a Széna téri bázisukra vitték.

A fegyverszerzésnek ezt az akcióját a Margit-hídnál 24-én maga Kovács Dénes irányította. A Bem Laktanyában szolgálatot teljesítő D. őrnagytól azt kérte, hogy adjon neki ilyen akciók céljaira „legalább 20—25 katonát". S hogy kérésének nagyobb nyomatékot adjon, ezt ígérte: „Ha ön, őrnagy úr, nekem ezt megteszi, én is biztosítom önt, hogy holnap már Ön nem elvtárs, nem bajtárs, hanem az igazi értelemben vett úr lesz." (D. őrnagy az ajánlatot elutasította.) Bizonyos, hogy a felkeléshez csatlakozottak jó része nem azt akarta, hogy a régi horthysták és egyes segítőik ismét „urak" legyenek a nép nyakán. Mégis számosan ezeknek a hálójába kerültek.

Tárgyalás a Széna téri felkelőkkel

Október 27-én D. őrnagy parancsot kapott arra, hogy menjen el a Széna téri felkelőkhöz és tárgyaljon velük a fegyverletételről, szabad elvonulást biztosítva a fegyvert letevőknek. D. őrnagy előzőleg érintkezésbe lépett Buttkovszkyval és Kovács Dénessel és velük együtt jelent meg a Széna téri felkelőknél. Buttkovszky és Kovács Dénes a „forradalmi szövetség" képviselőiként vettek részt a tárgyaláson.

A felkelők körében ekkor nagyfokú demoralizálódás ment végbe. A jóhiszeműen csatlakozottak mind nagyobb részét kétségek fogták el a felkelés és tényleges vezetőinek valódi céljait illetően és ezért nagy számban otthagyták a felkelőket. Ebben a helyzetben, látva a további vérontás kilátástalanságát is és bízva a kormány karhatalmi alakulatait máris irányító Király Béla-féle csoport felülkerekedésében, a „forradalmi szövetség" képviselői, Buttkovszky és Kovács a szabad elvonulás feltételét elfogadva, a fegyverletétel mellett foglaltak állást. Ezt annál bátrabban tehették, mert a fegyvert letevőket a kormány kar-

hatalmi szervei, illetőleg Király Béláék, mint „nemzetőröket" újra felfegyverezték.

A Széna téri csoport vezetőinek nagyobb része — jelenti D. őrnagy — kész volt a fegyverletételre. Ekren és társai azonban kijelentették, hogy „határozott utasításuk van magasabb vezetők részéről a harc továbbfolytatására". Összetűzés keletkezett Ekren és Buttkovszky között. Buttkovszky kijelentette, hogy a budai csapatoknak *csak ő* adhat utasítást. Ekren viszont közölte, hogy neki Buttkovszky *nem adhat* parancsot, mert ő „az utasításokat a nyugati nagyhatalmak budapesti követségein keresztül kapja". Ekren meg is nevezte azt a három követséget, ahonnan ő az utasításokat kapja, kijelentette, hogy a követségek biztosították őt: „holnapra megérkezik az erősítés Nyugat-Németországból". ENSZ-csapatok megérkezésében is reménykedtek. Ekren azt is kijelentette, hogy a Nagy Imre-kormányt — amelynek megbízottjaként D. őrnagy tárgyalt — nem ismerik el. Kijelentette D. őrnagynak: „Az egész kormányból egyetlen miniszterre, még Kovács Bélára sincs szükségünk, mert nekünk minden tárcára megvannak a mi megfelelő embereink."

Az egész Széna téri „vezérkar" egységes volt abban, hogy a Nagy Imre-kormányt nem ismerték el, de többségük tiltakozott Ekrenék külön kormányalakító tervei ellen.

A fegyverletételi tárgyalás még nem fejeződött be, amikor a felkelők mintegy háromnegyede már letette a fegyvert, s élt a szabad elvonulás lehetőségével. A nyugati erősítésekben reménykedők azonban folytatták a harcot, s megsértve a tárgyalások feltételeiül kikötött fegyvernyugvást, egyik osztaguk tüzet nyitott egy szovjet járőrre és a sebesült szovjet katonák elszállítására érkező szovjet egészségügyi osztagra is. A szovjet csapatok ennek ellenére nem válaszoltak a provokatív tüzelésre. A felkelők lefegyverzése tovább folytatódott. A Mátyás-templom melletti diákszállóban a diákok beszolgáltatták fegyvereiket. A Tárogató úti SZOT-iskola környékén befészkelt felkelők is letették a fegyvert. A Széna téri csoport bázisát a Bem-laktanya egységei megtisztították.

A tűzszünet és következménye

A nyugatról igért erősítés — aminek gyors érkezését Ekren hangsúlyozta — valóban jött. Az ellenforradalmároknak megfelelő erősítést jelentett a börtönökből kiszabadított politikai és közönséges bűnözők nagy részének felfegyverzése, és a felkelő osztagokba való beosztása, s ez az erősítés „megbízhatóbb" volt

a részükre, mint a jóhiszemű diákság, bármilyen ravaszak is voltak a fiatalok félrevezetésében. A legjelentősebb segítséget Ekrenék azonban a Nagy Imre-kormány „tűzszüneti-politikájától" kapták, ami a felkelők előtti behódolást jelentette. Ennek az lett a következménye, hogy 28-án délután a Bem-laktanyából kiküldött katonai őrséget a felkelők Széna téri bázisáról visszavonták, e bázist Ekrenéknek visszaadták, s az Ekren—Szabó-csapatnak további szabad tevékenységet biztosítottak.

Ezután Ekren és társai mentek be a Bem-laktanyába, hogy megkössék az egyezményt a tűzszünetet illetően. Ekren a tárgyalást így kezdte: „Röviden tárgyaljunk, mert ha 23 óráig nem térek vissza, embereim tüzet nyitnak a katonai egységekre." Közölte, hogy a tűzszünet feltételeit ők fogják megszabni, miután a tűzszünetet „a kormány kérte, s ez a kormány gyengeségének a jele".

A tűzszüneti feltétel egyik fő pontja az volt, hogy a felkelők — Maléter felhívásának értelmében — átalakulnak „nemzetőrökké". Vitáztak arról, hogy kikből álljanak a járőrök. A honvédség képviselői azt kívánták: 1 felkelő, 1 honvéd, 1 rendőr. Ekren viszont azt követelte, hogy a járőrben 2 felkelő és 1 honvéd *vagy* 1 rendőr legyen, tehát az ő emberei legyenek többségben. Végül is kompromisszumot kötöttek egy-egy alapon (1 felkelő és 1 honvéd vagy pedig 1 felkelő és 1 rendőr). Az egyezmény pontjai közé Ekren követelésére azt is felvették, hogy a Nemzetközi Vöröskereszttől az ő részükre küldött élelmiszer- és gyógyszerküldeményeket akadálytalanul és közvetlenül megkaphassák.

Október 29-én a Széna téri egység — létszámban ugyan megcsappanva, de különböző nyugati gyártmányú automata fegyverekkel felszerelve — ismét elfoglalta tűzállásait, melyeket korábban kénytelen volt feladni. Ezután Ekren és Szabó a csoport képviseletében újra megjelent a Bem-laktanyában és a tűzszüneti egyezmény megsemmisítését követelte. Ennek indokául Ekren közölte, hogy bent járt az egyik nyugati követségen és ott „igen komoly szemrehányást" kapott, amiért ilyen feltételekbe belement, Szabó viszont azt a kiegészítő feltételt ajánlotta fel, hogy a tűzszünet előtt elkobzott fegyvereiket és lőszereiket kapják vissza. Új egyezményt nem kötöttek, Ekrenék különítményei viszont széleskörű tervet készítettek a kommunista funkcionáriusok elhurcolására és hozzáfogtak tervük végrehajtásához. Az Ekren—Szabó-csoport elfoglalta a Maros utcai államvédelmi laktanyát és oda hurcolták az általuk elfogott

államvédelmi beosztottakat és pártfunkcionáriusokat. A Buttkovszky-féle különítmények fő székhelye a Fő utcai törvényszék és fogház épülete lett. A Maros utcai laktanyából mintegy másfélszáz államvédelmistát és kommunista funkcionáriust, a Fő utcai fogházból 107 pártfunkcionáriust és több száz államvédelmi beosztottat szabadítottak ki a szovjet csapatok november 4-én. A szovjet csapatok közbelépése felborította az ellenforradalmi különítmények további terrorista terveit.

Ellenforradalmárok a kórházakban

A Péterffy Sándor utcai kórházban felszámolt ellenforradalmi központról

November 17-én a Péterffy Sándor utcai kórház óvóhely-rendszerében az intézkedő karhatalom kb. 180 főnyi különböző kétes elemet talált. Voltak közöttük különböző bűncselekményekért elítéltek (28-an), a Sportcsarnok Kávéházban és a Fehér Ökör vendéglőben tanyázó prostituáltak, ismert kocsmatöltelékek, két idegen állampolgár és számos félrevezetett fiatalkorú.*

A Péterffy Sándor utcai kórház egyik óvóhelyének vészkijáratában egy álcázott *rádió adó-vevő készüléket* találtak. A készülék Salzburgra volt hangolva, és a Szabad Európával állt összeköttetésben. Nem messze ettől a vészkijárattól, az egyik helyiségben stencil-festék nyomait találták, amiből feltételezhető volt, hogy az alagsorban uszító, lázító röpcédulák készültek. A további vizsgálat során a kórház régi papírjai alá rejtve, megtaláltak 4 db stencil sokszorosító-gépet, 2 db írógépet, 1 cirilbetűs írógépet, festéket és más, a sokszorosításhoz szükséges kellékeket. Ebben a helyiségben volt felhalmozva kb. 4½ q szívópapír is.

Ebben az óvóhely-rendszerben készítette az ellenforradalom az uszító, lázító röpiratokat és az itt megbúvó embereket használta fel azok terjesztésére. Különféle aláírásokkal kerültek napvilágra ezek a röpcédulák. Innen írták az újpesti fiatalság, a kőbányai ifjúság, a csepeli munkásság, az építőmunkások és a

* *A bűnözők között Németh József 12 esetben elkövetett magánlaksértésért, lopásért stb., Mészáros István több esetben lopásért, Szöllősi Irén sikkasztásért és csalásért, Majoros Béla és Herczeg Benjámin sikkasztásért, Vörös Zoltán lopásért és okirathamisításért, András Erzsébet prostituált csalásért és lopásért volt elítélve. Harlait József többszörösen büntetett a börtönből szökött, stb.*

vasmunkások nevével visszaélve, a sztrájkra uszító röpiratokat. A karhatalom a Péterffy Sándor utcai kórházban az ellenforradalom egyik pesti propagandaközpontjára talált rá, amelyet fel is számolt.

Itt azonban nemcsak propagandaközpont működött.

A kórház óvóhely-rendszerében mérhetetlenül sok, a Divatcsarnok kirablásából származó ruházati cikket találtak, noha azok jelentős részét a tanúk állítása szerint már széthordták.

A kórházban megbújt csoportnak fegyverei is voltak, s fegyver- és lőszerraktárt rendeztek be és kezeltek. Vöröskereszttel álcázott gépkocsikkal szállították a főváros különböző területeire a fegyvereket, az élelmet és az uszító röpiratokat. A fegyverek egy részét a kórházzal szemben levő Péterffy Sándor utca 19. sz. alatti TÜKER-telepen találták meg, ahol több géppisztoly, kézigránát, szálfegyver és egy kis kézifegyver volt elrejtve. A fegyverek másik részét a kórházzal szomszédos, Garai utca 10. sz. alatti szerelőipari vállalatnál rejtették el. A megmaradt fegyvereket a nyomozás során itt a vállalat kultúrtermének színpada alatt találták meg. A karhatalom a színpad alól 142 db használható állapotban levő, töltött géppisztolyt, 4 db golyószórót, 79 db szálfegyvert, 14 db pisztolyt talált, ezenkívül közel 350 db élesített kézigránátot és kb. 4½ q lőszert.

A nyomozás további szálai a szerelővállalattal szemben levő kollégiumba vezettek, melynek pincéjében eldobott katonaruhákat és néhány darab, rablásból származó ruhaneműt találtak. A kollégium mögötti épületben, a Baross tér 19. sz. házban pedig igen nagy mennyiségű robbanóanyagot, fegyvert és sokszorosításhoz szükséges, csaknem 15 q szívópapírt, írógépeket és sokszorosító-gépet találtak.

A Péterffy Sándor utcai központ egyik fegyveres ága falbontással összeköttetést teremtett a Péterffy Sándor utcai kórház és a Baross tér 19. között, amely az úgynevezett Baross téri ellenálló csoport központja volt.

Az ellenforradalmár csoportok befészkelték magukat még a Garai térre, a Landler Jenő utca és Murányi utca sarkán levő munkásszállásra, valamint a Landler Jenő utca és a Dózsa György út sarkán levő Dózsa vendéglő-házba is. E fegyveres csoportok irányítója és katonai szervezője egy magát Tóth főhadnagynak nevező híradóstiszt volt. Alparancsnokai börtönből szabadult fegyencek, nyilasok. Közéjük tartozott például Pável Mihály büntetett előéletű iszákos egyén, akinek speciális fel-

adata volt a működési területükön lakó kommunisták összeszedése és megsemmisítése.

*

Ellenforradalmi alközpontot építettek ki más kórházakban is, többek között az Újszentjános kórházban, a budakeszi Korányi-szanatóriumban. Az utóbbi, a Péterffy Sándor utcaihoz hasonlóan, sok elrabolt személygépkocsival és tehergépkocsival rendelkezett, melyeknek fő irányítója egy Losonczi Béla nevű katonatiszt volt, akit különböző cselekmények miatt lefokoztak és a hadseregből elbocsátottak. A Péterffy Sándor utcai kórházban leplező igazolványokkal látták el a felkelőket, akik így könnyen tudtak vöröskeresztes gépkocsikkal közlekedni. Sebesültszállítás ürügyén a kórház konyhájáról élelmet, a fegyverraktárból (a TÜKER-telepről) fegyvert és lőszert, a kórház alagsorából pedig félrevezető, uszító röpiratokat szállítottak.

Szadista orvosnő az ellenforradalmárok között

Tóth Ilona Gizella szigorló orvosnő 1956. november 1-én lett a Péterffy Sándor utcai kórházhoz tartozó Domonkos utcai ideiglenes kórház felelős vezetője. A fiatal orvosnő már az első napokban fegyvereseket gyűjtött maga köré, akik *Gyöngyösi Miklós*, büntetett előéletű budapesti lakos vezetésével a környező utcákban kommunistákra „vadásztak". (Gyöngyösi 3 évet és 6 hónapot töltött börtönben a felszabadulás után háborús bűncselekményekért.) Mint a nyomozás megállapította, Gyöngyösi — akit az ellenforradalmárok „Piri"-nek becéztek — november 18-án este az utcán feltartóztatott egy Kollár István nevű segédmunkást, aki látta amikor kiragasztották a röplapokat, és attól féltek, hogy feljelentheti őket. Halált kiáltottak a védtelen ember fejére, mire Tóth Ilona elhatározta, hogy ő maga öli meg a segédmunkást. Először klóretillel elaltatta áldozatát, majd amikor bekövetkezett az eszméletlenség állapota, benzines injekciót fecskendezett a nyaki vénába. A gyilkos idegességében rosszul végezte az injekciót, mert a hatás — az azonnali halál — nem következett be. Ekkor segítségül hívta bűntársait. Gyöngyösi Miklós és Gönczi Ferenc ráléptek az áldozat torkára, s így akarták megfojtani. Mivel az áldozat halála még mindig nem következett be, kivitték a mellékhelyiségbe, ahol azután Tóth Ilona orvosnő zsebkéssel többször szíven szúrta.

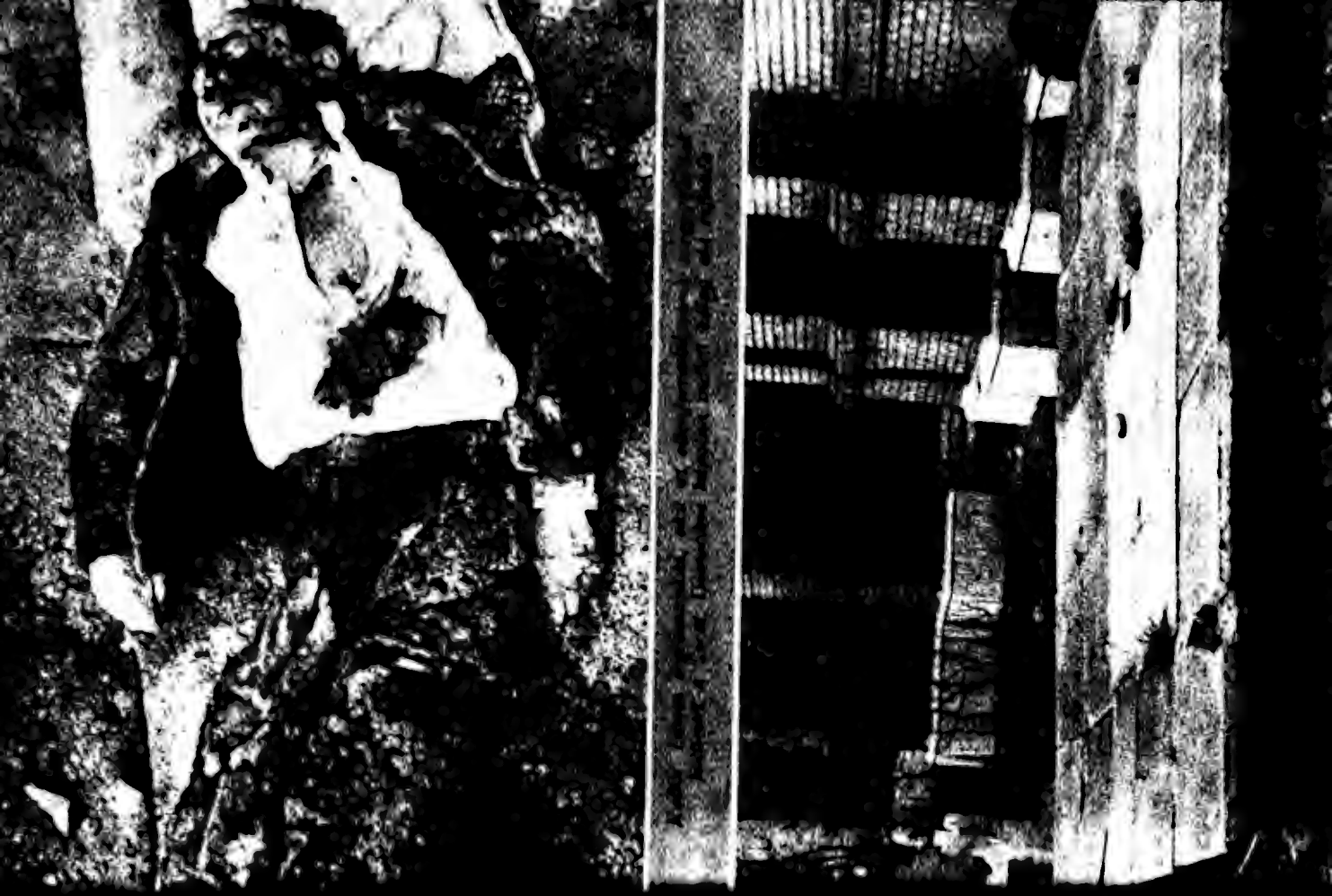

A szadista banditák áldozatuk holttestét pokrócba csavarták, majd levitték a Domonkos templomhoz és a templom jobboldalán levő nagy kőkocka alá temették.

A szörnyű gyilkosságra fény derült, s Tóth Ilonát és társait letartóztatták.

*

A Péterffy Sándor utcai ellenforradalmár csoport november 4. után is folytatta tevékenységét. Ellenforradalmi röplapokat készített, Obersovszky Gyula újságíró és Gáli József író szerkesztésében illegális uszító lapot adott ki, kísérleteket tett Jagicza László grafikus meggyilkolására, akit életveszélyesen megsebesítettek, mivel nem értett egyet az ellenforradalmi ténykedéssel.

Tűzfészkek a kórházakban

A felkelők elsősorban az Üllői úti kórházakban, de a Rákóczi úti Rókus-kórházban is tüzelőállásokat létesítettek az ellenforradalom leverésében segítséget nyújtó szovjet csapatok ellen. Tűzfészkeket létesítettek a *Bókai János Gyermekkórházban* és a kórház melletti térségen is, ahonnan géppuskatüzet nyitottak a szovjet páncélosokra.

Az Alsóerdősor utcai *Korányi-kórház* tetejét is fegyveres ellenforradalmárok foglalták el, és onnan sakkban tartották a környéket. A kórház átvizsgálásakor sok fegyvert és lőszert találtak, azonkívül sok lopott holmit, amit a Divatcsarnokból vittek el az ellenforradalmárok.

N. J. beteg, november 3-án a Korányi-kórházban feküdt. Elmondta, hogy a kórteremben éjjel felkelők gyűltek össze és a Szabad Európa adását hallgatták, majd utána tanácskozást tartottak, megbeszélték, hogyan hajtsák végre a Szabad Európa rádiótól kapott utasításokat.

Tűzfészket létesítettek az Üllői út és Szentkirályi utca sarkán levő *Hajnal klinikán* is. Az ott történtekről N. B. beteg jelentette a következőket:

„Október 22-én a klinikán dolgozó koreai hallgatók csoportosan kivonultak és elhagyták a kórházat. Előzményeit, okát nem tudjuk. (Ennek oka a koreai hallgatók elleni nacionalista, ellenforradalmi uszítás volt. — *Szerk.)*

Október 23-án a kórházi dolgozók számára gyűlés volt,

ismeretlen ember beszédet mondott. Ettől kezdve S. tanársegéd többé nem végezte munkáját, a betegekkel kapcsolatot nem tartott, láthatóan ő volt a kórházban folyó fegyveres szervezkedés fő szervezője. Az a véleményem, hogy bár a fő szervező S. tanársegéd volt, az értelmi szerző B. tanársegéd.

A fegyveres harcok kb. harmadik napján *igen sok idegen, rosszkülsejű ember jött be a kórházba, akik valamennyien fehér kórházi köpenyt kaptak és állandóan a kórházi helyiségekben tartózkodtak.* Ugyancsak *gyakran jöttek át nők, tudomásom szerint a Corvin-közből — akik betegként szerepeltek* és egy részük egy-egy éjszakára ott is maradt, de másnap minden esetben elmentek.

A kórház negyedik emeletéről fegyverrel lőtték a szovjet csapatokat. A negyedik emeleten vannak az orvosi, személyzeti lakások. Benyomásom szerint a kórházban tevékenykedő felkelők együttműködtek a szomszéd ház helyiségeiben elhelyezkedett felkelőkkel. Általában egyszerre vették tűz alá két oldalról a szovjet katonákat. A két támadó csoport közös harcára következtetni lehet abból is, hogy S. tanársegéd egyszer nyomatékosan figyelmeztette a kórteremben fekvő betegeket, nehogy valaki az ablaknál cigarettára gyújtson. Feltételezhető, hogy ilyen gyufagyújtás lehetett a megbeszélt jel, miután a figyelmeztetés annál is inkább furcsa és felesleges, mert a kórteremben egyáltalán nem szabad és nem is szokás cigarettára gyújtani."

*

A jelentések, a nyomozás és a szemtanúk egybehangzóan azt bizonyítják, hogy a felkelők tudatosan visszaéltek a Vöröskereszt jelvényével, amelyet harci cselekedetek és fosztogatások álcázására használtak fel. A kórházakat gyakran a fegyveres ellenállás színhelyévé, lopott holmik raktárává, ellenforradalmi gócpontokká változtatták.

A Continentál Szálló felkelő csoportjai

A Continentál Szállóval szemben van a VII. kerületi KIEG. parancsnokság. Az itt dolgozó tisztek 23-tól kezdve éjjel-nappal bent voltak.

A történteket V. százados, a KIEG. egyik vezető tisztje így mondja el:

„A Rádió megtámadása után este 10 óra tájban vettük észre először, hogy teherautókon fegyvereket hordanak a *Hungária fürdőhöz*. (Ez a fürdő közvetlenül a Continentál szálló mellett van.) Az első teherautók megérkezés után fegyver nélküli csoportok jöttek s néhány perc múlva felfegyverezve a Rádió irányába mentek. A fürdő a Dohány utcában van, eléggé szűk helyen, úgy hogy a sebtiben alakult fegyverraktár védelmét katonailag is könnyen lehetett biztosítani. A fegyverszállítás és a csoportok felfegyverzése ettől az időtől kezdve rendszeresen folyt. De nemcsak TEFU-autókkal szállították a fegyvereket. Már az első éjjel láttunk vöröskeresztes autót is, amely ismételten megállt a Dohány utca és a Kazinczy utca, valamint a Dohány utca és a Síp utca sarkán és ebből a kocsiból lőszert, valamint fegyvereket osztogattak szét az ott gyülekező csoportoknak.

Az akkor alakult fegyveres csoportok élelmiszerszállítását is sürgősen megszervezték. Október 24-től kezdve teherautókon rendszeresen ellátták őket a szükséges élelemmel és itallal.

A felkelők azonban önállóan is gondoskodtak szükségleteik kielégítéséről. 25-én hajnalban egy teherautó fordult be a Nyár utcába. 16 fegyveres volt rajta. A KIEG. osztaga akkor rajtaütésszerűen megtámadta őket és sikerült közülük többet elfogni. Elfogták a többi között Bindler Tamás solymári lakost is, aki korábban betöréses lopást követett el. Az elfogottak ittasak voltak és mindegyiken 3—4 nadrág, új cipő, új kabát, fehérnemű stb. volt. De tartalékról is gondoskodtak maguknak. Az autón nylon holmikat, kesztyűket, sálakat, gyermekkesztyűket,

sapkákat, ballonkabátokat, télikabátokat, cipőket, bakancsokat és nem kis mennyiségű bort és pálinkát talált a KIEG. osztag.

Nemcsak a *Hungária fürdőt,* hanem a *Rókus kórházat* és a *Rókus kápolnát* is felhasználták fegyverraktárnak. Már az első napokban megindult ide is a fegyverszállítás és a *Rókus Kápolna tornyát figyelőnek rendezték be.* A Rókus kápolna fontos helyen fekszik. Régi falai erősek és tornyából az egész környéket jól meg lehet figyelni, valamint az *ott elhelyezett tűzfegyverrel* több utcát hatásosan tűz alatt lehet tartani. A felkelők ki is használták ezt a lehetőséget. Már 24-én tűz alá vették a kápolna előtt elhaladó páncélautókat. Ekkor kapta a torony az első lövést.

Az egyes csoportok között szervezett együttműködés, tervszerű összehangoltság volt. Mindegyik lehetőleg saját körzetében tevékenykedett, de emellett rablóvállalkozásokra át-át csaptak más kerületekbe is.

Október 27-én, mikor megindult a nemzetőrség szervezése, a parancsnokság kapcsolatba lépett az egyes csoportokkal, hogy bevonja őket a nemzetőrségbe. A csoportok parancsnokai azonban nem voltak hajlandók tárgyalni. Nem ismertek el semmilyen felsőbb szervet. Így tárgyalásaink eredménytelenek voltak.

30-a után a fegyveres csoportok egyre gátlástalanabbul tevékenykedtek. Úgy érezték, most már övék a hatalom.

November 1. után egy új csoporttal is gyarapodtak. A VIII. és IX. kerületből jött át egy 80—90 főnyi társaság, férfiak, nők vegyesen. Alig helyezkedtek el, máris működésbe léptek. Feltörték és kirabolták a Nyár utca és Rákóczi út sarkán levő Közértet, majd a zsákmányból egy keveset szétosztottak a járókelők között. Később kirabolták, majd hogy tetteik nyomát eltüntessék, felgyújtották az exportra termelő Szikra KTSZ helyiségeit. Bár a lángok az emeleti lakásokat is veszélyeztették, mit sem törődve az ott lakók érdekeivel, a több mint 70 kisgyermekkel, akik télvíz idején otthon nélkül maradtak volna, többször is rálőttek az oltáson dolgozó fegyvertelen civilekre. Két nap alatt 4 esetben gyújtották fel a Szikra KTSZ helyiségeit és csak a környék lakosságának köszönhető, hogy nagyobb kár nem esett.

A Minőségi Állami Áruházra is ők tették rá kezüket. Több napon át hordták az árut a Continentálba, majd november 4-én négy helyen felgyújtották az áruházat és fegyveres akcióval gátolták meg a tűz időbeni eloltását.

Nov. 5-én reggel felgyújtották a nem messze levő Ruházati Boltot. Az üzletbe — miután az ott levő holmi tetemes részét

éjjel elszállították — egy benzines hordót dobtak, majd gyújtólövedékkel lőtték.

A szállóban a felkelők nagy lakomákat rendeztek, s bőségesen osztogatták züllött nőiknek az üzletekből összerabolt holmikat.

Nov. 8-án páncélautó haladt el a szálló előtt. A szállóból tüzet nyitottak rá. Nem sokkal ezután harckocsi és gyalogság érkezett a szállóhoz. A gyalogosokat tűz fogadta. Ekkor a páncélosok néhány lövést adtak le az épületre és az újból előrenyomuló gyalogság már nem talált ellenállást. A felkelők a szálló hátsó kijáratán, s a pinceablakokon keresztül szöktek meg, otthagyva zsákmányaikat. *A rendőrség két és félmillió értékű rabolt holmit szedett össze.*"

Ellenforradalmi tevékenység a Tudományegyetemen

A „Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága" a Tudományegyetem jogi karán igen erőteljes tevékenységet fejtett ki az október végi napokban. A közleménynek nem célja, hogy e testület tevékenységét ismertesse és jellemezze. Bizonyos, hogy a testületben helyet foglaltak és talán többségben is voltak az olyan személyek, akik a „forradalom" jelszava alatt nem ellenforradalmat értettek, akik a tőkés restaurációnak nemcsak egy Mindszenty-féle formáját, de még egy demokratikus polgári restaurációt tervét is elutasították. Bizonyos azonban az is, hogy e vegyes összetételű testület árnyékában mind szabadabb és mind nyíltabb tevékenységet folytattak azok, akik egy követ fújtak Mindszenty és a nyugati imperialisták embereivel.

A „Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága" árnyékában működő ellenforradalmi elemek tevékenységére fényt derít Sz. őrnagynak, — a jogi kar katonai tanszéke egyik tagjának és másoknak a jelentése.

A jogi egyetem katonai tanszékének előadói csoportja két részre szakadt. „A fő politikai irányító személy — közli az őrnagy — Decsi főhadnagy volt. Decsi főhadnagyot sérelem érte az apján keresztül, mivel az édesapját kuláknak minősítették és a vezérkari főnökségen levő beosztásából őt, mint főhadnagyot alacsonyabb beosztásba tették az egyetemre előadónak. (25-én megtudtuk róla, hogy az édesapjának 180 hold földje volt, mint uradalmi intézőnek.)" A tanszéken kialakuló helyzetre vonatkozóan közli a következőt:

„28-án, amikor bementem, bejött a tanszékvezető irodájába egy civil férfi, akinek a nevét nem tudom. J. alezredes bajtárssal összeölelkezve üdvözölték egymást, s J. bajtárs bemutatta, hogy ez Király Bélának és neki egyik ludovikás osztálytársa, egy vezérkari alezredes. Hozzáfűzte, hogy Ki-

rály Béla kérette magához több ilyen volt munkatársát, akik majd ide fognak jönni a tanszékre és adunk nekik helyet, hogy itt dolgozzanak. Később meg is jött egy másik, magas, kb. 50 év körüli férfi, aki a bemutatkozásnál elmondotta, hogy ő hadbiztos ezredes. Ez a két úr egymásnak igazolványt kezdett gépelni, hogy melyik, hol, hány főnek az élén harcolt, mint parancsnok, életét nem kímélve."

A „Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága" mellett megalakult e testület *katonai csoportja*. Kik és milyen célból alakították, ennek részleteire az említett jelentések nem térnek ki. Bizonyos, hogy ez a csoport a horthysta és egyéb elemek gyűjtőhelyévé vált. Tevékenységük fő, nacionalista jelszava a szovjet csapatok elleni harc volt, s ennek jegyében törtek előre a polgári restauráció különféle árnyalatú képviselői. Az irányítás az ő kezükben volt.

A katonai csoport szervezte az egyetemistákat a felkelésben való részvételre. Közreműködtek ebben Mindszenty papjai is, akik a felkelők élelmezésével és „lelkesítésével" vették ki a maguk részét a szovjetellenes és kommunistaellenes uszításból. Egyik részvevő, N. katonatiszt jelentésében elmondja, hogy az egyetemen őrszolgálatot szerveztek. Az őrparancsnok a bölcsészkaron G. T. egyetemista volt. A jelentésíró elmondja, hogy 28-án este — miután megéhezett — evési lehetőség iránt érdeklődött, mert neki semmi kosztja nem volt és nem tudta mit fog enni. „G. bajtárs megnyugtatott — írja —, ne törődjek vele, mert a papok vállalták, hogy kosztolják az egyetemi ifjúságot és felséges kaja van." G. mindjárt el is ment vele az étterembe.

„Amikor az étterembe mentünk — írja —, lányok fogtak körül bennünket és megkérdezték, hogy sült kacsát, vagy sült libát óhajtunk-e enni. Én mosolyogva mondtam, ilyen úr sose voltam, nekem mindegy, csak adjanak valamit. Tálcán hordták az egészbensült kacsát és libát át a papoktól, minden kacsának és libának egy kb. 3 cm széles, 15 cm hosszú papírszelet volt a hátára tűzve egy fogpiszkálóval és a papírszeletre rá volt gépelve: „Kedves egyetemi ifjúság, le ne tegyétek a fegyvert, harcoljatok utolsó csepp vérig, harcoljátok ki a szent szabadságot." Én megkérdeztem G. T.-tól, mi ez a jólelkűség most a papok részéről. Látom, hogy a „Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága" irodájában is este két pap igen lázasan tevékenykedett. G. T. azt mondta: „Azt mondták a papok, hogy nekik van hűtőházuk, ahol tudják tárolni, s így segítséget kaptak az egyetemistáktól, hogy amit vidékről hoztak fel hízott kacsá-

kat és libákat, azokat a gépkocsikat lestoppolták és odairányították a papokhoz. Van bor is, mondta G. bajtárs, citrom. Ha akarok, vigyek haza. Cigaretta, amilyent akarok. Kitesznek magukért a papok."

Dr. Guttmann jelentkezik

Jelentkeztek a nyugati imperialisták kémei és ügynökei is. A Tudományegyetem Szerb utcai épületébe 29-én este *Bonnból* érkezett egy küldöttség, amelyet egy *dr. Guttmann nevű ügyvéd* vezetett. Guttmann a katonai tanszék egyik tisztjét kereste, akitől kérte:

„Egy 50 fős fegyveres csoporttal menjenek Bécsbe — írja jelentésében a tiszt — és kísérjem azokat az anyagokat, amiket ők küldenek Bécsből Budapestre. Megkérdeztem, mik ezek, vöröskeresztes anyagok vagy mik? Ő azt mondta: igen. Megkérdeztem, miért kell akkor kísérni fegyveresen? A doktor úr azt mondta, azért, nehogy sérelem érje őket. Én ezt nem vállaltam. Hivatkoztam a katonai szabályzatokra, a szolgálatra, de a doktor úr azt mondta: „Kérlek alássan, el van már minden intézve Király Bélával, neked csak indulni kell, már személygépkocsit is hoztunk számodra." Tiltakoztam, mit csináljak a sofőrrel, hova tegyem, nem voltam ilyen úr soha, hogy személygépkocsim lett volna. Erre dr. Guttmann ezt mondta: „Te tudsz gépkocsit vezetni és ez nem használati gépkocsi lenne, hanem saját. Válasszál, van három új Pobeda, meg egy Hudson." Én tiltakoztam és azt mondtam, illetve kértem, hogy ne velem beszélje ezt meg, nekem van parancsnokom, beszélje meg azzal. Különben is nekem van családom és nem hagyhatom el az országot mint katona. Erre azt mondta, vihetem a családomat is, van Bécsben lakás, biztosítanak.

Mivel nem vállaltam, éjjel még három ízben jött, s minden áron rá akart beszélni, hogy menjek. 22 óra 30 perckor, amikor bejött, előzőleg egy államvédelmi hadnagy jött az őrszobára, aki jelentkezett fegyveres szolgálatra az őrségre. A hadnagy civilruhában volt. G. T. őrparancsnokkal összeölelkeztek és G. T. mindjárt fel is vette az őrségbe. Amikor megkérdeztem, hogy lehet az, hogy ők itt ellenséget látnak az ávósokban és ezt a hadnagyot mégis felveszik az őrségbe, G. T. azt mondta, hogy ez az ő haverja. Amikor dr. Guttmann megjött 22 óra 30 perckor, ezzel az államvédelmis hadnaggyal egymást igen nagy szeretettel üdvözölték.

Ekkor megkérdeztem dr. Guttmannt, árulja el, hogy kicsoda tulajdonképpen. Mire így válaszolt: „most már megmondom, a nyugati hírszerző főosztály beosztottja vagyok." Az ávós hadnagy ehhez még hozzátette, hogy „ő pedig már úgy lett az ávóhoz beküldve és a katonai törvényszéken mint vizsgáló ügyész dolgozott."

A jelentést író N. tiszt közli azt is, hogy megkérte dr. Guttmannt, hogy mondjon már valamit, ha ilyen komoly beosztásban van, tulajdonképpen mi az irányvonala a nyugati politikának. Guttmann ezt válaszolta:

„Egy semleges övezetet létrehozni a vörösök körül, hogy el legyenek szigetelve, mert ezek képesek egy fél évszázadig is elpolitizálni úgy, hogy a kapitalizmus és a kommunizmus megfér egymás mellett. Ez az övezet Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország és a többi."

Guttmann még a következő véleményét is kifejtette:

„Nem csak a vörös uralom jelent veszélyt tulajdonképpen a civilizált világnak, hanem ha Kína és India közös nevezőre tud jönni, akkor csatlakoznak hozzá könnyen az arab országok és ez jelent veszélyt a civilizált nyugatnak. Ez áll a politika homlokterében, ezt megakadályozni . . ."

Íme ilyen elemek kaptak mind szabadabb és mind nagyobb teret a „forradalmi bizottság" legjobb szándékú csoportjainak az árnyékában is. A dr. Guttmannok, a Decsi-féle kulákivadékok, a Mindszenty-emberek összefogtak, hogy a szovjetellenes, nacionalista uszítás eszközével sötét restaurációs céljaikra használják fel az egyetemi ifjúság megtévesztett részét.

A „Fővárosi Nemzeti Bizottság" az ellenforradalom szolgálatában

A polgári restauráció különféle csoportjai a Nagy Imre-kormány tehetetlensége és gyors jobbratolódása nyomán sietve felhasználták az októberi események során előállt helyzetet arra, hogy kezükbe kaparintsák a Fővárosi Tanács irányítását. A különféle újjáalakuló és újonnan alakuló pártok képviselőiként alakítottak egy úgynevezett „Fővárosi Nemzeti Bizottság"-ot. Ez az önmagát kinevezett testület a törvényesen megválasztott Fővárosi Tanácsot és annak Végrehajtó Bizottságát megszűntnek nyilvánította és átvette a hatalmat a Fővárosi Tanács hivatalában. Hasonló dolgok történtek az egyes kerületi tanácsoknál.

A „Fővárosi Nemzeti Bizottság" megalakításában a következő pártok 2—2 képviselője vett részt: 1. a *Kisgazda Párt*, 2. a *Szociáldemokrata Párt*, 3. a *Keresztény Magyar Párt*, 4. a *Parasztpárt*, 5. a *Demokrata Párt*, 6. a *Keresztény Ifjúság Szövetsége*, 7. a *Kommunista Párt*. Bevonták ebbe a „nemzeti bizottságba" még külön az „ifjúság" valamilyen — nem a Keresztény Ifjúság Szövetségéhez tartozó — képviselőjét is.

A kommunisták bevonása a polgári restaurációnak e fővárosi szervébe hasonló jellegű volt, mint a Nagy Imre-kormányban levő kommunisták ideiglenes megtűrése.

A régi koalíciós pártok mellett a horthysta „Keresztény Magyar Párt" színrelépése volt jellemző ebben a restaurációs testületben. Ez a párt a horthysta idők fővárosi keresztény pártjának örökébe szeretett volna lépni. Ez a csoport a „pártszervezést" éppen csak hogy elkezdte, s a Fővárosi Tanács néhány hivatali szobáját foglalta le (írógépeket és gépírónőket igénybevéve), hogy ott „országos központját" megszervezze. Segítőtársa volt a Keresztény Ifjúság Szövetsége nevű, ugyancsak újonnan alakult, s a horthysták egyetemi és középiskolai „bajtársi szó-

vetségeire", „Turul" egyesületére stb. emlékeztető szervezet, mely vezető szerepre törekedett az ifjúsági mozgalomban.

A november 1-i ülés

E „Nemzeti Bizottság" november 1-én tartotta az első és november 2-án az utolsó ülését. Mindkét ülésen a jobboldali szociáldemokrata *Bechtler Péter* elnökölt. Első ülésének egyik első határozata az volt, hogy a tanács végrehajtó bizottsága helyett *visszaállítják a polgármesteri tisztséget* és a plenáris tanács helyett a régi „közgyűlést". A kisgazdapártiak javaslatára nyomban „megválasztották" polgármesternek az egykori Kisgazdapárt jobbszárnyának egyik régi képviselőjét, *Kővágó Józsefet* és polgármesterhelyettesnek *Bechtler Pétert.*

Ezután a kereszténypárti *dr. Zajgóvári Károly* sietve javasolta, hogy „az osztályvezetőktől felfelé minden vezetőt nyilvánítson leváltottnak a nemzeti bizottság". Vita után úgy határoztak, hogy azokat menesztik, „akiket a nemzeti bizottság nem erősít meg". Kiküldtek egy albizottságot a személyek felülvizsgálására. Az albizottságban egy-egy képviselője volt a kisgazda-, a szociáldemokrata-, a keresztény- és parasztpártnak, míg a kommunistákat kizárták belőle. Ugyanis a kommunisták eltávolítása volt a céljuk.

A „Nemzeti Bizottság" első ülésén megvitatták a „politikai határozat"-ot. *Zajgóvári* volt a hangadó, aki a varsói szerződés felbontását követelte. A szovjet csapatoknak az országból történő teljes kivonásáról szólva, kijelentette, hogy: „nemzetközi jogilag is lehetetlenség ezt ebben a pillanatban elérni, csak abban az esetben, ha a magyar kormány — függetlenül attól, hogy a világtörténelemben voltak nagyobb szerződésszegések is és végső szükségben a nemzetközi jog is elismeri a szerződésszegés jogosságát — tehát: ha a magyar kormány azonnali hatállyal felbontja a varsói szerződést." Zajgóvári nyilatkozott a sztrájk kérdésében is. „A sztrájk mindnyájunkat megöl — mondotta —, és ha ezt nem hárítjuk el és a munkásokat nem bírjuk rávenni a sztrájk leállítására, nem tudom, hogy a nemzeti bizottság tagjai közül ki tudja vállalni a felelősséget." Hozzátette azonban: „Csak akkor kívánhatjuk a munkásságtól a sztrájk beszüntetését, ha ... a kormány a varsói szerződést azonnali hatállyal felmondja és egyben semlegesnek nyilvánítja Magyarországot."

Bilkei Gorzó Nándor (demokratapárti) a varsói szerződésről azt mondta, hogy annak felmondása az adott nemzetközi helyzetben veszedelmes lépés, olyan katasztrófához vezethet, „amelyhez képest még Mohács sem mérhető, ezzel a tűzcsóvával tehát igen óvatosan játsszunk."

Potoczki Kálmán: (kisgazdapárti) kijelentette, hogy „nincs felhatalmazása arra, hogy ilyen súlyos kérdésben pártja nevében nyilatkozzék." Huszonnégy órai haladékot kért, hogy tisztázza pártjával ezt a kérdést. Ennek alapján az állásfoglalást elhalasztották.

A szétesőben Nagy Imre-kormány ugyanezen a napon már meghozta döntését, s a varsói szerződést — a „Szabad Európa" utasítását közvetítő Zajgóváriak követelését teljesítve — felbontottnak nyilvánította.

A november 2-i ülés

A fővárosi „Nemzeti Bizottság" november 2-i ülésén először ismét a kommunista vezetők leváltásával foglalkoztak. Az ülésen elnöklő *Bechtler Péter* bejelentette:

Megbeszélést tartott az osztályvezetőkkel. Megmondotta, hogy mindenki végezze a munkáját és semmi egyébbel ne törődjenek. Nem mondta meg, hogy az osztályvezetőktől felfelé az állások hatálytalanokká lettek — nem mondta meg azért, mert ez a munkamorált befolyásolná. Természetes, hogy ha a vezető állások megüresednek, akkor a Nemzeti Bizottság gondoskodik az állások betöltéséről.

Az oktatási osztály jelentette neki, hogy az osztályvezető és annak helyettese lemondtak. Minthogy ez a helyzet, azzal a javaslattal jöttek, hogy Szoboszlait bízzák meg az oktatási osztály vezetésével. Szoboszlai egyébként kiváló pedagógus és azelőtt ennek az osztálynak a vezetője volt — csak azért került el, mert nem volt vonalas — és internálótáborba is került . . ."

Zajgóvári Károly a Kereszténypárt részéről külön indítványt jelentett be: „Eddig egyetlen osztályvezetőt sem váltottak le. Valamennyi osztályvezető és azoknak a helyettesei az átkos emlékű Magyar Dolgozók Pártjától kapta kinevezését. Ha már ez az állás megüresedett, akkor a Kereszténypárt részéről azt indítványozta, hogy a főváros területén az oktatási osztály vezetője *dr. Magyar István piarista tanár* legyen és a Kereszténypárt nem tesz ellenvetést azzal szemben, hogy a helyettese Szoboszlai legyen. A forradalom nem azért volt, hogy az oktatás és

az ifjúság nevelése terén ugyanaz a szellem uralkodjék, amely eddig uralkodott."

Baranyai János: (kommunista) állást foglalt Szoboszlai mellett, mert kinevezése egyben rehabilitálását is jelentené.

Zajgóvári Károly: „A rehabilitációval kapcsolatban lesz más indítványa: hogy az a sok ezer ember, akit elbocsátottak, mind kerüljön vissza a fővároshoz. Az oktatási osztály vezetését azonban rendkívül komoly pozíciónak tartja, mert az egész szellem megváltozásának ikertestvére és elválaszthatatlan attól. Kérte, hogy amennyiben más indítvány van, akkor bocsássák szavazásra az állás betöltésének kérdését."

Bechtler Péter bejelentette, hogy „fenntartja indítványát. Szoboszlai nem volt tagja a Magyar Dolgozók Pártjának, de a Kommunista Pártnak sem. A Szociáldemokrata Pártnak volt a tagja, de nem volt aktív, hogy eljárt volna szónokolni — szimpatizáns volt. A Kereszténypártnak is meglesznek a lehetőségei, hogy tagjai elhelyezést kapjanak vezető pozíciókban, de ne kezdjük így, mert ha így kezdjük, akkor igen erősen fogunk rámenni a dologra, ami az együttműködést zavarja."

Zajgóvári Károly: „A Szociáldemokrata Párt és a Kommunista Párt egyesüléséből született meg a Magyar Dolgozók Pártja. Az összes osztályvezetők innen származtatják hatalmukat. Tehát, ha egy pozíciót kér a Kereszténypárt, akkor illojalitásnak tartja, ha azt nem kapja meg."

Potoczki Kálmán: „Ha egy napot késik ennek a pozíciónak a betöltése, az nem döntő jelentőségű. Bejelentette, hogy társa, aki a fővárosi dolgokban tájékozott, nincs jelen, ő maga pedig a szóban levő jelöltek közül egyiket sem ismeri és így nem tud tiszta lélekkel állást foglalni. Mivel a főváros közoktatásügyének kérdését nagyon súlyos kérdésnek tartja, azért kérte, hogy a legközelebbi alkalommal történjék döntés, addig pedig megszerzi a szükséges információkat."

Bechtler Péter mint elnök, bejelentette, hogy a hétfői (november 5-i) ülésen fognak határozni.

A kommunisták eltávolításának tervével együtt *Zajgóvári* rögtön előállt azzal a követeléssel, hogy a felszabadulás után eltávolított *összes horthystákat hozzák vissza* a fővárosi közigazgatásba és a fővárosi üzemek élére. A volt nyilasok és a „ma is fennálló bizonyos aggályok alá esők" (vagyis közismert háborús bűnösök) visszahozatalát *még nem* követelte; ezt nyilván későbbre hagyta, amennyiben a horthystákkal együtt nem sike-

rül csendesen a nyilasokat is visszahozni. Az ülés jegyzőkönyvében erről a következőt olvashatjuk:

„Zajgóvári Károly bejelentette, hogy a Kereszténypárt részéről indítványt kíván tenni. Indítványozta, hogy a Nemzeti Bizottság rendelje el azt, hogy az 1945-től a politikai magatartásuk miatt elbocsátott összes dolgozókat a főváros és üzemei ugyanazokra a helyekre fogadják vissza, ahonnan elbocsátották őket. Minthogy azonban az egyszerűen így nem történhet meg, indítványát kiegészítette azzal, hogy a Nemzeti Bizottság egyelőre szólítsa fel ezeket — mert hiszen ezek között lehet olyan, aki máshol jobban elhelyezkedett, vagy meghalt, vagy nem aspirál a régi helyére —, hogy haladéktalanul nyújtsák be kérelmüket a Nemzeti Bizottsághoz, megjelölve benne az elbocsátási ügyirat számát és az elbocsátás indokát. A Nemzeti Bizottság küldjön ki minden pártból egy-egy személyt abba a bizottságba, amely ezt a kérdést felülvizsgálja — és amennyiben kifejezetten nyilas, és a régi kapitalista világ ma is fennálló bizonyos aggályai alá nem esnek, a Nemzeti Bizottság helyezze vissza őket, mégpedig az időközben elmulasztott idő figyelembevételével, abba a rangfokozatba, amelyet időközben becsületes szolgálattal amúgyis elértek volna.

Kérte a Nemzeti Bizottságot, hogy ezt jól szívlelje meg, mert ezzel a forradalmi szellemet igazolják, hogy tényleg változás történt...

Bechtler elnök: Bejelentette, hogy nála többen jelentkeztek olyanok, akiket 1945—48 között elbocsátottak és rehabilitálásukat kérték... Véleménye szerint minden érdekeltnek írásbeli kérelemmel kell fordulnia a Nemzeti Bizottsághoz.

Zajgóvári Károly: Hogy azután ez miképp történik, az részletkérdés, azonban kérte a Nemzeti Bizottságot, hogy elvi határozatot hozzon arra nézve, hogy az 1945 óta politikai magatartásuk miatt elbocsátott összes alkalmazottait a Főváros és vállalatai visszaveszik.

Elnök: Odáig nem lehet elmenni, hogy: „politikai magatartás" —, mert hiszen voltak nyilasok!

Zajgóvári: hangsúlyozta, hogy hozzátette azt a klauzulát, hogy: kivéve a nyilas magatartás miatt elbocsátottakat...

Elnök: Az elvi határozatot a következőképpen fogalmazta meg: Akiket 1945 óta politikai okokból elbocsátottak, azok számára szükségesnek tartja a Nemzeti Bizottság a rehabilitáció lehetőségét. A kérdés nyilvánosságra hozatala a gyakorlati megoldásra tartozik, erről tehát ne döntsön most a bizottság. Fel-

hívta az ülés részvevőit, hogy akik ezt a határozatot elfogadják, tartsák fel a kezüket.

Zajgóvári Károly szót emelt a „rehabilitáció" kifejezés ellen. Mint mondotta, indítványa úgy szólt, hogy akiket 1945 óta politikai okokból elbocsátottak (kivéve azokat, akiket nyilas magatartás vagy népellenes bűntett miatt bocsátottak el), a főváros és intézményei kötelesek visszavenni. A „rehabilitáció" más probléma.

Elnök: Vagy pedig állásba helyezi őket a Főváros, vagy valamelyik intézménye és ezzel rendben van. Ez a legjárhatóbb út. Ezt határozatként kimondotta. Kérte azonban a Bizottságot, hogy a nyilvánosságra hozatalról ne döntsenek. Ezt a kérdést is meg kell beszélni Kővágó Józseffel . . ."

Zajgóvári Károly kijelentette, hogy a legközelebbi ülésen kap majd indítványt a Nemzeti Bizottság ebben az ügyben. Erre azonban már nem került sor. A forradalmi munkás-paraszt kormány megalakulása s a szovjet csapatok visszajövetele nyomán a polgári restauráció e fővárosi hatalmi szerve szétesett és megszűnt létezni.

Újabb adatok a budapesti fehér terrorról

Egy utcai gyilkosság

Országos Rendőrfőkapitányság I. osztály.

Tanúvallomási jegyzőkönyv

Felvéve 1956. december 20-án az ORFK hivatalos helyiségében.

Jelen vannak: Nemes József és Gergely Attila r. hdgy.

Nemes József (szül. 1934, Budapest, anyja neve: Békeffi Eszter, lakik: Bpest, XVIII., Fáy u. 5) a Közgazdaságtudományi Egyetem III. éves hallgatója a hozzá intézett kérdésekre, az igazmondásra való figyelmeztetés tudomásulvétele után a következőket mondja el:

1956. október 23-án a Rózsadombról jövet 23 óra 30 perc és 24 óra közötti időben érkezhettem a Margit-hídra, ahol a következő esetet észleltem:

A Margit-híd budai hídfőjén népes csoportok gyülekeztek azzal a célzattal, hogy a hídon áthaladó gépjármű-forgalmat leellenőrizzék. Tanúja voltam annak, hogy csak „Petőfi" jelszóval közlekedő járműveket engedtek át a hídon, míg a többiekről a vezetőt, esetleg az utasokat is leszedték azzal a megokolással, hogy az államvédelmi hatóság részére összeköttetést, segítséget, vagy hírközlést biztosíthatnak. A Margit-híd pesti hídfőjéhez érve azt láttam, hogy a hídfőnél egy nagyobb csoport ellenőrzi a Budára irányuló forgalmat. E csoporttól mintegy 50 méterre a hídon egy férfi féltéglával a kezében azzal a céllal helyezkedett el, hogy az ellenőrző csoport jelzése ellenére továbbhaladó gépkocsikat megakadályozza a továbbhaladásban. Ekkor a Kör-

Szalbina Ferenc párt[illegible], aki a Belügyminisztériumban mint [illegible] dol gozott. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] el az [illegible].

útról a hídfőre hajtott egy sötétszínezésű „Hudson Eight" típusú gépkocsi, amelynek a forgalmi rendszámát nem figyeltem meg. Annyira emlékszem még, hogy a kocsi hátulján egy nagy H betű volt. Ez a kocsi nem állt meg az előbb említett csoport felszólítására, hanem a gépkocsi vezetője gázt adva a motornak, tovább igyekezett. Ekkor a tömegből többen odakiabáltak a féltéglával hadonászó férfinek, hogy állítsa le a kocsit. Ez a személy az éppen odaérkező gépkocsi szélvédő üvegjére dobta a féltéglát, mire a gépkocsi megállt. A gépkocsivezetőt kirángatták a kocsiból, személyére vonatkozóan többet nem láttam, feltételezhetően elvegyült a tömegben. A hátsó ülésből egy államvédelmi főhadnagyot rángatott ki az időközben odatóduló tömeg. A főhadnagyon köpeny, derékszíj volt. Kb. 26—28 éves ember lehetett. A tömeg arról kezdte faggatni, hogy mi van a stúdiónál, mit csinál az ávó. Többen fenyegető kijelentéseket tettek, azt kiabálták, hogy dobjuk a Dunába. A fhdgy. nagyon sápadtan és izgatottan, többször felszólította az embereket, hogy hagyják békén. De ekkor már annyira körülvették, hogy meg sem tudott mozdulni. A tömegből egy nő egy vasrúddal fejbeverte az áv. fhdgy-ot, mire az elalélt. Ekkor az őt körülvevő, részben Beszkárt ruhás, részben nőkből álló csoportból többen megfogták és a híd karfája felé vonszolták. Eközben még mindig azzal a vasrúddal ütlegelte a fentebb említett nő. Végül pedig a híd karfájánál az ekkor már feltételezhetően ájult embert a Dunába dobták. A gépkocsit felfordították, de miután kb. másfél óra múlva ismét erre mentem, a gépkocsit már nem láttam ott. Mást az ügyre vonatkozólag elmondani nem tudok, a jkv. a valóságnak megfelelően van felvéve, amit elolvasás után aláírok.

Nemes József sk. *Gergely Attila* sk.

Brodorits Ferenc meggyilkolásáról

— *Rendőri jelentésből* —

Az I. ker. Rendőrkapitányságon panaszt tett *Brodorits Ferencné* I. ker Széna tér 1/a sz. alatti lakos és bejelentette, hogy férjét, Brodorits Ferenc áv. szds-t, aki a BM VI. osztályán volt beosztva, f. évi október hó 25-én csütörtökön a VIII. ker. Práter-utcában, ahová a tüntetők szétoszlatására vezényelték ki, megtámadták, ruháját letépték, s miután szolgálati igazolványát megtalálták, a Práter-utca egyik házának III. emeletéről az utcára dobták. Brodorits Ferenc sérüléseibe belehalt.

Egy fiatal katona teteme, akit az ellenforradalmárok a Kertész utcában, mint „ávós századost" agyonlőttek.

Gáspár Sándor „nemzetőr" és listája

— Rendőri jelentésből —

1956. december 1-én a XVI. ker kapitányság elfogta *Gáspár Sándor* XVI. kerületi lakost, volt vendéglátóipari üzemvezetőt, aki a kerületben a nemzetőrség helyettes parancsnoka volt. Gáspár még őrizte a kerületi kommunista funkcionáriusok névsorát, elhurcolásuk és részben kivégeztetésük végett. Mint nemzetőr-parancsnokhelyettes erőszakkal feltörte az MDP volt XVI. kerületi szervezetének helyiségét, ahonnan különböző értéktárgyakat lopott el. A kerületi Népfront Bizottság Mázi nevű volt elnökét, az Ikarus pártbizottságának volt agit-prop. titkárát, és a 36-os őrs parancsnokát, Som Sándor r. törm.-t lakásukról elhurcoltatta. Ugyancsak megjelent Gáspár többedmagával 1956. november 1-én *Gál István* Cinkota, Rádió utca 24 sz. alatti lakos lakásán, és mint ávóst felelősségre vonta, s el akarta hurcoltatni. A kommunista pártfunkcionáriusok névsorának megírására fegyverrel kényszerítette Erdei Mihályt, a XVI. ker. PB első titkárát, hogy azután a párttagokat letartóztassa és kivégeztesse.

A Tompa utcában 1956 október 26—27-én történtekről

L. F. mérnök, szemtanú vallomásából

Nem volt ritka látvány fegyveres fiatalok egyéni és csoportos járkálása ezen a vidéken ezekben a napokban, hiszen a környéken sokan jártak a Corvin-közi csoporthoz.

26-án reggel azonban azt láttuk, hogy néhányan, 3—4 géppisztolyos ember az utcában maradt. Később láttuk, hogy személykocsik feltartóztatásával és a bennülők megmotozásával foglalkoznak. Előbb úgy gondoltuk, ez valamiféle biztonsági intézkedés a közelben levő Kilián-laktanya védelme szempontjából.

A délelőtti órákban egy vállalati személykocsi utasainak megmotozása során pirosfedelű párttagsági könyv került a fegyveresek kezébe. A tagkönyv tulajdonosát a helyszínen agyonlőtték, a többi utast néhány pofon után elzavarták és a kocsit lefoglalták.

L. F.

Budapest, 1956. december 20.

A Bild Telegraf című bécsi lap közli ezt a képet egy államvédelmi katonáról, akit az ellenforradalmárok akasztottak föl

Jakab Károly rendőrőrnagy meggyilkolásáról

— Rendőri jelentés —

Jakab Károly 33 éves, bányászcsaládból származott. Öten voltak testvérek, mind az öt üzemi munkás volt. Apja, mint bányász, korán halt meg. Súlyos anyagi körülmények között nevelkedtek. Már gyermekkorában a nyolc osztály elvégzése mellett pékségben volt árukihordó, plakátragasztó és kertészetben kifutó. A Danuvia-gyárban volt esztergályos tanuló és ott dolgozott mint esztergályos 1945-ig. 1945-ben a munkások javaslatára az új demokratikus rendőrségbe került, mint rendőr. 1947-ben került tiszti iskolára, ahonnan főhadnagyi ranggal került ki. 1956-ban lett őrnagy. 11 éves rendőri szolgálata alatt, mint politikai munkás dolgozott. Az 1956 októberi eseményekkel kapcsolatban a Gorkij-fasorban levő élelmiszerraktárhoz volt beosztva. Október 28-án, mikor a szovjet csapatok elhagyták a fővárost, a Gorkij-fasorban levő rendőrkórházból akart hazajönni, s ahogy kilépett az utcára, orvlövészek által halálos golyót kapott. A kórház személyzete, aki megtalálta, nagy fekete-keretes papírt vett le róla, amelyre ez a szöveg volt írva: „Így jár mind, aki a nép ellensége." A húga férjét hasonló körülmények közöttt gyilkolták meg.

Budapest, 1956 december 15.

Turner Kálmán meggyilkolásáról

— Rendőri jelentés —

Budapest, 1956. dec. 13-án

A Budapesti Rendőrfőkapitányság karhatalmi zászlóalja 1956 november 24-én letartóztatta *Micsinai István* (Perbete, 1917, anyja: Bajda Hermina; volt horthysta rendőr, pártonkívüli, betanított lakatos, magyar állampolgár) Budapest XX. ker. (Pesterzsébet) Erdő u. 32. sz. alatti lakóst, gyilkosság bűntettének gyanúja miatt.

A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy Micsinai István 1956. november 2-án a XX. ker. kapitányságon jelentkezett nemzetőrnek. November 4-én itt találkozott barátjával Láng Sándor, Pesterzsébet, Patak u. 7. sz. alatti lakossal. (Láng kb. 45—46 éves, horthysta rendőr, a múltban szkv volt. 1949-ig a demokratikus rendőrségben is szolgálatot teljesített, 1949-ben azonban elbocsátották.) Láng egy 7,65 mm-es Walter-pisztolyt

[illegible] gyilkolták meg

[illegible]

adott neki, s hívta, hogy menjen vele, mert le akarja tartóztatni Turner Kálmán Pesterzsébet, Rákóczi u. 2. sz. alatti lakost.

Együtt el is mentek Láng Sándor Patak u. 7. sz. alatti lakására, ahol a házban lakó Barcza Károly nyugalmazott rendőrt Láng bántalmazta, majd agyon akarták lőni. Barczát a meggyilkolástól Láng felesége mentette meg.

Innen Micsinai Erdő utca 32. sz. alatti lakására mentek. Az udvarban lakó Lázár Józsefet és feleségét (Lázár ny. rendőr) kirángatták a lakásukból, tettleg bántalmazták, majd Láng mindkettőjüket agyon akarta lőni, amit Micsinai felesége akadályozott meg.

Ezt követően mindketten átmentek a Rákóczi út 2. sz. alatti házba. Itt Turnert keresték, aki a pincében tartózkodott. Az udvarban Láng a nála levő géppisztollyal, Micsinai pedig pisztollyal több lövést adtak le, s hangosan kiáltoztak. „Turner, gyere ki! Gyere ki tömbbizalmi! Most gyere ki Turner elvtárs, majd alakítunk kommunista pártot!" Ezt követően behatoltak a pincébe, onnan a lenn tartózkodó Turnernét és gyermekeit, valamint a szomszédban lakó Kelemen Józsefnét felzavarták, majd Turnert agyonlőtték. A lövés Turner szívét érte és azonnali halált okozott. A gyilkosságnál tanúk nem voltak jelen, Micsinai vallomása szerint Láng lőtte le Turner Kálmánt. A rendelkezésünkre álló bizonyítékok (fegyverszakértői vélemény) szerint Micsinai is lőtt a pincében fegyverével. A gyilkosságot követően a tettesek elmenekültek. Micsinai később hazament lakására s ott fegyverét elrejtette (a házkutatás során a fegyvert lefoglaltuk) Láng, pedig adataink szerint kiszökött az országból.

A vizsgálat megállapításait több tanú vallomása, orvos, valamint fegyverszakértők véleménye támasztja alá.

Kollár László
r. ny. fhdgy.

Danóczi István rendőrtizedes vallomása a Práter utcai gyilkosságokról

Jegyzőkönyvi kivonat

Országos Rendőrfőkapitányság I. osztály

... 1956. október 24-én kerültem gépkocsimmal a Práter utca 14. sz. ház elé, ahol a „felkelők" megtámadtak bennünket. Szabó Pál nevű társammal bemenekültünk a Práter u. 14. sz. házba, egy második emeleti lakásba. A lakásban két diák külsejű személy, továbbá még egy férfi és egy nő volt. Ebből a la-

kásból a WC ablakán leugrottunk a lichthofba, majd az első emelet egy fürdőszoba ablakán bementünk — mint ahogy később megtudtam — egy volt horthysta alezredes lakásába. A lakásban nem tartózkodott senki. Rövid idő múlva a folyosóról több személy felszólított arra, hogy adjuk meg magunkat. Bekiabáltak, hogy amennyiben nem adjuk meg magunkat, benzinnel, illetve kézigránáttal kipusztítanak bennünket. A lakás kinnlevő tulajdonosa megkérte a felkelőket, hogy ne robbantsák fel a lakását, inkább kinyitja az ajtót. Ajtónyitás közben tüzeltem. A felkelők visszatüzeltek és eltávoztak.

A fenti lakásban október 28-án fél négyig tartózkodtunk.

Az ablakból kinézve meggyőződtünk arról, hogy a szemben levő Zrinyi Ilona gimnáziumban fegyveres csoport van, amely többnyire 18—20 éves fiatalokból tevődik össze. Géppuskával, géppisztolyokkal és golyószórókkal voltak felfegyverkezve, több személynek benzines üveg volt a kezében.

Október 28-án a házbeli lakók segítségével lementünk a pincébe. Közben a felkelők egy 9 éves gyermek révén megtudták, hogy a pincében vagyunk. Értünk jöttek, átvittek a Zrinyi Ilona gimnáziumba, ahol a szenespincében helyeztek el.

A Zrinyi Ilona gimnáziumban az alábbi események zajlottak le.

28-án 22 h-kor a velem levő kb. 10 személlyel — akik szintén a pincében voltak fogva — kivittek az udvarra, ahol sorbaállítottak bennünket. A csoportból többen államvédelmi tisztek lehettek, mert tiszti csizmában voltak, és olyan megjegyzéseket tettek, amiből erre lehetett következtetni. Én egyedül nem voltam megkötözve, állítólag azért, mert rendőr voltam, a többiek keze le volt kötve és látszottak rajtuk a tettleges bántalmazás nyomai. Beszélgetni nem volt szabad, így közelebbi adatokat nem tudtam meg társaimról.

Közülük egy volt államvédelmi főhadnagy elvtársat megkötözve az udvar közepébe állítottak. Szadista kijelentések elhangzása közben kínozták. Először a lábát kezdték rugdalni, majd úgy megverték, hogy elesett. Ezután a lábánál fogva az udvarban levő villanyoszlopra akasztották fel. Majd egy honvéd főhadnagy (zubbonyt viselő férfi) egy kb. 30—40 cm nagyságú késsel a derekát és hasát szúrkálta. Később levágta a jobb fülét, lábát pedig bokán felül vagdosta. Még meg sem halt a megkínzott elvtárs, amikor kb. 10 felkelő egy 28 év körüli elvtársnőt kísért az udvarba. Az elvtársnő sírva fakadt a meggyilkolt elvtársat megpillantva és kérte a felkelőket: legyenek tekintettel a három gyermekére és ne gyilkolják meg, mivel ő

nem bántott senkit. A főhadnagy hozzáment és az alábbiakat mondta: „Na megvagy, te büdös spicli, kellett a 16 db igazolvány, meg a kilencezer forint." Majd a nála levő késsel az elvtársnőbe beleszúrt. Az elvtársnő elesett, erre odament egy rabruhás férfi és a hajánál fogva megfordította, miután a főhadnagy ismételten beleszúrta a kést a testébe. Én úgy láttam, hogy ekkor már az elvtársnő nem élt.

Ezt követően minket visszavittek a pincébe.

A felkelők, mialatt mi a Práter u. 14. sz. alatti házban tartózkodtunk, október 24-én délután kerestek bennünket és egy kb. 42 éves férfit agyonlőttek, mert nem mondta meg, hol tartózkodunk...

Vallomásomban a tiszta igazságot mondtam, tudva a hamis tanúzás büntetőjogi következményeit.

1956 december 18.

Dánóczi István

Sz. Klára könyvtáros jelentése

1956 november 1-én este $^3/_4$11-kor lakásomon három géppisztolyos fiatalember jelent meg. Házkutatás után tudtomra adták, hogy fogoly vagyok, majd egy gépkocsiba betuszkolva, elvittek egy, a *Corvin mozi környékén levő iskolahelyiségbe.* Kihallgatás közben közölték velem, hogy letartóztatásom azért vált szükségessé, mert a házból tudomásukra hozták, hogy az ÁVH-nál dolgozom. Két igazolványomat, amit felmutattam, és tanúsította, hogy ez nem felel meg a valóságnak, nem fogadták el, azzal az indokkal, hogy ha nem is vagyok ÁVH-s, számukra megbízhatatlan személy vagyok. Ezt követőleg bevittek egy iskolateremben, ahol már 15 férfi napok óta és egy nő előző este óta várakozott. A férfiak nagy része ÁVH-nál teljesített szolgálatot — de legtöbbje évek óta nem tartozott az ÁVH kötelékébe — a sorstársam ápolónő volt a Korvin Ottó Kórházban, két apró gyermeket hagyott otthon őrizetlenül. A teremben három géppisztolyos vigyázott ránk, 18 év körüliek. A foglyok száma még gyarapodott, 2 pártmunkást és több állítólagos ÁVH-st hoztak be. Egy széken ültünk, néha megengedték, hogy felálljunk, enni adtak.

Az előző nap elfogottak azt mondták, hogy a mai nap lényegesen könnyebb, mint az előző napok, mikor egyeseket kínoztak és kivégzések is történtek. Rövid időközönként bejött egy-egy ember közülük, egyenként kikérdezte a foglyokat munkájukról

Egy meggyilkolt rendőr tetemére pártlagsági könyvét dobták és a halott szájába cigarettát dugtak

Egy meggyilkolt honvédtiszt

es gúnyosan, gorombán ecsetelte azt a munkaterületet, amit az illető betöltött. Pl. volt többek között egy fordító, aki kérdésére elmondta, hogy francia nyelvből fordított. „Igen, biztosan bőröket fordított ki" mondották neki. Később behoztak egy 14 év körüli fiút, aki agyonlőtte játék közben a barátját.

Így peregtek az órák és bennem a halálfélelem egyre erősödött. Szerencsémre a Néphadsereg szerkesztőségéből egy újságíró betévedt és igazolta, hogy évek óta ismer, az ÁVH-hoz semmi közöm, engedjenek szabadon. 1½ óra múlva elengedtek. Később hallottam, hogy az ottmaradottak is megszabadultak, mivel a parancsnokság vezetői arra a hírre, hogy a szovjet csapatok jönnek, egyenként megszöktek és végül már csak az ottmaradt ifjak tartották ki, a szovjet csapatok bejövetele után elengedték a foglyokat.

Szobácsi József tanú kihallgatása

— Jegyzőkönyi kivonat —

Budapest, 1956. december 1

Szobácsi József
1908-ban Mindszenten született.

Szobácsi József főhadnagyot két társával együtt a felkelők 1956. október 30-án gépkocsijukat feltartóztatva elfogták. Vallomásának erre vonatkozó részét közöljük.

„A felkelők lefogtak engem, Horváthot és Valdet és megmotoztak bennünket. Ezután elvezettek mindhármunkat az újpesti ún. „Forradalmi Bizottság" épületébe. Az úton a felkelők elvertek engem. A bizottságban minket újból megmotoztak. Éntőlem elvették a pártkönyvemet, személyi igazolványomat, és a nálam levő 30 beosztottam — Belügyminisztérium munkatársainak — névsorát, a Partizánszövetség igazolványát, levették rólam az egyenruhát és egy szakadt polgári ruhába öltöztettek. Ugyanígy bántak el Valdeval is. Horváthtól csak a személyi igazolványát vették el. Ezután engem, Horváthot és Valdet a bizottság épületében levő kis szobában helyeztek el, fegyveres őrt állítottak és megtiltották, hogy beszélgessünk egymással.

5 perc múlva kezdődött az ún. nyomozás. A kihallgatásra először engem vezettek be. A szobában, ahová engem felvezettek, az asztal mögött ült Kósa, balra tőle egy kb. 30 év körüli, magas

termetű, sovány, hosszúkás fehér arcú, kis kecskeszakállas férfi. Engem a székre ültettek. Körülöttem 15 géppisztolyos volt. Nem emlékszem, hogy ki, de úgy tűnik, hogy Kósa kérdéseket tett fel nekem, hogy hová és miért utaztunk mi ... A vallatók hazugsággal vádoltak engem. A jelenlevő néhány géppisztolyos néhányszor nyakon, és fejbevágott engem. Kiabáltak, hogy kiadnak engem az ítélkező tömegnek. Azután valaki a jelenlevők közül azt parancsolta nekem, hogy vessem le a csizmámat. Én végrehajtottam ezt. Levetettem a csizmámat. Engem kényszerítettek, hogy meztelen lábam az asztalra helyezzem. Ezt is végrehajtottam. Ezekután az a férfi, aki engem a csizma levételére kényszerített, a puskavesszővel elkezdte ütni a lábujjaimat, törekedve arra, hogy a körmeimre találjon és azt elszakítsa a lábujjamtól. A fájdalom rettenetes volt, és én elkezdtem sírni, ezután pedig a folytatódó kínzások következtében lábaim érzéketlenné váltak. Borzongás nélkül nem tudok erre emlékezni. Én most is sírok, emlékezve ezekre a kegyetlenkedésekre. Ezután engem kényszerítettek a csizmák felvételére. Dagadt lábaim sehogy sem akartak beleférni a csizmába, de engem kényszerítettek és én elviselve a fájdalmat, végrehajtottam parancsukat és nagynehezen lábaimra álltam. A hátam mögött álló géppisztolyos utasított engem, hogy forduljak arccal a fal felé, úgy, hogy orrom a falat érje. Ez a géppisztolyos hátulról úgy megütött engem, hogy az orromból és számból folyni kezdett a vér, amelyet nem törölhettem le.

Ehelyett a szoba közepén a padlóra egy tányért tettek, azt mondták hajoljak le, mutatóujjammal támaszkodjak a tányérra és ilyen helyzetben járjam körül. A vér eközben folyt, csöpögött a padlóra és tányérba. Én megpróbáltam a balkezem kabátujjával letörölni a vért, de ezért erős ütést kaptam. Így járattak a tányér körül addig, amíg eszméletlenül össze nem estem. Ekkor a kecskeszakállas vizet locsolt az arcomba és ennek eredményeként én magamhoz tértem. Ismét arra kényszerítettek, hogy ujjammal a tányérra támaszkodjam és továbbra is járjak körülötte. Én megint elvesztettem eszméletemet. Újból vizet öntöttek rám, és kényszerítettek, hogy járjak a tányér körül.

A kecskeszakállas ez idő alatt kétszer telefonált a XXI. kerületi rendőrségre, követelve, hogy ellenőrizzék és jelentsék neki az én szolgálati tevékenységemet a BM-ben. Ezek a kínzások, kegyetlenkedések este 9 órától 11-ig tartottak. Ezután engem az épület pincéjébe vezettek és kijelentették, hogy engem itt lelőnek. Engem külön cellába csuktak, hogy hol volt ez alatt az idő alatt Horváth és Valde, azt nem tudom.

Éjjel 12 órakor ugyanazok a személyek megint magukhoz hivattak és elkezdődött az új vallatás, amely a következő nap reggeli 5.30 percig tartott. A megítélésemmel én tévedhetek néhány percet, de kijelentem, hogy ez a „kihallgatás" kb. 5 óra hosszat tartott. Ez nem kihallgatás volt, hanem állandó testi sértés. Vertek azért, hogy én állítólag az állami biztonsági szerveknél rajparancsnok voltam, vertek azért, hogy a hosszú szolgálati idő alatt, 1945-től nem volt egyetlen egy párt vagy hivatali fenyítésem, vertek azért, mert én fhdgy. vagyok, vertek azért, mert sok párttagsági díjat fizetek (én 50 Ft-ot fizettem egy hónapban, ami a fizetésem után járó párttagsági díj meghatározott százaléka). Követelték azt, hogy én elmeséljem annak a küldeménynek a tartalmát, melyet én mint futár a vidéki szervekhez vittem, és követelték azt is, hogy elmeséljem azoknak a beszélgetéseknek tartalmát, ami a BM parancsnokai között folyt és amelyet én is hallottam. Amikor én ennek nem tettem eleget azzal, hogy azt nem tudom, megint ütöttek. Ütöttek engem azért, mert én szadistának neveztem őket. Ezen kínzások közepette engem néhányszor kivezettek az udvarra és megfenyegettek, hogy átadnak a felkelők kezébe, akik a bizottság kapujánál állnak és az akasztásra a kötelet már előkészítették. Utoljára vertek engem azért, mert nem adtam nekik olyan vallomást, amit ők tőlem akartak és azért, mert ők miattam egész éjjel nem aludtak.

Kb. reggel 5.30-órakor engem a pincébe vittek. Eközben lelövéssel fenyegettek, hogyha én egymagam nem találom meg az utat a pincébe. Kijelentették azt is, hogy megölnek engem, és hogy a haláltól nem mentenek meg a szovjet katonák.

Így végződött az én első éjszakám, amit az újpesti ún. „Forradalmi Bizottság"-ban töltöttem.

Legtöbbet vert engem a kecskeszakállas, a tengerész és a sovány, aki a csizma levételére kényszerített. Vertek a többi jelenlevő fegyveres személyek is. Amikor engem a pincébe vittek, hideg borogatást adtak, illetve raktak rám. Én azt hittem, hogy ezzel a kegyetlenkedés véget ért. Azonban nem így történt. Most az őrség tagjai kezdtek kegyetlenkedni és gúnyolódni velem. A pincébe különböző fegyveresek jöttek, ezek kényszerítettek, hogy a lábsarkamra álljak és úgy néhányszor föl és le emelkedjek. Néhányszor fejem beverték a falba, aztán a falhoz kötötték a kezem, és azt mondották, hogy minden ujjamba belelőnek. A jelenlevő Tóth nevezetű fiatalember néhányszor a pisztollyal a kezemre vert.

Az én cellámba néhány közönséges bűntényest engedtek, akik gúnyolódva kijelentették, hogy engem agyonlőnek és megkérdezték, hogy mi az én utolsó kívánságom. Én feleltem: „adják át üdvözletemet feleségemnek és két gyermekemnek". Ők értesítettek, hogy voltak a lakásomon, látták a feleségemet és lányomat. Olyan pontos személyleírást adtak a feleségemről és lányomról, hogy én egyáltalán nem kételkedtem, hogy voltak a lakásomon.

Amikor a cellából elmentek, én észrevettem, hogy a padlón gumislag hánykódik. Én felvettem, hurkot csináltam belőle, nyakamra dobtam, a slag végét a vízvezetékhez kötöttem, de amikor fel akartam magam akasztani, a gumicső elszakadt. Erre a lépésre azért szántam el magam, mert a kegyetlenkedések és gúnyolódások tönkretették idegeimet, és én elvesztettem a reményt arra, hogy megmentem az életemet.

Én nem tudom most pontosan felsorolni a további eseményeket, naponként és óránként, azért, mert az én fogságom az újpesti bizottság pincéjében rettenetes felzaklatottság volt. Én ültem a sötét cellában, elvesztve időérzékemet. Hozzám újabb és újabb személyek jöttek, s ütöttek, vertek. Megközelítőleg 1956. november 2-án a cellába bejött három ember, akik között volt a Tóth nevű fiatalember, akiről én már fentebb beszéltem. Tóth kijelentette nekem, hogy ha én szeretem a saját gyermekeimet, bele kell hogy egyezzek, hogy a kommunisták és a pártmunkások hóhéra legyek, akkor ők engem azonnal kiengednek. Én megkínzottan kijelentettem, hogy elfogadtam javaslatukat. Én egy percre sem gondoltam, hogy tényleg hóhér leszek. Beleegyeztem csak azért, mert azt gondoltam, hogy pisztolyt kapok tőlük, s akkor véget vethetek az életemnek. Fegyvert azonban nem adtak. Nem hitték el, hogy én beleegyeztem, és ismét kegyetlenkedni kezdtek velem. November 2-án este a cellába bejött egy nagyon magas férfi, aki bőrkabátban volt, az ő arca ráncos volt, nagy feje és kis bajusza volt. Ő kötelet hozott magával, odadobta nekem és azt mondta, hogy reggelig végezzek magamal, és ez könnyebb lesz, mintha ők végeznek ki. Énrám ez különösebb benyomást nem tett, ugyanis ezelőtt egy egyensapkás férfi jött hozzám, aki azt kérdezte, hogy ki vallatott és ki ütött engem, és kijelentette, hogy engem kiszabadítanak. Félve, hogy az én beismerésem újabb kínzásokat vonhat maga után, én nem mondtam meg ennek az embernek, hogy ki kegyetlenkedett velem. Ebben az időben én már a padlón ültem. 1956. november 3-án én észrevettem, hogy a bizottságban valamilyen zavargás van. A cellába söprűt hoztak és én azt kisöpörtem.

Este jött két férfi és a pincéből a letartóztatottak egy részét elvitték.

Este 9 órakor engem és még 17 embert elvezettek a IV. kerületi ügyészség épületébe...

...November 5-ig mi ebben a szobában maradtunk, akkor az öreg beszélgetéssel lekötötte a felkelők figyelmét, ez idő alatt felesége kettesével-hármasával kivezetett bennünket az utcára. Négy napon át az újpesti pincékben és az utcán bújdostam és csak azután, hogy a szovjet csapatok bevonultak Csepelre, mentem haza. Otthon megállapítottam, hogy a lakásomra négyszer törtek be banditák, akik leverték a zárat, elrabolták a holmimat..."

„Fejvadászok" a Szabad Nép székházában

Kivonat a nyomozási jelentésből

A Szabad Nép székházát elfoglaló Dudás-féle ellenforradalmárok társaságában különböző csoportok voltak. Ezek egyike volt az úgynevezett „Feri bácsi" csoportja. Ez a „Feri bácsi", rendes nevén Pálházi Ferenc, régi horthysta tiszt volt. Csoportjához tartozott három nyugatról jött „légionista" is, akik vöröskeresztes autóval jöttek fegyveresen Magyarországra. E három „légionistának" német gyártmányú távcsöves puskájuk és egy német gyártmányú géppuskájuk volt. „Feri bácsi" csoportját „fejvadászok"-nak hívták, mivel a speciális feladatuk az volt, hogy államvédelmistákat, vezető állami és pártfunkcionáriusokat vegyenek őrizetbe, és az elfogott személyek kivégzését is ők hajtották végre.

Ők gyilkolták meg november 4-én este Sarkadi István ügyészt, Fodor Pál főhadnagyot és egy elfogott szovjet katonát. Előzőleg „Feri bácsi" és a csoport többi tagjai kihallgatták, majd éjjel a Corvin Áruház mögötti kis utcába vitték őket. Ott a három elfogottat falhoz állították és agyonlőtték.

*

Az ellenforradalmár különítmények többszáz magyar munkást, parasztot, alkalmazottat, értelmiségit gyilkoltak meg, és tömegesen fogdosták össze azokat, akikkel még le akartak számolni.

A főváros börtöneiben és különböző fegyveres csoportoknál november 4-én reggel több mint másfélezer kommunistát, volt államvédelmi alkalmazottat, pártalkalmazottat és felelős állami

A Life című amerikai folyóirat különszáma közli ezt a szörnyű képet, egy állatiasan megkínzott, kivégzett és meggyalázott honvédtiszt felemérő

tisztviselőt tartottak fogva. A Kőbányai Gyűjtőfogházban például mintegy 400 államvédelmi beosztottat és 104 pártalkalmazottat, az Országos Kapitányságon 107 pártalkalmazottat és több száz államvédelmi beosztottat tartottak fogva; a Corvin-közben körülbelül 100 fogoly szabadult november 4-én.

Figyelembe kell venni, hogy ebben az időszakban még kommunisták voltak a kormányban és a szovjet csapatok bent voltak az országban, mindez óvatosságra intette a fehér terror szervezőit, akik még nem merték *teljesen* kimutatni a foguk fehérét. Még véresebb, további leszámolásra készültek. Erre mutat az a körülmény is, hogy a különböző ellenforradalmi szervek és csoportok listákat állítottak össze a még letartóztatandó és a kivégzendő emberekről. Budapest egyes körzeteiben, például a Landler Jenő utcában, Budán a Naphegy környékén és másutt, a kommunisták lakásainak ajtajára keresztet rajzoltak.

Mindebből megállapítható, hogy az ellenforradalom nagyarányú véres megtorlásra készült, amelynek elejét vette a szovjet csapatok visszatérése november 4-én.

Újabb adatok a Budapesti Pártbizottság ostromáról

Kiadványunk I. kötetében ismertettük a Budapesti Pártbizottság elleni támadást. Szükségesnek látjuk a közölt adatokat két jelentés részleteivel és egy jegyzőkönyvvel kiegészíteni. Az egyik jelentést az őrség egyik parancsnoka, a másikat a pártház gondnoka tette, míg a rendőrségi jegyzőkönyv egy megkínzott tisztviselőnő bejelentését tartalmazza.

Tompa István hadnagy, a Köztársaság téri pártház és DISZ-ház őrsége parancsnokának jelentéséből

„1956 október 23-án délután 18 órakor érkeztem meg a Köztársaság téri épülethez Várkonyi alhadnaggyal és 45 államvédelmi karhatalmi harcossal. A katonák, 20—22 éves fiúk, 1955-ben sorozás útján vonultak be. Az őrség parancsnoka én voltam. Megbízatásom volt, hogy átvegyem a pártház védelmét, és az épületet, valamint a bent dolgozó személyeket minden erővel megvédjem. Az épületet a 23-át megelőző időkben csak 3 rendőr-tiszthelyettes őrizte.

Első feladatom volt Mező elvtársnál és Nagy elvtársnőnél, a pártbizottság titkáránál jelentkezni, utána pedig a velük való megbeszélés értelmében hozzákezdtem az őrség megszervezéséhez és felállításához. Harcosaim fegyverzete a megszokott volt. Szálfegyverek, rajparancsnokoknál géppisztoly, tiszteknél: pisztoly. Jómagam az első, Várkonyi elvtárs a második emeleten helyezkedett el... Másnap, 24-én reggel megerősítésre szovjet páncélosok érkeztek (3 harckocsi egy kapitány vezetésével), valamint egy páncélkocsi, melyen vegyes volt a személyzet, szovjet katonák és magyar híradótiszti növendékek egy tüzérhadnagy vezetésével, aki a tolmács szerepét is betöltötte. A katonák vasárnapig tartózkodtak ott, épp úgy, mint a harckocsik...

A Life című amerikai folyóirat novemberi különszáma közli e három képet hat fiatal sorkatona meggyilkolásáról. Az ellenforradalmárok a Köztársaság téri MDP székház elfoglalása után lőtték agyon a foglyul ejtett katonákat

. . . Ezekben az órákban egyre romlott az őrség állományának hangulata. Nem értették, hogy mit jelent a rádióban közvetített rendelkezés az Államvédelmi Hatóság felszámolásáról. Megértettem velük, hogy ez csak az operatív szervekre vonatkozik, karhatalomra most nagyobb szükség van, mint bármikor ezideig —, mire a harcosok megfogadták, hogy megvédik a pártházat minden eszközzel, ha kell, életük árán is.

Okt. 30-án 9 óra körül fegyveresek gyülekezését jelentették. Nem sokkal később a külső őrséget ellátó, régi őrségből származó rendőröknél ávósok után érdeklődött néhány fegyveres. Erővel behatoltak és igazoltatni akarták az őrséget. A bejötteket erővel visszaszorítottuk, vezetőjüket letartóztattam és Mező elvtárshoz vezettem, aki kihallgatta és utasítást adott az őrizetére.

Eddig lövés nem dördült, de az előkészületek nem sok jót ígértek. A téren egyre hangosabban és egyre nagyobb tempóban gyülekeztek a fegyveresek.

Az ostrom gyalogsági fegyverek szabályos össztüzével kezdődött. Véleményem szerint jól volt megszervezve, úgy hogy a szakképzett katonai vezetés az ostromlók részéről minden kétséget kizáróan megvolt.

Az épület előtt a „front" délig ugyanúgy maradt. A pártházat nem sikerült megközelíteni. A pártházban tartózkodó egyik honvédtiszt, Asztalos ezredes azt mondta nekem, hogy a HM segítséget ígért, úgy, hogy addig tartsunk csak ki, míg megérkezik a „felmentő" csapat. Segítséget ígért a karhatalom Szamuelly-laktanyája is, de egyik sem érkezett meg.

A déli órákban megkezdődött a tüzérségi tűz. Előbb egy, majd 3 tank össztüze árasztotta el ágyújával a pártházat. Eddigre több sebesült volt már. A téren egyre növekedett a tömeg, megszállta a környező házak tetejét is és onnan is tüzelt."

Tompa hadnagy a következőket jelenti arról, hogy mi történt az ostrom után, amikor a védők az ellenállást beszüntették:

„A fegyveres ellenforradalmárok beözönlöttek az épületbe. Teljes káoszt és anarchiát mutattak. Már nem volt szervezett vezetés, irányítás, csak rongálás, törés, zúzás, brutális bántalmazása nőknek, ordítozás, elfogott pártmunkások agyba-főbe verése.

A felkelőkkel együtt egy idősebb, őszeshajú munkásember is bejött, és mikor a csőcselék ránk akarta vetni magát, ő csitította le a kedélyeket. Később civilruhát szerzett nekünk és megszöktette a bennrekedt őrség néhány tagját.

A téren és a pártház előtt óriási kavarodás volt. Úgy látszott, hogy minden cél nélkül rohangálnak az emberek, nem volt vezető, nem volt irányító, csak arra hallgattak, aki a leghangosabb volt. A tankok már nem voltak ott, helyükbe elegáns luxusautók álltak, utasaik pedig — fényképeztek.

A téma Papp honvédezredes meggyilkolása volt, mely a legbrutálisabb körülmények között történt. Felső testét és arcát benzinnel öntötték le, majd lábbal felfelé felakasztották és meggyújtották a testét . . .

Mikor az ostrom napjának késő délutánján civilruhában elhagytam a pártház épületét, a téren az égett hús szaga terjengett, folyt a fosztogatás és ott feküdtek társaink tetemei, a fegyveres „felkelők" pedig rugdosták, köpdösték a meggyilkolt kommunistákat.

Az őrség teljesítette esküjét, helytállt, de elvérzett. Néhá-

Ezt a képsorozatot az «Life» különszáma közölte a Köztársaság téri gyilkosságokról

nyan maradtunk csak meg. Várkonyi alhadnagyot megölték és a sorkatonák legtöbbjét is."

Jelentés a „titkos pince" kutatásáról

A jelentést a pártbizottság gondnoka írta, akit november 2-án azért vittek el lakásáról, hogy mutassa meg, hol van a lejárata a — nem létező — titkos pincének.

„A Köztársaság-téri munkákat (a nemlétező „titkos földalatti pince" felkutatására indított provokatív ásatásról van szó. — Szerk.) egy alezredes és egy polgári ruhás igen simulékony modorú ember vezette. Itt nagy gépesített apparátus dolgozott (fúrótorony, eszkavátor stb.). A körülbelül három órás „beszélgetés" fő mottója a pincebejárat volt. Az épületeket nagyon jól ismerték, rajz és helyszín szerint a pince minden zeg-zugát tudták, jobban, mint én.

Arra vonatkozóan, hogy a hisztérián kívül milyen bizonyíték van arra, hogy ott titkos pince van, és benne emberek, azt kérdeztem:

1. Ha önök műszaki emberek, rendelkezésükre áll a technika minden eszköze, mivel magyarázzák azt, hogy egy pincét, ahol emberek vannak, 20—30 m mélységben, nem találják meg, amikor több száz méter mélységben olajat, szenet, stb-t meg lehet találni.

2. Miért nem hívják ide az épület tervezőjét és építőjét?

3. Miért nem követik az elektromos kábeleket és egyéb vezetékeket?

A kérdésekre kitérő választ adtak és másról kezdtek beszélni. Beszélgetés közben jött a fúrómunkások vezetője és jelentette az alezredesnek, hogy előbb agyag-, majd egy márgaréteget fúrtak át és bizonygatta, hogy ott hiába fúrnak tovább. „Vigyék 5 méterrel arrébb a fúrótornyot!" — hangzott a válasz. A beszélgetésbe időnként más tisztek is bekapcsolódtak.

Ásatásokat és fúrásokat végeztek: a ház előtt, a színház előtt, a tér parkírozott részében, a Rákóczi-úton, a Baross-téren és a színház mögött és sehol semmiféle pincének, alagútnak nyomát sem találták.

Ezek az emberek jól látták munkájuk teljes értelmetlenségét, de többször hangoztatták, hogy „ez az ügy már túlnőtt az ország határán is". A polgári ruhás a következőket mondotta: Tegyük fel, hogy magának van igaza és nincs semmiféle titkos pince. Az ügy lezárása fontos volna, de hogyan csináljuk ezt úgy, hogy ne kompromittáljuk magunkat, ehhez adjon segítséget!

[illegible] dése a Köztársaság téri pártház előtt a székház ostroma után. A képet az Epoca című folyóirat 1956. november 11-i száma közölte

A Deutsche Woche november 14-i száma közli a fenti képet az ellenforradalmi terror egyik áldozatának megkínzásáról a Köztársaság téren

A müncheni Revue december 8-i száma közölte ezt a képet a Köztársaság téri pártház védelmében részt-vevő egyik katonáról, akit az ostrom után a téren az ellenforradalmárok agyonvertek

Válasz: Az ott dolgozó munkásokat minden gödörhöz vigyék oda, bizonyítsák be, hogy semmiféle hangot nem lehet ott hallani, utána tegyék ezt három újságíróval is és ezekután jelenjen meg az újságokban, hogy földalatti alagút nincs.

Erre az volt a válasz: Az ötlet nem rossz, de ezt nem tehetjük. Olyan nagy a hisztéria, hogy ezt nem hinnék el, nekünk is bajunk lehet belőle — muszáj fúrni tovább."

Budapest, 1956. december 15.

Kertész István
a Köztársaság téri pártház gondnoka

Kelemen Ágnes tisztviselőnő megkínzása

Jelentés

BM Budapesti Főosztály, VII. ker. Rendőrkapitánysága

Budapest, 1956 nov 30-án.

Kelemen Ágnes (Győrszentiván, 1930. III. 12. a: Király Gizella) VII., Baross-tér 17. sz. alatti lakos. A Minisztertanács Titkárságának adminisztratív munkatársa.

Elmondani kívánom az alábbiakat:

1956. okt 28-án mentem a pártházba. A bátyám dolgozott ott, mint a K. V. instruktora. Régebben 1949—1952-ben én is ott dolgoztam, előbb a Káderosztályon, majd Mező elvtárs mellett, mint titkárnő. Úgy véltem, ha a pártházba megyek, talán segítségére tudok lenni az elvtársaknak, ha esetleg valami adminisztratív munka van. A pártház ellen indított támadás ideje alatt a II. emelet egyik szobájában tartózkodtam Kállai Éva és Chajesz Ida elvtársnőkkel, valamint a PB egyik munkatársával, akit névszerint nem ismerek. A pártház elfoglalása után, amikor a felkelők az épület minden emeletén bent voltak, kimentünk a folyosóra, ahol engem kiválasztott egy ellenforradalmár azzal, hogy ezt az ávós k . . . .-t én végzem, illetve nyírom ki. Kivittek az utcára, ahol kb. tíz különféleképpen megcsonkított ember előtt elvezettek azzal, hogy én is így járok. Majd a tömegből az emberek nagyrésze, aki mellettem elment, belémrúgott, majd fellöktek, rámtapostak, fölráncigáltak és egy rendőrköpenyt adtak rám azzal, hogy álljak a fal mellé és abban lőnek agyon. A rendőrköpenyt nem fogadtam el és ekkor egy nő javaslatára leráncigálták rólam a szoknyámat, majd a nadrágomat szakították le, hogy így jár minden büdös ávós k . . . . . Nem tudtam védekezni, még szóhoz sem jutni, mert a tömeg állandóan ordított, s közben

Kelemen Ágnes [illegible] az [illegible] a Köztársaság téren [illegible]

a pártház épülete felé tartott, ahonnan állandóan hozták, illetve dobták a tömeg közé az elvtársakat. Miután már az eszméletemet félig elvesztettem, valaki elkiabálta magát, hogy nézzük meg az igazolványát. Elvették a kézitáskámat, majd a benne levő erszényemet 400 forinttal, majd az igazolványokat nézték meg. Aki az igazolványomat elvette, közben egy mentőautó felé tolt, ahonnan két ember leugrott és felsegített. Így kerültem a Koltói Anna kórházba. Kisebb sérülés, könyök- és térdzúzódás, a szájam be volt repedve, meg a fülem is és a lábam, a karom tele volt kék foltokkal . . . A kórházban kértem egy szoknyát, mondván, hogy a közelben lakom, hazamegyek. Ott egy orvos, vagy ápolónő, nem tudom, milyen beosztásban volt, közölte a többiekkel, hogy ne adjanak, mert lehet, hogy szükség lesz rám. A mentőautóban levő asszisztensnő kérte ezt az orvosnőt, hogy valami csillapítót adjon, mert 240-et vert a pulzusom. Ennek ellenére az orvosnő figyelembe se vette a kérést . . ., majd a későbbiek folyamán, amikor a felkelők eljöttek értem a kórházba, minden további nélkül kiadott. Sőt hallottam, hogy valakinek az ellenvetésére, hogy ez nem helyes, azt felelte: minek ment oda, ki küldte, nem csinálunk a kórházból harcteret, menjen ki és feleljen azért, amit tett. A kórházból két fiatal (akikre emlékszem) elvezetett a Práter-utcai iskolába, ahol valami „nagy főnököt" kerestek. Mivel az nem volt ott, elvezettek a Corvin-közbe, ahol ketten hallgattak ki (mindkettő arcára tisztán emlékszem). A Corvin-közben fenyegetésekkel akarták megtudni tőlem, hogy hány ávós volt a házban, milyen pincék vannak ott. Semmire sem adtam választ nekik azzal, hogy egy véletlen folytán kerültem a pártházba és ha tudtam volna, hogy ott pince is van, nyilván oda mentem volna.

Este elengedtek, illetve kértem őket, hogy kísérjenek haza, mert a kórházból kaptam egy szoknyát, harisnya nélkül voltam, a nagy kabátom bent maradt a székházban, tehát nem voltam rendesen felöltözve, a pullóverem is cafatokban lógott rólam. Elkísértek a Divatcsarnokig, majd onnan hazamentem.

Megjegyzem még a következőket: a nálam levő hivatali belépőmet, a személyazonossági igazolványomat elvették tőlem. A pártház előtti bántalmazásom során láttam, hogy fényképeznek.

Mást elmondani nem kívánok, a fentiek a valóságnak megfelelően vannak felvéve. Elolvasás után helyben hagyom, aláírom.

Vem Lajos s. k. *Kelemen Ágnes* s. k.

Ellenforradalmi események vidéken

Az „Ellenforradalmi erők a magyar októberi eseményekben" első füzetében a fehér terroristák számos, vidéki városokban és falvakban elkövetett cselekményéről számoltunk be. Az alábbiakban kiegészítjük azokat további tényanyaggal, újabb adalékként az ellenforradalmárok terrorcselekményeiről, merényleteiről, rablásairól, stb.

Kik furakodtak be a „forradalmi" szervekbe

Az október végi és november eleji napokban a városok és községek nagy részében új vezetőség alakult, új hatalmi szervek keletkeztek. Ezekben a szervekben az ellenforradalom politikai képviselői közönséges bűnözőkkel együtt léptek fel a szocializmus híveinek háttérbeszorítása, megfélemlítése és üldözése céljából. Megjelentek mindazok, akik a zavarosban igyekeztek halászni. Íme néhány példa:

Csongrádon azt a *Piroskát* választották polgármesternek, aki 1919 után a hírhedt Franczia Kiss Mihályhoz és Héjjas Iványhoz hasonlóan fehér terrorkülönítmény vezetője volt. Egyik csongrádi tettének eredménye annak idején 13 halott volt: bombát dobatott a bálozó tömegbe. Ez a Piroska 1956-ban 3 napig volt Csongrád polgármestere.

A *sátoraljaújhelyi* járási tanács ún. Forradalmi Bizottságának elnöke, *Prágai* horthysta közjegyző volt, tagjai közül való *dr. Hantos* volt adóügyi jegyző, *dr. Holló* földbirtokos, stb.

Nyíregyházán a „Megyei Munkás (!) Tanács" vezetője az a kulák származású *Szilágyi László*, aki gestapó felderítő iskolát végzett. „Munkatársa" volt az ugyancsak kulák *Kabai Dezső*, a népellenes bűnökért börtönt viselt *dr. Lengyel Antal*, a horthysta tiszt *Lupkovics György*, a volt Szabolcs-Szatmár megyei horthysta főispán fia, *Tomosovszki András*, stb.

Nyíregyházán Pintér István horthysta jutasi tiszthelyettes, a volt koronaőrség tagja, egykori díszegyenruháját és kitüntetéseit öltötte fel, és „erre a napra vártam 12 éve" csatakiáltással vonult „fegyverszerzésre" a laktanya elé. Majd társai segítségével sürgősen kézbe is vette a helyi karhatalom szervezését.

A *debreceni* úgynevezett „Szocialista Forradalmi Bizottmány"-ba több becsületes, a szocializmussal egyetértő munkás és értelmiségi mellett olyan személyek is bekerültek, mint *Dede László* tanársegéd, az ellenforradalmi elemek egyik fő szervezője, *Kálló Gyula* autóbuszkalauz, Debrecenben közismert szélhámos, részeges, erkölcstelen, kötekedő személy. Fontos szerepet játszott a bizottmányban egy *Egri Lajos* nevű, anarchista hajlamú író, aki, mivel neki Nagy Imre kormánya „nem felelt meg", saját vezetésével új debreceni ellenkormány alakításához látott. Ez a bizottmány horthysta tisztekből, jogászokból és más horthysta elemekből „Belbiztonsági Tanács"-ot hozott létre. Ennek feladata volt a kommunisták összefogása, házkutatások tartása és egyéb ú. n. felderítő munka, majd egy kommunistaellenes pogrom előkészítése és végrehajtása. A debreceni városházán egy, reakciós ügyvédek által vezetett „Forradalmi Hivatali Tanács" vette kezébe a hatalmat, amely eltávolította a kommunista pártállású osztályvezetőket, funkcióikat a tanács a maga tagjai között osztotta szét. Polgármesterjelöltet is „szereztek", mégpedig *Kölcsey* polgármester úr, Debrecen egykori fasiszta polgármestere személyében. Ezeket a különféle debreceni bizottságokat tevékenyen támogatták a legkülönfélébb elemek, így például *Kovács Gyula* (alvilági nevén Pompilius), egy közismert munkakerülő suhanc, *Orosz Imre*, az egyik legnagyobb debreceni kocsma volt tulajdonosának fia, középiskolás diák, a debreceni espressók egyik léha „aranyifja", aki egyébként november 4-e után nyugatra szökött, stb., stb. Jelentkezett a debreceni bizottmánynál *Toma Kálmán* volt fasiszta alispán is, alispáni nyugdíjának újból való folyósítása végett.

Számos debreceni vállalat munkástanácsába a becsületes munkások közé is befurakodtak ellenséges elemek. Így a *Debreceni Villamosvasút* ideiglenes munkástanácsának elnöke *Dobi Sándor* volt nyilas csendőr lett, a *Mezőgazdasági Gépgyáré* egy *Gál* nevű, többszörösen büntetett, a börtönből alighogy kiszabadult csempész és valutaüzér. Az *Üzemélemezési Vállalat* ideiglenes tanácsának egyik első ténykedése az volt, hogy 15 000 forinttal „rehabilitálták" a vállalat egykori főkönyvelőjét, aki 1944-ben SS-tiszt volt, és később, mint főkönyvelő jelentős sik-

kasztást követett el. A *Vágóhíd* ideiglenes munkástanácsa nagyrészt egykori kulák-hentesekből alakult; ez a tanács életveszélyes fenyegetések között arra kényszerítette a vállalatnál dolgozó kommunista párttagokat, hogy párttagsági könyvüket dobják az égő kályhába.

Debrecenben *Villányi Endre* előbb 18 hónapra, majd később, ez év júniusában 3 és félévi börtönre ítélt betörő „öltözött be" nemzetőrnek. Miután megfelelően igazolta, hogy ő „szabadult", fel is fogadták és megbízták kincstári vagyon őrzésével.

Nagykállóban egy volt horthysta tiszt, *Nagy Károly* vette át a fegyveres osztag parancsnokságát, egy másik horthysta rendőrtiszttel, *Vas Menyhérttel* együtt.

Csengeren egy volt főszolgabíró, *dr. Ecsédi Pál* és a volt horthysta rendőrfőtanácsos, *dr. Ecsedi Gedeon* ragadták kezükbe a vezetést.

Káll községben egy úgynevezett „Kálli Keresztény Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottság" létesült. Vezetői között ott volt az egykori Barankovics-párti képviselőjelölt és kortes, *Tompa Károly*, ott volt *Iglódy János* (a bizottság elnöke), a helybeli egykori nyilas párt vezetőségi tagja, *Bánhegyi András* ugyancsak volt nyilas.

Az *egri járás* „Forradalmi Bizottságában" is egy horthysta főszolgabíró, *dr. Szombati István* lett az elnök, társai pedig a horthysta idők · századosai, *Vörös Lajos*, *Szabó Lajos* és *Kelő Lajos*.

Polgár községben is alakult ún. „Forradalmi Bizottmány". Tagjai közt volt *Palotás István*, akit sikkasztásért és tiltott határátlépésért 3 és fél évre ítélt a bíróság, *Kovács Ferenc*, aki falopásért ült négy hónapot, *Borsosi Rezső* volt vasúti raktáros, aki vagonfosztogatásért kapott 5 évet — és mások.

De nemcsak az ilyen áldemokratikus testületekbe kerültek bele a múlt politikai képviselői és egyéb bűnösei. Szervezetten folyt a söpredék-elemek kiszabadítása a börtönökből és toborzásuk az ellenforradalmi alakulatokba. *Dunapentelén* utcai gyűlésen hangzott el: SS-tisztek, jutasi-altisztek, volt csendőrök, sorakozó! Ez természetesen olyan gyűlés volt, amelyen Kócsa Lászlót, a városi pártbizottság titkárát nem engedték felszólalni.

A Heves megyei *Besenyőtelek* községben a váci fegyházból kiszabadított, életfogytiglani börtönre ítélt *Vizi János* vett tevékeny részt az ellenforradalmi megmozdulásokban.

Mi sem természetesebb, minthogy az ellenforradalmároknak útjukban voltak a tanácsok és más demokratikus szervezetek választott vezetői. Ezért vidéken is számosat letartóztattak közülük. Ez történt a *Szabolcs megyei Fekszi* tanácselnökkel és *Varga Sándorral,* az MDP Szabolcs megyei bizottságának első titkárával. Ugyanez történt *Ménes János Debrecen* városi tanácselnökkel és *Tatár Kiss Lajossal,* a Hajdú megyei tanácselnökkel, amiről egyébként a Debreceni Hírlap november 3-i száma vastagbetűs közleményében úgy ad hírt, hogy ez „a Munkástanácsok és Forradalmi Bizottmányok határozata alapján" történt. Letartóztattak még 29 kommunistát, akik közül többet megvertek, „vallatás" címén durván bántalmaztak. Dede László tanársegéd, mint a Forradalmi Bizottmány elnökhelyettese, letartóztatta az egyetemi pártbizottság titkárát is. *Besenyőtelken* letartóztatták *Vadnai László* VB elnököt, *Dunapentelén* a helyőrség parancsnokát, *Nagyéri* századost, a *zalaegerszegi* katonai alakulatnál *Gyarmati Horváth János* és *Horváth László* tiszteket, *Sátoraljaújhelyen* pedig túszként elhurcolták *Szücs István* járási párttitkárt, *Papp János* és *Kőműves László* honvédszázadosokat.

A demokratikus haladó erőket így félretoló, letartóztató ellenforradalmi és bűnöző csoportok az ország számos helyén a legsúlyosabb bűncselekményeket és politikai merényleteket követték el. És hogy minél több félrevezethető embert maguk mögé állíthassanak, nem egy helyen a Szabad Európa Rádiót egyrészt arra használták fel, hogy ők maguk kapják meg azon keresztül a szükséges utasítást és bátorítást, másrészt terrormódszerekkel arról is gondoskodtak, hogy az minél szélesebb tömegeket lázítson és állítson ellenforradalmi céljaik szolgálatába. A *makói* „Nemzeti Bizottság" például írásban utasította a posta helyi vezetőjét, hogy a város vezetékes rádiói ne Budapestet, hanem a Szabad Európa Rádió adásait közvetítsék. Így is történt. Ugyanez történt többek között a Szabolcs megyei *Káll* községben, ahol az utasítást a „Kálli Keresztény Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottság" adta ki.

De hogy kellő fegyver és „fegyveres erő" is álljon rendelkezésükre, a különböző „forradalmi" szervek számos „akciót" bonyolítottak le vidéken is. A *nyíregyházi* börtönből mintegy 140 rabot szabadítottak ki, azon a címen, hogy „ki kell szabadítani a politikai foglyokat". Igaz, a 140-ből csak kettő volt politikai fogoly, a többiek közönséges bűnözők, mint a betöréses lo-

Egy megkínzott és meggyilkolt rendőr, akinek tetemét az ellenforradalmárok meggyalázták

Az ellenforradalmi terror egyik áldozatának tetemére az ellenforradalmárok a népköztársaság csillagos címerét dobták

pásért 6 évre ítélt *Tabu László*, az orgyilkosságért 10 évre ítélt *Szép Béla*, stb. Ezeket a börtöntöltelékeket a sóstói üdülő szállodájába vitték, hogy megfelelő lakásuk legyen és itt szervezték belőlük fegyveres csapatokat. Ide jártak ki közéjük a megyei „Forradalmi Tanács" egyes tagjai és rendeztek közös tivornyákat.

Kecskeméti ellenforradalmárok kiszabadították a börtönbe zárt foglyokat, kirabolták a börtön fegyverraktárát, majd a fegyvereket sebesültszállító kocsin a főhadiszállásra, az általuk elfoglalt gimnáziumba vitték. Hogy a járókelőknek fel ne tűnjék a furcsa rakomány, az autókból letakart hordágyakon vitték be a fegyvereket az épületbe. Azután a felkelők, a kiszabadult fegyencek és a cigány-negyed hamarjában felfegyverzett számos lakója, együtt vettek részt a terrorcselekményekben, rablásokban. A cigányok hat helyőrségi katonát lőttek le, amikor azok megkísérelték lefegyverezni őket.

Rablások, fegyveres terrorcselekmények

Számos vidéki helyen fegyveresen megrohanták és szétdúlták a pártszervezetek, tanácsok épületeit. A Csongrád megyei *Domaszék* községben október 28-án betörték a tanácsháza ablakait, ajtóit, majd felgyújtották a házat.

Jászszentlászlón Zombor Béla jászszentlászlói és *Czinkeczi István* kiskunmajsai lakosok vezetésével beverték a pártház ablakát, felfeszítették a vaspántos szekrényt és elvitték a pénzeskasszát. További tervezett terrorcselekményeket, így gyilkosságokat, postarablást, stb. már nem tudtak végrehajtani, mert a karhatalom meggátolta ebben őket.

Debrecenben a Forradalmi Bizottmány jóváhagyásával, egy *Szabó* nevezetű tiszt vezetésével elfoglalták és feldúlták a pártszékházat. Az ott talált többezer forint készpénzt, 13 írógépet, szőnyegeket, függönyöket elrabolták.

Makón egy *Kendi* nevű szegedi nemzetőrparancsnok-helyettes vezetésével megszervezett 40 főnyi fegyveres különítmény megrohanta a járási és a városi pártházat, a helyiségekben lövöldöztek, az iratokat szétdúlták; a házkutatások során több minden eltűnt — így a fizetésekre félretett pénz és különböző tárgyak is.

Nem maradt el a makói mögött az egyik *sátoraljaújhelyi* fegyveres banda sem. Ez egy *Balázs* nevű földbirtokos-fi vezetésével — aki egy úgynevezett „diákparlament" nevében be-

szélt — behatolt a járási pártbizottságra és fegyveres csoportjával az egyik járási bizottsági tagot letartóztatta. Tasli Károly, volt terménykereskedő és volt Barankovics-párti képviselőjelölt vezetésével fegyveresek dúltak fel *Káll* községben is a párthelyiséget, elvitték a nyilvántartást, letépték Lenin képeit és a pártzászlókat stb.

Falun az ellenforradalmárok tevékenysége sok helyütt elsősorban a tsz-ek vagyonának széthordására, megsemmisítésére, a volt kulák- és egyéb birtokok visszaállítására irányult. *Cigándon Fodor József* kulák vezetésével „feloszlatták" a Petőfi tsz földjét, és fűrésztelepét egy kuláknak adományozták.

Sárospatakon felgyújtották a Dózsa tsz 100 q szénáját.

Kállon a helyi kisipari szövetkezet házát, amelyet az rendes úton megvásárolt, visszaadták egykori kulák tulajdonosának, *Farkas Bélának*.

Dombrádon a „Forradalmi Bizottmány" egyik első tevékenysége az volt, hogy az egyházi földek visszaadását kezdték előkészíteni: sürgősen összeállították az egyház régi földjeiről szóló kataszteri kimutatást.

A közönséges lopás és rablás is tarkítja a „forradalmi"-nak nevezett szervek ellenforradalmi vezéreinek és janicsárjainak tevékenységét. *Piroska* csongrádi „polgármester" vezetése alatt *Csongrádon* 32 lakást dúltak szét, az ott talált személyek nagy részét súlyosan bántalmazták. Így szétdúlták *Ziegenheim Sándor* bútorgyári igazgató lakását is. Ő maga úgy menekült meg, hogy az üzem munkásai elrejtették a gyár területén.

Sátoraljaújhelyen a *Kummer Károly* börtönviselt sikkasztó vezetése alatt álló „nemzetőrök" számos üzletet fosztottak ki.

A *debreceni* Forradalmi Bizottmány első tényked*ései* közé tartozott, hogy saját „költségei" fedezésére a Nemzeti Bankból felvett 800 000 forintot, ami kézen-közön el is folyt a „forradalom számlájára".

Szentesen Hering Béla és *Sándor, Apatovszki István, Dér Sándor* és *Vass Sándor, Polgáron Vigh Gábor, Horváth Gyula, Szekrényesi Mihály* és mások, a „Forradalmi Bizottság", illetve „Bizottmány" tagjai a Budapest számára gyűjtött élelmiszert is megdézsmálták. A szentesiek annyi pénzt „szereztek", hogy ketten közülük 250 cm^3-es Pannónia motorkerékpárt is vásároltak — a polgáriak pedig szőnyeget, 18 függönyt, nagymennyiségű burgonyát, 288 kg húst, 90 kg zsírt és szalonnát, 50 kg cukrot és más egyebet tulajdonítottak el; 14 üzemben és vállalatnál pénzgyűjtést is szerveztek, amelyből 6900 Ft-ot be is szedtek.

Tiszaszederkényen Ötokár Károly és Illés Béla tiszapalkonyai lakosok orosz katonaruhát öltve agyonlövéssel, elhurcolással fenyegették a község számos lakóját.

Gyilkol az ellenforradalom

A felfegyverzett ellenforradalmárok számtalan terrorcselekményt hajtottak végre párt- és állami funkcionáriusok, tsztagok és mások ellen.

Szatymazon Szász János, Gombos Antal, Bihari János és *Kormányos József* a lakásán keresték *Horváth István* volt párttitkárt. A lakáson azonban csak *Horváth Antalt*, a volt párttitkár édesapját találták, akit súlyosan összevertek.

Szentmártonkátán október 26-án *ifj. Bene Mihályt*, a *nagykátai* járási pártbizottság munkatársát támadták meg a lakásán, majd másnap édesapját, *id. Bene Mihály* tsz-tagot, az 1945-ös földosztó bizottság tagját éjjel elhurcolták és kútba fojtották.

Csongrádon a begyűjtési osztály vezetőjét verték meg úgy, hogy csak másnap tért magához.

Besehelyen Hegyi Gábor párttitkárt megverték, szalmáját felgyújtották, majd szegényes bútorát az égő szalmára kihordták és elégették.

Dabason Kovács Imre rendőrtörzsőrmestert az utcán támadták meg az ellenforradalmárok és súlyosan összeszurkálták.

Makón külön ötös bizottságot szerveztek, amely a kivégzendő kommunisták listáját állította össze.

Cigánd községben is 65 nevet tartalmazó lista készült a kivégzendőkről és „felfogadták" már a hóhért is, *Szup Béla* 8 évig börtönben ült bűnöző személyében, aki „fejenként" 100 forintért el is vállalta a hóhérmunkát.

Kiskunmajsán Klucsó Béla és *Klucsó Ferenc* büntetett előéletűek felbujtására *Patyi István, Kolompár Mátyás, Dér István* és *ifj. Hornyák Mátyás* kiskunmajsai lakosok a községi tanács kereskedelmi osztályának dolgozóját, az idős *Neményi Józsefet* súlyosan megverték, majd később agyonverték és zászlórúddal keresztülszúrták.

Szank községben Vörös Jenő és Halász László a szanki tanács dolgozóját, *Medgyesi Istvánt*, lakásáról kicsalták és disznóölő késsel agyonszúrták.

Zana Pál kunszállási agronómus lakását *Nagy Lukács Imre* kunszállási kupec és felesége, valamint *Tapodi István* feldúlták és szalmacsóvával felgyújtották.

Petőfiszálláson Tóth József, Tóth Sándor és *Borza Tibor* ottani lakosok *H. Tóth Imre* petőfiszállási tanyai lakos, tanácsi dolgozó lakását — mivel H. Tóth Imrét nem találták otthon — annyira szétdúlták, hogy lakhatatlanná vált, családtagjait pedig súlyosan megverték.

Október 29-én *Kakucs* községben *Rizmájer, Harazin, Feiler* és *Gáspár* nevű személyek *Bagló József* volt tanácselnököt, aki később a tsz párttitkára volt, miután lakására erőszakkal behatoltak, megtámadták, és késsel legyilkolták.

Bugyi községben október 30-án *Szmrek Benjámin,* más községbeli lakos agyonlőtte *Lengyel László*t, az Új Élet tsz elnökét.

Cegléden az ellenforradalmárok *Békési János* rendőrirodai segédtisztet lőtték agyon.

Dányon Lázár Flórián rendőrtörzsőrmestert hazafelé menet lőtte agyon orvul *Hangodi István* dányi lakos.

A legfőbb ügyész tájékoztatója az ózdi terrorcselekményekről

1956. október 29-én *Török István,* az ózdi nemzetőrség parancsnoka a felfegyverzett nemzetőrökkel a helybeli rendőrség tagjait letartóztatta, lefegyverezte és a falhoz állította.

Török Istvánt, lecsillapítása céljából, továbbá azért, hogy a falhoz állított rendőröktől eltávolítsák, a rendőrkapitányság egyik szobájába hívták a munkástanács tagjai. Távozása előtt Török felhívta a nemzetőröket, hogy az ő pisztolylövésére a falhoz állított rendőröket lőjék agyon.

Török István a munkástanács tagjaival történő megbeszélés során is zavarosan viselkedett, ezért több személy le akarta fogni. Dulakodás közben Török István pisztolyt ragadott és azt elsütötte. A pisztolylövés után az udvarban levő nemzetőrök között zűrzavar támadt és lövöldözés kezdődött. A fegyveres nemzetőrök abban a hiedelemben, hogy a kapitányság épületéből őket lövik, tűz alá vették az épület tetőzetét. Ezt kihasználva, a fal mellé állított rendőröknek sikerült elmenekülniök.

A lövöldözés alatt valaki az ózdi kohászati művek munkásainak azt a hírt vitte, hogy a rendőrség és az ÁVH megtámadta a nemzetőröket és egy részük a gyár felé tart. Ezt a gyári hangosbemondó közölte a munkásokkal azzal, hogy fegyverkezzenek fel és menjenek a rendőrségre. Nem sokkal ezután megszólaltak a tűzveszély jelzésre szolgáló gőzdudák is. A félrevezetett és izgalomba hozott munkástömeg kalapáccsal, feszítővasakkal, drótkötelekkel, ásókkal stb. felfegyverkezve hagyta el a gyár

épületét. A munkásság egy része feltörte a gyár légópincéjét s az ott elhelyezett fegyvert és robbanóanyagot megszerezte.

A feldühített tömeg az utcára özönlött. A felfegyverzett nemzetőrség egy csoportja körülkerítette a kapitányság épületét, elállva a hozzá vezető utat. Ekkor történt, hogy mint Ózdon ismeretlen személyt, a vasútállomásra igyekvő *Horning Ferenc* ügyészségi nyomozót, aki szolgálati helyére, Miskolcra szándékozott utazni, igazoltatták. Horning ügyészségi igazolványát az őt igazoltató nemzetőrök nem fogadták el, azzal, hogy ő „bizonyára ávós". Horningnál megtalálták a szolgálati pisztolyát; fegyverüket ráfogva magukkal akarták vinni. Horning védekezően el akarta tolni magától az egyik ráfogott fegyvercsövet, miközben a nemzetőr fegyverét elsütötte és a lövedék egy 9—10 éves gyermek irányába repült. A lövés következtében senki nem sérült meg, mégis a nemzetőrök a munkástanács irodája felé haladva azt híresztelték, hogy az általuk elfogott „ávós" gyermeket lőtt meg és ez később a tömegben már úgy terjedt el, hogy Horning több gyermeket megölt.

Horning Ferencet sűrű ütlegelés közepette a munkástanács irodájába vitték. A tömeg szinte őrjöngve követelte Horning Ferenc kiadását. A követelés alapján néhány percnyi benntartózkodás után a munkástanács Horning Ferencet a tömegnek kiadta. A tömeg Horningra vetette magát, ütötte, verte és rúgta. Horning meggyilkolásában jelentősen tevékenykedett *Miskovics Lajos* kéményseprő és *Kanyó Bertalan*. Kanyó Bertalan a nála levő fokossal verte a menekülni próbáló Horning fejét. Miskovics Lajos pedig a kéményseprésnél használatos vaskaparóval ugyancsak Horning fejét verte.

Miután a Kanyó és Miskovics vezetésével tevékenykedő tömeg szinte agyontaposta Horning Ferencet, Horning Ferenc lábát összekötözték és a gyár felé vonszolták azzal a céllal, hogy a martinkemencébe dobják, vagy a darura akasszák. A gyár területére azonban nem engedték a holttestet bevonszolni azzal az indokolással, hogy „ne szennyezzük be a gyárat ezzel". Az őrjöngő tömeg ezután Horning Ferenc holttestét visszavonszolta a munkástanács irodája előtti térséghez, s a gyári tűzoltószertárból betörés útján köteleket vett magához, majd Horning Ferencet lábánál fogva az iroda előtti térségben levő gesztenyefára húzta fel.

A tömeg hangulata Horning meggyilkolása után sem csillapodott. Felfegyverzett csoportok járták a várost, és rendőröket, vagy más, általuk gyanúsnak tartott személyeket kerestek. Ezt

az alkalmat használta fel és lépett akcióba egy volt csendőrökből álló csoport, akik a Szena-völgyben laktak. Ezeknek a lakásához közel lakott *Horváth József* áv. hdgy. Horváth ezen a délelőttön otthon tartózkodott. A háromgyerekes kb. 50 év körüli Horváth József — adatok szerint leszerelés előtt állt — azon jóindulatú figyelmeztetést, hogy meneküljön az erdőkbe, azzal hárította el magától, hogy ő semmiféle bűncselekményt nem követett el és nincs oka, hogy családját elhagyva, meneküljön.

Egy halványzöld színű, Skoda gyártmányú személygépkocsival mentek el Horváth Józsefért. A csendőrök egy része Horváth lakását figyelte, más része pedig Horváth elhurcolásában működött közre. A hatalmas tömeg miatt Horváth Józsefet már nem tudták a munkástanács irodája előtti térségbez szállítani. A kocsiból összekötözött lábbal emelték ki; elhurcolói közül valamelyik puskatussal oly erővel ütötte meg, hogy a puskatus, mely azután napokig az utcán hevert, kettétört, az ütés következtében Horváth József azonnal meghalt. Ezután a Horning Ferenc akasztásában résztvevő személyek Horváth Józsefet is lábánál fogva felakasztották a gesztenyefára.

Eddig még meg nem állapított személyek a fenti vérengzés után *Cs. Nagy Zsigmond* rendőrnyomozó százados az utcán elfogták és a tömeg közé hurcolták. Amikor Cs. Nagy Zsigmond a fán csüngő két áldozatot meglátta, a tömeg felé fordult és könyörgött, hogy engedjék őt el, hiszen nem követett el semmit. Könyörgése ellenére hajánál fogva a földre rántották és lábát összekötözve, élve a gesztenyefára, a két áldozat mellé akasztották.

A lábánál fogva felakasztott, de élő Cs. Nagy Zsigmond megkínzásában elöljárt *Kocka József* hangónyi lakos, aki vasvillájával többször beleszúrt a fára akasztott Cs. Nagy Zsigmondba. Miután többszöri próbálkozás ellenére sem tudta vasvilláját a felakasztott Cs. Nagy Zsigmond testébe beleszúrni, Kocka József a vasvillával a gyárba szaladt, ahol azt kiéleztette, majd visszatérte után a kihegyezett vasvillát durva káromkodások közepette Cs. Nagy Zsigmondba többször belemártotta. Kocka József különösen szadista eljárására minden valószínűség szerint az alapot az adta, hogy kb. egy évvel ezelőtt Cs. Nagy Zsigmondtól fuvarozás közben egy karórát lopott és ezt Cs. Nagy Zsigmond megtudta.

*

Mindez csak töredéke, elenyésző része azoknak a rémtetteknek, terrorcselekményeknek, amelyeket a néhány napos féke-

vesztett ellenforradalom a magyar vidéki városokban, falvakban elkövetett. Egyszerű emberek, mint Lengyel László tsz-elnök, id. Bene Mihály, volt földosztó bizottsági tag, Gabló József falusi párttitkár, Horning Ferenc ügyészségi nyomozó, és annyian mások estek ártatlanul a kegyetlen és vérengző fehérterror áldozatául. Bűnözőkkel szövetkezett fasiszták, volt főszolgabírók, csendőrtisztek, nyilasok kíséreltek meg merényletet a magyar nép és szabadsága, nem egyszer a magyar nép sok kitűnő, derék fia ellen.

Dudás József és társai

Az októberi események kezdetén szinte az ismeretlenség homályából tűnt fel és jutott vezetőszerephez Dudás József politikai kalandor és fegyveres bandája.

Dudás József 44 éves erdélyi születésű állítólagos mérnök — diplomájának megszerzését azonban homály fedi — fiatal korában bekapcsolódott az erdélyi munkásmozgalomba, majd besúgóként a román titkosrendőrség, a Siguranca szolgálatába lépett.

Romániából 1940-ben jött Budapestre. Magyarországon a háború vége felé igyekezett befurakodni az ellenállási mozgalomba. Valóságos ellenállást a német megszállókkal szemben sohasem fejtett ki, 1944-ben azonban a fasiszta Lakatos-kormány más személyekkel együtt Dudást is, mint „az ellenállók képviselőjét" megbízta, hogy tagja legyen annak a küldöttségnek, amely Horthy Miklós nevében Moszkvába utazott tárgyalni a szovjet kormánnyal a fegyverletételről.

A felszabadulás után Dudás, mint a Független Kisgazdapárt képviselője bejutott a budapesti városi törvényhatóságba. 1946 végén ellenforradalmi összeesküvésben való részvétel gyanúja miatt letartóztatták, majd átadták a román hatóságoknak. Romániában korábbi rendőrügynöki tevékenysége miatt 1954-ig börtönben ült. Szabadulása után visszatért Budapestre, és az októberi eseményekig gyárban dolgozott.

A budapesti októberi események során Dudás ismét megjelent a nyílt színen, hogy az ellenforradalom egyik vezetőjeként megcsinálja politikai karrierjét. Dudás és társai Budapesten a II. kerületben megalakították az úgynevezett „Forradalmi Nemzeti Bizottmány"-t, Dudás lett ennek elnöke. Dudás és társai gyülevész népségből és fiatalkorúakból fegyveres csapatokat szerveztek, Dudást „fővezér"-nek nyilvánították. Alvezérei volt horthysta katonatisztek és más fasiszta elemek voltak. A fegy-

veresekkel az erőszakos kormányellenes és közrend elleni bűncselekmények egész sorát követték el, abból a célból, hogy Dudás mind több hatalmat ragadjon a kezébe. Az első fegyveres bandát a Dudás-csoport a II. kerületben szervezte meg, amelynek egyik vezetőjéül a büntetett előéletű Szabó Jánost nevezte ki. A tűzszünet idején egyik csapata elfoglalta a Szabad Nép székházat, itt volt horthysta tisztek vezetésével újabb fegyveres bandákat szerveztek, amelyekben nagy számban voltak kiszabadult fegyencek. Ettől kezdve Dudás önmagát „Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány"-nak adta ki, noha ilyen „Bizottmány" egyáltalán nem létezett. A Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány nevében bandái fegyvertelen emberek, főként kommunisták letartóztatásával foglalkoztak, kirabolták a Corvin Áruházat és több gyilkosságot követtek el.

November első napjaiban Dudás már szinte a helyzet urának érezte magát. Saját vallomása szerint találkozott Maléterrel és megbeszélést folytatott a felkelők egységes parancsnokságának létrehozásáról. Ugyanakkor az Írószövetséggel és más szervezetekkel mint valami központi hatalom megszemélyesítője tárgyalt.

A legutóbbi eseményekben kifejtett tevékenységével, mint a tanúvallomások bizonyítják, sok ártatlan ember halálát okozta.

A fővád Dudás és társai ellen: népi demokratikus rendszerünk megdöntésének kísérlete. A népköztársaság érdekeit különösen veszélyeztető politikai és gazdasági bűncselekmények esetén a Legfőbb Ügyész emel elsőfokon vádat. Ebben az esetben a törvény előírja (Büntető perrendtartás 23/a szakasz 1., 2., 3. bekezdés) a zárt tárgyalás megtartását. Így Dudás és társai perét zárt tárgyaláson folytatták le.

A vádirat a fővádat így fogalmazta meg:

„1956. október 28-án Dudás lakásán 25 pontból álló uszító kiáltványt szerkesztett és azt, valamint más fasiszta tartalmú röpiratokat a Szabad Nép nyomdájában erőszakos úton kinyomatta. A röpcédulákat többszázezer példányban országosan terjesztették.

Dudás fellépett a törvényes kormánnyal szemben. Az általa szerkesztett röpiratban deklarálta, hogy ő és bandája nem ismerik el a kormányt. A tűzszünet kihirdetése után a Magyar Függetlenség október 30-i számában kijelentette, hogy „a fegyvert nem teszik le, a szabadságharcosok fegyverben maradnak, fegyvereiket nyíltan hordják. A nemzeti bizottmány adja ki a fegyverviselési engedélyt, a

Dudás József a nemlétező „Nemzeti Bizottmány" elnöke

Szabó János, Dudás egyik alvezére a Széna téri felkelő csoport egyik vezetője

karhatalmi alakulatok: rendőrség, honvédség a fegyvereseket nem igazoltathatják, csak rendbontás esetén. A nemzeti bizottmány igazolványával rendelkező fegyverest csak saját alakulata veheti őrizetbe."

Dudás elképzelése szerint — amit erőszakosan, fegyveres bandái segítségével próbált megvalósítani — az országot személyesen Dudásnak, illetve a „Forradalmi Nemzeti Bizottmány"-nak kellett volna vezetnie. Ennek az úgynevezett Forradalmi Nemzeti Bizottmánynak Dudás már kezdetben is hat miniszteri tárcát követelt, köztük a hatalom szempontjából oly döntő fontosságú tárcákat, mint a hadügy és a belügy. A Szabad Nép székház és nyomda erőszakkal való elfoglalása után kiadott lapjában, a Magyar Függetlenségben az ENSZ-től kérte, hogy őt és bizottmányát ismerjék el:

„Felkérjük a Biztonsági Tanácsot, hogy ismerje el a Magyar Nemzeti Bizottmányt (melynek tagjai és elnöke Dudás) és a Szabadságharcosok Vezérségét (melynek Dudás a „fővezére") hadviselő félnek, küldjön *fegyverszüneti bizottságot Magyarországra.*"

A tizedik pont kimondja: „Nem ismerjük el a jelenlegi kormányt", azaz Nagy Imre kormányát.

Dudás természetesen nemcsak követelt és fenyegetőzött. Kihasználta az akkori kormány erőtlenségét, és a főként szökött fegyencekből álló fegyvereseivel cselekedett. A Szabad Nép székházban gyorsan berendezte a maga udvartartását. Napóleoni pózban fogadta az összesereglett nyugati újságírókat és

fotoriportereket, interjúkat, nyilatkozatokat adott, főtiszti kinevezéseket osztogatott, letartóztatási parancsokat írt alá. November 2-ára virradó éjjel támadást szervezett a Külügyminisztérium ellen, hogy azt megszállja és a külügyminiszteri tárcát a „Bizottmánya" részére megszerezze.

Kiadványai, újságja lényeges szerepet játszottak az ellenforradalmi hisztéria, pogrom-hangulat felszításában és terjesztésében.

Dudás bandáinak terrorcselekményei és fosztogatásai — amelyek egymagukban véve is sok millió forintos kárt okoztak — a „vezér" tudtával, jóváhagyásával, illetve felbujtására történtek. Mindezek a tárgyaláson viszonylag nagyobb helyet foglaltak el. A vádlottak a hatalom megkaparintására irányuló fő fegyveres akciókat, a sajtótevékenységet nem tudták letagadni, kénytelenek voltak beismerni. Viszont megkísérelték, hogy letagadják az általuk elkövetett rablási, fosztogatási és gyilkossági bűncselekményeket, amiket szökésben levő társaikra akartak hárítani. A tanúvallomások és a tárgyi bizonyítékok azonban megcáfolhatatlanoknak bizonyultak.

Dudásnak két fegyveres bandája volt. Az egyik a Széna téri—Maros utcai, amelynek egyik vezérévé a már említett Szabó Jánost nevezte ki. A másik, amelynek vezérévé Dudás a büntetett előéletű volt Horthy-tisztet, Kovács Andrást tette meg, a „főhadiszálláson", azaz a Szabad Nép székházában tartózkodott.

A tiltott határátlépésért és kémkedésért büntetett 59 éves Szabó János saját vallomása szerint október 25-én csatlakozott a felkelőkhöz; három nap múlva nevezte ki őt Dudás a Széna téri és Maros utcai csoport vezetőjévé, alezredesi rangban.

A Szabó-csoportban uralkodó szellemet és több általa elkövetett gyilkosságot leplezi le a banda egyik tagjának, Kovács István 18 éves pilisvörösvári lakosnak a bíróság előtt tett vallomása.

„Szabót mint parancsnokot ismertem. Az októberi eseményekbe úgy kapcsolódtam bele, hogy október 27-én feljöttem Pestre, de vissza már nem tudtam menni, erre elmentünk a Széna térre. Itt fegyvert is kaptunk. Én állandóan kapuőrségben voltam. Egyszer a Maros utcában is voltam mint Szabó bácsi szobájának őre.

Utasításokról semmit sem tudok. Azt tudom, hogy egy sánta fiút megöltek, mert állítólag elárulta őket az oroszoknak. Ezt egy Erzsi nevű lány mondta el nekem. Ez a lány azt

mondta, hogy Szabó bácsiék megölték a sántát, mert elárulta őket. Egyszer egy fiatal ávós bejött a Széna térre és Szabó bácsit kereste. Ezt elfogták és azt mondták. hogy kémkedni jött be hozzánk. Erre bezárták őt a pincébe, majd megölték.

A Maros utcában a mi I. század parancsnokunkat is megölték, mert állítólag félre akart vezetni minket.

Volt olyan utasítás, hogy hozzanak be ávósokat. A járőrök megmondták, hogy Szabó bácsi utasítására hoztak be ávósokat, 51 embert, köztük két nőt, be is hoztak.

November 4-én Szabó beszédet mondott, hogy le ne tegyük a fegyvert. Volt egy 48 tagú speciális csoport, de hogy kinek engedelmeskedtek, azt nem tudom. Ők a Szabó bácsi csoportjában voltak."

A Legfőbb Ügyész helyettese kérdésére a tanú így felel: „Én láttam holtan azt az embert, aki *élve mint ávós ment be a Széna térre.*"

Szabó János vádlott kérdésére a tanú kijelentette:

„Azt az embert élve bevitték a pincébe, és pokróccal letakarva hozták ki, de már akkor halott volt. Mi megnéztük az arcát is."

Guszman Teréz 16 éves női szabó tanuló, a Szabó fegyveres csoport egy másik tagja vallomásában ugyancsak megerősítette Kovács állításait:

„A Maros utcai laktanyában állítólag egy ávóst meggyilkoltak. Ezt az esetet egy Kocsis István nevű személytől hallottam. Állítólag ez az ember félrevezette azokat, akik magasrangú ávósokat kerestek. Másoktól meg azt hallottam, hogy a Szabó bácsi utasítására lőtték agyon ezt az embert. Azt hallottam, hogy egy sánta embert kivégeztek, mert állítólag az oroszoknak kémkedett. Ezt egy Erzsi nevezetű lány mondta el nekem."

Szeifert Tibor nagyszebeni születésű 36 éves statisztikus, aki Dudásnak egyik alvezére volt, és akit Dudás alezredessé nevezett ki, vezette a Külügyminisztérium elleni támadást. A tárgyaláson a következőképpen jellemezte Szabó Jánost és csoportját:

„A Szabó-csoportnál nem fegyelmezetlenségről, hanem banditizmusról lehetett beszélni. Gépkocsikat állítottak meg, és rájuk lőttek. A Szabó-csoport tagjai hozzánk is hoztak be ávósokat, de vagy elengedtem, vagy átkísértettem a Fő utcába.

Egy Hübel Antal nevű embertől hallottam, ez 5-e után történt, hogy a Széna téren két motorkerékpárost Szabó lelőtt. Szabó senkinek sem volt hajlandó engedelmeskedni. A tűzszünet alatt is személyautókra lövöldözött.

Hallottam a Szabó-csoporthoz tartozóktól, hogy a Vörös Hadsereg útján több ávóst lelőttek.

A Széna tériek szedett-vedett gyülevész népség voltak. Szabó egész nap géppisztollyal a nyakában futkározott, olyan volt, mint egy megtébolyodott ember."

A másik, a Szabad Nép székházban székelő bandával kapcsolatban a Legfőbb Ügyész vádirata a következőket mondja:

„Dudás a volt Szabad Nép székházban rendezte be parancsnoki helyiségét. A parancsnoksága alatt álló, ott tevékenykedett fegyveres csoportjának tagjai gyilkosságokat hajtottak végre, pártfunkcionáriusokat és más állampolgárokat hurcoltak el, akiknek egy része eltűnt."

A Szabad Nép székházban működő fegyveres felkelők Kovács András horthysta tiszt, Dudás egyik helyettesének operatív irányítása alatt álltak. Itt vitt vezető szerepet egy „Feri bácsi"-nak nevezett ember is, aki ott Tóth főhadnagy álnéven szerepelt, valódi neve azonban Pálházi Ferenc, ugyancsak horthysta tiszt.

Bár még távolról sincs kiderítve tevékenységük minden részlete, de az egyes tanúvallomások és jegyzőkönyvek a lényeget megvilágítják.

V. J. nyomdai alkalmazott a következőket mondotta:

„A Szabad Nép székház épületében tapasztalatom szerint kb. 200 fegyveres bandita volt, akiknek tudomásom szerint november 1-től Dudás József parancsba adta, hogy éjszaka a székházon belül idegen nem tartózkodhat, bárki legyen is az, nyomdász is, ha ott megjelenne, felszólítás nélkül lőni kell. Tudomásom van továbbá arról is, hogy a terroristák feltörték a nyomdászok öltözőszekrényeit, elrabolták a nyomdászok munkaruháit, és arról is tudok, hogy a börtönökből kiszabadított bűnözőket ott öltöztették át. Ezt onnan is megállapítottam, hogy az épületben szétszórva csíkos rabruhákat lehetett látni."

A Szabad Nép székházban tanyát ütött ellenforradalmárok és bűnözők rendszeresen fosztogatták a szomszédos Corvin Áruházat.

Részlet N. G. Corvin áruházbeli dolgozó tanúvallomásából:

„November 4-én és a rákövetkező napon kezdtek átszivárogni a Szabad Nép székházból a Corvin Áruházba a fegyveres banditák... A fegyveres banda kisebb csoportokban jött át az áruházba és követelte, hogy nyissuk fel az áruházat, hogy a ruházati cikkekhez juthassanak. Emlékezetem szerint az áruházban levő fegyveres csoportnak a vezetője egy „Feri bácsi" nevű személy volt... A banditák az áruházban levő órákat, fényképezőgépeket is elrabolták és jelentős mennyiségű ruházati cikket, bakancsokat vittek el."

Részlet B. I. tanúvallomásából:

„A Szabad Nép székházból jött... fegyveres banditák közül többen fegyencruhában voltak, nyilvánvalóan a börtönökből kiszabadult rabok voltak köztük. Ezek a fegyencek és a többi fegyveres banditák is rengeteg ruhaneműt raboltak el. Véleményem szerint kb. 300 fegyveres bandita öltözött át az áruházban... A fegyveres ellenforradalmárok fosztogatásaiból kifolyólag az áruház az első hozzávetőleges becslések szerint kb. 3 millió forint kárt szenvedett."

A felfegyverzett ellenforradalmárok a székházba hurcolták és ott fogolyként tartották áldozataikat. Egy idősebb áruházi nődolgozó erre vonatkozóan a következőket mondotta:

„1956. október 31-én délelőtt figyelmeztettek, hogy az ellenforradalmárok kerestek az áruházban, menjek haza. Felöltöztem és el akartam hagyni az áruházat. Ahogy a személyzeti kapun kiléptem, láttam, hogy ott 5 fegyveres suhanc, továbbá Sárpataki Péter és Podhonoczky István, az áruházból korábban elbocsátott két személy áll. (Más tanúvallomásokból kiderült, hogy ezeket az embereket lopás és sikkasztás miatt bocsátották el az áruházból.) Ahogy kiléptem a kapun, Sárpataki nekem rontott, hajamba markolt és lerántott a földre... Ezután áttuszkoltak a Szabad Nép székház Rökk Szilárd utcai kapujához, mely idő alatt szidalmaztak és becsmérlő szavakkal illettek. A kapuból felkísértek a székház egyik második emeleti szobájába, ahol egy Kovács András nevű személy volt, a fegyveres ellenforradalmárok parancsnoka, Dudás József helyettese. Ahogy beléptem a szobába, mindazt, ami nálam volt, elszed-

ték tőlem, megmotoztak. Később sem kaptam vissza a nálam levő vászontáskát, töltőtollamat, töltőceruzámat és élelmiszereket. Ezután a falhoz állítottak, kezeimet hátra kellett tennem és megkezdődött a kihallgatásom. Kovács András kérdezett ki.

A szobába, ahol fogva voltam, később még több személyt hurcoltak be, emlékezetem szerint estefelé már 12-en voltunk, közöttük velem együtt 3 asszony. Amennyire meg tudtam állapítani, a behurcoltak az államvédelem volt beosztottai, a honvédség és a rendőrség beosztottai voltak. A szobában fegyveresek tartózkodtak géppisztolyokkal és kézigránátokkal felfegyverezve. A kihallgatás alatt többször előfordult, hogy bejöttek még a fegyveres banda „alvezérei" és ők is tettek fel kérdéseket. Így pl. bent volt egy „Feri bácsi" nevű személy, továbbá egy vöröses, illetve szőke hajú fiatalember, aki szemüveget viselt. Kb. este 9 óra felé mozgolódás támadt a szobában és mindenki látható izgalommal várta, hogy belépjen a parancsnok, Dudás József. Dudás József fekete lovaglónadrágban, bilgeri csizmában, civil felső öltözetben belépett a szobába. Láthatóan mutatta parancsnoki szerepét, rendelkezett."

A Szabad Nép székház „fejvadászainak" terrorcselekményeire fényt vet S. G. tanú vallomása:

„Hétfőn (november 5-én) reggel 7 órakor láttam, hogy a kaputól jobbra (a Stáhly utca 13. sz. ház kapujáról van szó) mintegy 5—6 méterre 3 hulla fekszik, 2 közülük civil ruhában, egy pedig orosz katonaruhában. A hullák helyzetéből világosan látszott, hogy nem ott érte őket a halál, ahol feküdtek, hanem oda vonszolták őket. Ezt alátámasztja az is, hogy a vonszolás nyomai világosan látszottak az úttesten, a vérnyomok elvezettek a Rökk Szilárd és a Stáhly utca sarkán levő fáig. Ez a fa a Corvin Áruház sarkán állt, a Corvin Étterem első ablakával szemben."

Varga Rezső vádlott, született 1938, lakik Rákosszentmihályon, büntetett előéletű, vallomása megerősíti a fenti tanúvallomást, és más gyilkosságokról is beszámol.

„A Markóban voltam letartóztatva sikkasztás gyanúja miatt. November 2-án engedtek ki minket. Mivel hallottam, hogy a Szabad Nép székházban van a felkelők parancsnoksága, odamentem jelentkezni. Kovács András volt a parancsnok, akitől fegyvert kaptam. Még aznap este behoztak egy Sar-

kadi nevű ügyészt. Mi vigyáztunk rá és még egy másik személyre. Kivittük őket később a Corvin mögé, ahol mindkettőjüket kivégezték. (Megjegyzés: A „másik személy" Fodor Pál főhadnagy volt. Ezeket a holttesteket látta S. G. tanú.)

A foglyokat a Hársfa utcai rendőrkapitányságra vittük, egy részüket elengedtük, de az ávós tiszteket nem.

A Tisza Kálmán téren három oroszt végzett ki a csoport és egy szovjet tisztet az éjjel-nappali Közértben. Kovács a kivégzéseket maga hajtotta végre.

6-án átmentünk a Corvin Áruházba, egy Feri bácsi nevű ember szintén behozott két embert, akiket a Corvin udvarán végzett ki. Másnap egy Szabó Béla nevű embert, aki állítólag elárult bennünket. Egyszer Feri bácsi dicsekedett nekem, hogy egyik lakásban két embert saját késével szúrt le. Véres volt a ruhája.

A Baross téren egyszer 6 ávóst fogtunk el, közülük két sebesültet magam vittem az Athenaeum Nyomdába. A négy közül az egyiket fejbelőtték, Kovács vitt el egyet, kettőt pedig Feri bácsi. Sarkadiék kivégzése 4-én este volt, a többié ezt követően."

*

A per anyaga azt mutatja, hogy Dudás József a horthysta tisztekből és fegyencekből megszervezett fegyveres bandákra alapozta hatalmát. Ezek a bandák számos közönséges bűncselekményt, fosztogatást és gyilkosságot követtek el, hogy a lakosságot megfélemlítsék, és elősegítsék népi demokratikus rendszerünk megsemmisítését, valamint Dudás hatalomra jutását.

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának katonai kollégiuma Dudás Józsefet és Szabó Jánost halálra ítélte. Az ítéletet 1957. január 19-én reggel végrehajtották.

A kapitalista nyugat és a magyarországi események

NYUGATI LAPKIVONATOK

I.

Ahonnan a tüzet szították

A népi demokráciák belügyeibe való nyugati beavatkozás, a népi demokratikus rendszerek elleni szakadatlan és minden eszközzel való harc lényegében évek óta folyik. *McCarran szenátor* az Egyesült Államok szenátusában már 1951 augusztus 6-án elmondott, és a *Congressional Records*-ban aznap közzétett beszédében részletesen kifejtette a szocializmust építő országok elleni harc és támadás fontosságát. Ennek során elmondotta, hogy szükségesnek tartja:

„... illegális felkelő csoportok maximális támogatását a kommunista ellenőrzés alatt álló területeken, nyílt és hathatós együttműködést a kommunista országokból érkezett menekültek százezreivel. Nincs ok arra — folytatta —, hogy támadásunk kormányakcióra szorítkozzék. Vannak dolgok, amelyeket a kormány békeidőben nem tehet meg nyíltan, de amelyeket véghez lehet vinni magáncsoportok bevonásával. Néhány ilyen akciót most hajtunk végre. Példa lehet erre a Szabad Európa Bizottság, amely már létrehozta a csatlósországok ellen irányuló rádiórendszerét. Ez azonban csak a szerény kezdet. A lehetőségek korlátlanok."

A „lehetőségek" között szerepelt fegyveres puccsok, felkelések előkészítése, megszervezése, kirobbantása is. 1955 tavaszán már részletes akcióprogramot, a „világkommunizmus elleni politikai támadás programjá"-t dolgozták ki Amerikában. Ez a

program már a fegyveres felkészülés részletes programja, amelybe bevonják a népi demokratikus országok hazaáruló disszidens elemeit is. *David Sarnov*, a Radio Corporation of America elnöke ki is dolgozta az ezzel kapcsolatos teendőket:

„Tömegesen fel kell használni azt az emberi erőt, amelyet jol szervezett és jol atgyúrt kommunistaellenes szervezetekből kell meríteni ... Bizonyos esetekben lehetőséget kell nyujtani arra, hogy az elkövetkező válság időszakában esetleges vezérekként visszatérhessenek hazájukba. Az emigránsokból tiszti csoportokat kell felállítani; ezek létszáma 10 és 100 között mozogjon, legyenek ezek a csoportok készenlétben, megfelelő körülményekre és alkalmas pillanatokra várva."

A szervezeti előkészítést ideológiai előkészítés is kísérte. Bizonyítja ezt többek között *Adolf Berle*-nek, a fent is idézett Szabad Európa Bizottság elnökségi tagjának előadasa, amely szinte a felkelések ideológiai előkészítésének vonalát fejti ki. Ez a mister Berle amerikai diplomata, a 40-es évek elején külügyi államtitkár volt. Szóbanforgó előadását az úgynevezett Szabad Európa Egyetemen tartotta, amely nem egyéb, mint az amerikaiaknak, pontosabban a Szabad Európa Bizottságnak Franciaországban, Strassbourg mellett létesitett kémiskolája. Ennek az „egyetemnek" a hallgatói a népi demokráciákból diszszidált, válogatott elemek. Az 1951. december 1-i *Manchester Guardian* le is leplezi erről az iskoláról, hogy

„hallgatói vállalják, hogy amint a körülmények lehetővé teszik, visszatérnek szülőhazájukba. Úgy kezelik őket, mint annak az új, kiválogatott rétegnek tagjait, amely a népi demokráciák »felszabadítása« után hatalomra kerül".

A *New York Times* 1952. március 13-án a Szabad Európa Egyetem hallgatóiról ezt írja:

„Néhányan közülük azt a reményüket fejezik ki, hogy a háború hamarosan ki fog törni, mivel ez a legkedvezőbb lehetőség, hogy megnyissa számukra hazájukba az utat."

Ezen „egyetem" hallgatóinak tartott Berle úr előadást. Az előadás egész tartalma és a Nemzetközi Kultúrkapcsolatok Intézete által magyar nyelven való szétküldése is azt bizonyítja, hogy ez az amerikai mister Berle hivatásszerűen foglalkozik az európai szocialista országok elleni aknamunkával.

Mr. Berle „egyetemi" előadásában a fő feladatot így határozza meg:

„A kommunizmust egyszerűen el fogjuk távolítani, mint annak az új és nagyszerű célnak az akadályát, amely a XX. század forradalmának alapja."

Ebben a műveletben Berle szerint természetesen Amerikáé a vezető szerep:

„Amerikának, amely a kapitalizmust tudja szocializálni (?!), joga van azt mondani egy országnak, amely a kommunizmus járma alól menekül meg: »Mi tudjuk, mi ennek a módja«."

A kommunizmus „eltávolításáért" vívott harc egyik fő eszmei irányvonala a kapitalizmus és a szocializmus közötti alapvető különbségek, határok minél teljesebb elmosása:

„Teljesen érdektelen — mondotta Berle úr —, hogy Lengyelországban vagy Csehszlovákiában — amennyiben szólás- és szellemi szabadság van, ahol mindenki szabadon törekedhet jólétre —, vasúti rendszerét és gyárait magánvállalatok vagy szocialista bizottságok vezetik... Minket nem annyira a szocialista rendszerek külső formája, mint inkább belső tartalma érdekel."

Mister Berle azt állítja, hogy számukra „érdektelen", „egyremegy", hogy szocialista, vagy kapitalista rendszerről van-e szó, csak éppen az ő szájuk íze szerinti rendszer legyen. Mister Berle közli is, hogy az előkészítő munka „nagy részét már el is végezték", de „nincs joga, hogy megnevezze azokat a személyeket, akik majd annak idején el fogják végezni ezt a munkát".

Nem vitás, hogy Berle úr magyar nyelven, Magyarországon is szétküldött előadása legalábbis kimeríti a más államok belügyeibe való beavatkozás fogalmát. De a Nyugat magyarországi beavatkozására egészen más jellegű bizonyítékok is felmerültek már. Így például D. honvédőrnagy október 28-án tárgyalást folytatott a Széna téri fegyveres ellenállókkal a fegyverletételről. E tárgyalás során — mint jelentésében írta —

„a vezetők többsége a fegyverletétel és a szabad elvonulás mellett volt. A vezetők kisebbik, de túlzottan makacs csoportja a harc tovább folytatása mellett kardoskodott. Ennek a csoportnak a nevében Ekren beszélt, és kijelentette, hogy nekik határozott utasításuk van magasabb vezetők részéről a harc tovább folytatására... »Éppen ezért,

— folytatta beszédét felém fordulva — Ekren, mi tovább harcolunk, s közölheti megbízóival, hogy engem ... (itt három nyugati követséget nevez meg az eredeti szöveg) és más követségek biztosítottak ma este, hogy holnapra megérkezik az erősítés Nyugat-Németországból«. Ekkor jelentették ki többen azt is, hogy a fegyveres felkelést nem október 23-án, hanem 1953 őszén kezdték megszervezni. ... Másnap, 29-én láttuk, amint a Széna tériek létszámban igen megfogyatkozva ugyan, de német és egyéb nyugati gyártmányú automata fegyverekkel felszerelve ismét elfoglalták tüzelőállásaikat. Ha jól emlékszem, 29-én kora reggel jött Ekren és „Szabó bácsi" német automata fegyverrel felszerelve és követelték, hogy semmisítsük meg a tűzszüneti egyezményt. Ekkor én megkérdeztem Ekrent, miért kifogásolják már megint az egyezményt? Mire ő azt válaszolta, hogy bent járt a követségen és ott igen komoly szemrehányást kapott, amiért ilyen feltételekbe belement."

Hasonló adatokat tár fel Sz. őrnagy, aki elmondta, hogy egyik egyetemen, ahol tanárként működött, felkereste egy Bonnból érkezett küldöttség. Az általa elmondottakat könyvünk más helyén idézzük.

A vöröskeresztes szállító eszközöknek fegyverszállításra való felhasználása mellett jellegzetes tanúságtétel másfajta visszaélésről *Raymond Darolle* belga újságírónak a *Le Soir Illustré-ben* közölt cikke. Ebből idézünk:

„Győrből jövet a főváros elérésére legjobb mód volt igénybe venni az Ausztriából jövő számos vöröskeresztes autó egyikét, amelyek az olyannyira hiányzó gyógyszert és élelmiszert hozták. Felszálltunk az első autóra, amely kérésünkre megállt. Három kilométerrel arrébb a sofőr megállt egy nyomda előtt. A társaim sietve megrakták a kocsit szovjetellenes röplapokkal és újságokkal; újból elindultunk — bevallom, nem túlságos örömmel — a Budapest előtti úton sorakozó falvakon keresztül, hogy a szovjetek orra előtt kicsszuk ezt a veszedelmes irodalmat."

A ma talán már megállapíthatatlan számú fasiszta disszidensen, valamint az egyes újságírókon, rádióriportereken stb. kívül más, „súlyosabb" külföldi személyiségek is jártak-keltek keresztül a magyar határon, — nyilvánvaló célzattal. Így több amerikai lap elárulta, hogy az amerikai *Donovan* tábornok, aki a má-

sodik világháború idején az amerikai kémszervezet vezetője lett, a magyar események idején szintén Ausztriában tartózkodott, mint egy ún. „Nemzetközi Mentőbizottság" vezetője. A *Washington Daily News* szerint Donovan november végén visszatért Washingtonba Magyarországról, melynek határát — írja a lap — ausztriai tartózkodása alkalmával sokszor átlépte. Donovan Washingtonban a sajtó képviselőinek kijelentette, hogy a magyar ellenforradalmi erőknek úgy lehet a legjobban „segítséget nyújtani", ha „fegyverrel látják el azokat, akik még harcolnak". Arra a kérdésre, vajon az Egyesült Államoknak „elő kell-e segítenie, hogy a harcok folytatódjanak", Donovan azt válaszolta: „Természetesen."

Arriba

ESPAÑA CONTRIBUIRIA CON SUS TROPAS AL CONTROL MILITAR INTERNACIONAL DEL TERRITORIO HUNGARO

„Spanyolország csapataival részt fog venni a magyar terület nemzetközi katonai ellenőrzésében" — írja első oldalas címben Franco napilapja

De a beavatkozás más módjára is akad bőven példa. Így például október 30-án is a bécsi (schwechati) repülőtérre több, angol katonai pilóták (repülőtisztek) által vezetett két-, illetve négymotoros repülőgép érkezett. Rakományukat az odaérkezett magyar MALÉV-gépekbe rakták át, amelyek továbbszálltak Magyarország felé. Vajon, ha netalán vöröskeresztes küldeményekről lett volna szó, miért nem ugyanúgy szállították azokat, mint a többi hasonló küldeményt, amelyeket a schwechati repülőtér más helyén leszálló külföldi *polgári* gépek hoztak és vittek? Miért utasították ki az *osztrák* rendőrség emberei az egyik MALÉV-gépből a diplomáciai útlevéllel utazni akaró magyar Sz. B. külkereskedelmi megbízottat? És hogyan kerülhet sor a *semleges* Ausztriában *angol katonai* gépek leszállására és küldeményeik átrakására?

Hírt ad a sajtó a legkülönbözőbb külföldiek további magyarországi „látogatásáról" is. A disszidens magyarok egyik

lapja, a müncheni *Uj Hungária* november 16-i számának egyik cikkét idézzük. E cikk írója *Széchenyi Beatrix grófnő*, aki ezekben a napokban ugyancsak Budapestre jött, közli, hogy

> „a magyar nép iránt való igazi rokonszenv és szeretet egyik legigazibb megnyilvánulása volt a Német Máltai Lovagrend Segítő Szolgálata".

Széchenyi Beatrix „a rózsadombi osztrák nagykövetségen" járva, bejelenti „a német és osztrák máltaiak küldöttségét", azaz önmagát, *Lichtenstein herceget és Eltz grófot*. Széchenyi Beatrix és hercegi-grófi társai az osztrák nagykövetségről eltávozva egyébként Mindszenty hercegprímáshoz „hajtottak".

A Máltai Lovagrend komolyan részt vett a beavatkozás legváltozatosabb formáiban. Az ő révükön járt Magyarországon a két ifjabb *Hoyos gróf*, disszidens magyar arisztokrata csemeték, az egykor egyik leggazdagabb magyar főnemesi család tagjai, akik jelenleg is aktív politikai munkát fejtenek ki Ausztriában. Mindketten komoly szervezési tevékenységet végeztek emberek, fegyverek Magyarországra csempészése terén, többek között Rechnitz osztrák helységben, valamint Magyarországon és egyebütt. Vajon milyen segítséget nyújthattak ezek a hercegi és grófi „lovagok", és mi célból siettek e napokban hanyatt-homlok Magyarországra?

Az amerikai beavatkozás mellett nem maradt tétlen a Vatikán sem. A svájci *Journal de Genève* december 13-i számában a következő sorokat olvashatjuk:

> „Egyes magyarok, úgy látszik, szemére vetik a Vatikánnak, hogy nem segítette eléggé nemzeti felkelésüket. Ez a vélemény teljességgel alaptalan... A Vatikán elküldte (Magyarországra) bizalmi embereit. Így Monseigneur Rodhain, a Vatikán kiküldötte, egészen a fővárosba eljutott és tanácskozásokat folytatott Mindszenty bíborossal, akit a Nagy-kormány éppen akkor szabadított ki a börtönből. Miután megismerkedett a helyzettel és átadta a bíborosnak azt a pénzösszeget, amit a pápa küldött a magyar katolikusoknak, nagyértékű titkos dokumentumokat hozva magával, visszatért a Vatikánba. Kevéssel utána ugyanezt az utazást tette meg Monseigneur Zágon, a pápai magyar intézet rektora, aki a magyar püspökök üzeneteivel tért vissza Rómába. A későbbiek folyamán külön megfigyelőket helyeztek el az osztrák határ mentén. Ezek írásban érintkeztek a (pápai) államtitkársággal."

Külföldön a legfőbb szerepet azonban mind az uszításban, mind a Magyarországra irányuló szervezeti, taktikai és egyéb utasítások adásában a *Szabad Európa rádió játszotta.* Ezt a nyugati lapok tetemes része nemcsak beismeri, hanem egyesek még sokallják is. A müncheni *Abendzeitung* is követeli az egyébként müncheni központtal dolgozó rádióadó betiltását:

„A tragikus magyarországi események óta — írja az újság — lapunk szakadatlanul kap kérelmeket, leveleket, sürgönyöket és telefonhívásokat, amelyek a legélesebben szót emelnek a Münchenben működő adó ellen... A Szabad Európa rádió éveken át szította a felkelést Magyarországon, és az utolsó hetekben kitartásra buzdította a felkelőket. A Szabad Európa rádió segítséget ígért a felkelőknek és... felelős a magyarországi vérfürdőért. A Szabad Európa rádiót Amerika pénzeli és... utasításait az amerikai State Departement-től kapja, amelynek a rádióadó amerikai tisztviselői számadással tartoznak... A Szabad Európa, ha volt létjogosultsága, betöltötte azt... A szövetségi kormánynak haladéktalanul tájékoztatni kell Washingtont arról az izgalomról és felháborodásról, amelyet a Szabad Európa adásai a válság alatt nemcsak Németországban, hanem egész Európában keltettek."

A *New York Herald Tribune* c. amerikai lap november 14-én bonni jelentés alapján foglalkozik a nyugatnémet kormány tiltakozásával a Szabad Európa rádió működése ellen.

„Nyugatnémet és francia lapok — írja az amerikai újság — a Szabad Európa rádió szemére vetették, hogy felkelésre uszította a magyar lázadókat, és segítség ígéretével tartotta fenn a harcokat akkor is, amikor minden remény elveszett számukra.

Ámde Michel *Gordey,* a *France Soir* párizsi levelezője, aki most jött vissza Budapestről, ma ezt írja:

»Hallgathattuk a külföldi rádiókat, egyetlen, a külső világból való hírforrásunkat. Számos hamis hírt hallottunk arról, hogy mi történik Magyarországon.

Hallgattuk a müncheni Szabad Európa rádiónak a csatlós országoknak szóló adásait is, melyeknek türelmetlen hangja és izgatott felhívásai a felkelésre biztosan sok rossznak voltak az okozói.

Az utóbbi néhány napon számos magyar mondta nekünk: ezek a rádióadások sok vérontást okoztak.«

A *New Statesman and Nation*-ben *Mendelsson,* a kelet-európai ügyek szakértője hosszabb elemzésében — amelyből az alábbiakban még további részleteket fogunk idézni — ezt írja:

„Aktív módon avatkozott be (a magyar eseményekbe) a Szabad Európa rádió, amely rádiópropagandisták csapatát küldte Győrbe. Egyszersmind szakadatlanul harcra bujtogató felhívásokat adott le müncheni rádióállomásáról és megbízható német források szerint folyton nyugati katonai segítséget ígért."

A *Die Presse* november 13-i száma szerint:

„Amit Münchenben, Londonban, Párizsban és New Yorkban virsli és whisky mellett prédikáltak, hogy ezzel kitöltsék a napi programot, azt a bátor, de meggondolatlan magyar nép készpénznek vette... Még csütörtökön elküldtek a keményen ostromlott Kilián-laktanyából egy fiatal tisztet a nyugati követségekhez, hogy megkérdezze, mikor érkeznek meg végre az ENSZ ejtőernyős rendőri osztagai Budapestre... Teljesen letörve távozott, amikor megmagyarázták neki, hogy szó sincsen sem ejtőernyősökről, sem rendőri osztagokról".

A Szabad Európa rádió szinte utasító szerve, szervezője is volt az ellenforradalmivá átalakult megmozdulásoknak. Nemcsak propagandaszólamok hangzottak el. hanem konkrét harci utasítások is. Tanácsot adtak az illegális adóknak, milyen hullámhosszon, hogyan sugározzák műsorukat. Újabb ellenállásba hajszolták a fegyverben állókat. Amikor például a Nagy Imre-kormány kiadta a tűzszüneti felhívást, a Szabad Európa nyomban felszólította hallgatóit a tűzszünet megszegésére. ***Bell ezredes,*** a Szabad Európa katonai szakértője és hírmagyarázója szerint a tűzszünet „éppen olyan veszedelmes, mint a trójai faló".

„Nagy Imre és társai — mondta október 29-én — ravaszul és korszerű formában akarják megismételni a trójai faló esetét. A tűzszünetre, mint trójai falóra azért van szükség, hogy a pillanatnyilag még uralmon levő budapesti kormány, ameddig csak lehet, megtarthassa pozícióját... A szabadságért küzdőknek egy pillanatra sem szabad szem elől téveszteniök a velük szembenálló kormány tervét, mert különben megismétlődik a trójai faló tragédiája."

A tűzszünetet, mint tudjuk, éppen a Szabad Európa rádió uszításainak hatására is és egyes nyugati követségek megenged-

hetetlen beavatkozásának eredményeként, valóban megszegték. Másnap, szinte néhány órával az idézett adás után, megindult a Köztársaság téri pártház és más szervezetek, valamint a kommunisták, a demokratikus gondolkodásúak százai, ezrei elleni támadás.

Az október 31-i magyar adásban már határozottabb utasításokat is ad Bell ezredes úr:

„A magyar fegyveres erők éléről el kell távozniok azoknak a kommunista vezetőknek, akiknek ott eddig sem volt semmi keresnivalójuk! Szabadságharcos bajtársak! Követeljétek azonnal magatoknak a honvédelmi tárcát, a főparancsnoki és a vezérkari főnöki tisztséget! Ez lenne legnagyobb szavatosságtok!"

Mint tudjuk, az ellenforradalmi erők eleget is tettek a Szabad Európa rádió parancsainak. Ez a követelés hamarosan hangzott.

Ugyanezen a napon a Szabad Európa rádió a következő „széljegyzet"-et is felolvassa:

„Még mindig övék a belügy és még mindig övék a hadügy! Ne hagyjátok, szabadságharcosok! Szegre ne akasszátok puskátokat! Egy csepp szenet, egy csepp olajat ne adjatok addig a budapesti kormányzatnak, amíg a belügy és a hadügy nincs a kezetekben!"

Ugyanezen a napon a Szabad Európa rádión „Janus" hírmagyarázó megadja a politikai utasításokat is: az újonnan megalakult „kis kabinet"-tel szembeni ellenállásra szólít fel. Amikor néhány nappal ezelőtt az első, szélesebb Nagy Imre-kormány megalakult, — a Szabad Európa drótjain rángatott „forradalmárok" azzal szemben foglaltak állást. Amint korábbi követeléseiknek megfelelően végül létrejött a „kis kabinet", az amerikai propagandisták új utasítása már készen állt: fellépni ez ellen is, és hajtani a kormányt tovább, jobbra:

„A kis-kormány semmire sem garancia! Ez az állapot olyan ostobán képtelen, hogy átmenetileg sem lehet elfogadni! A legfontosabb teendő, miként azt a szabad rádiók követelik, hogy alakítsanak haladéktalanul új ideiglenes nemzeti kormányt a teendők elvégzésére! Ebben csak a pártok igazi képviselőinek és a szabadságharc tényleges vezetőinek lehet helye" — dirigál az amerikai ügynök.

S hogy az egyéb, részletesebb politikai programot és követeléseket is előírják, a Szabad Európa rádió, a szentgott-

hárdi „nemzeti tanács" felhívásaként követeli a varsói szerződésből való kilépést, a választások nemzetközi (értsd: nyugati) ellenőrzését, Magyarország külföldi diplomáciai képviseleteinek feloszlatását stb., stb.

II.

Washington keze Magyarországon

(Részletek Albert E. Kahn amerikai újságíró cikkéből)

Tény, hogy néhány év óta bizonyos titokzatos és hatalmas kormányszervek, különböző, katonai vezetők és iparmágnások irányítása alatt álló félhivatalos szervezetekkel együtt serényen törekednek arra, hogy „felkeléseket" szervezzenek a „csatlós államokban". Az én archivumomban számos dosszié van, amelyben „az Egyesült Államok külföldi kémtevékenysége" címszó alatt egész halom újságkivágás és más dokumentum fekszik. A legutóbbi magyarországi események alapján különösen érdekes ezeket az anyagokat elolvasni. Engedjék meg, hogy egy kis csokrot összeállítsak belőlük.

Így kapcsolódtak be

1948 április 9-én az „U. S. News & World Report" c. újság nyilvánosságra hozott egy cikket a külföldi amerikai kém- és szabotázstevékenységről. A cikkben többek között ez áll:

> „Bizonyos washingtoni és külföldi felfogás azt kívánja, hogy a vasfüggöny mögött hasonló taktikával dolgozzon az „Operation X", mint amilyet a háború folyamán az „Office of Strategic Services" (Stratégiai Szolgálatok Hivatala) alkalmazott. Ez a felfogás kíméletlen eszközök alkalmazásáért szállt síkra, beleértve, ha szükséges, a gyilkosságot is, hogy a világ orosz részét nyugtalanságban tartsák. Ez látná el pénzzel a földalatti mozgalmakat Oroszország csatlós államaiban."

Az „Associated Press" hírügynökség 1949 október 30-án a következőket jelentette a „Central Intelligence Agency"-ről (Központi Kémügynökség), amelyet azért alapítottak, hogy valamennyi amerikai kémszervezet munkáját koordinálja és erősítse:

„Bár az amerikai kémhálózat még gyermekcipőben jár, de már erős és növekszik ... Az amerikai kémek most zajtalanul és láthatatlanul dolgoznak az egész világon."

1950 júniusában ifj. Henry Cabot *Lodge* szenátor, az Egyesült Nemzetek későbbi amerikai képviselője, a kongresszusban törvényjavaslatot terjesztett elő, amely megengedné az amerikai hadseregnek, hogy akár 10 000 külföldit is toborozzon, akik, mint a „New York Times" közölte, „feltehetően a vasfüggöny közelében és mögött kell hogy bevetésre kerüljenek." Dewey *Short* kongresszusi tag ekkor kijelentette:

„Valljuk be becsületesen. Ez piszkos üzlet."

Anthony *Leviero,* a „New York Times" 1951. december 12-i számában „amerikaiak és velük dolgozó külföldiek által, kritikus területen", a kelet-európai országokban kifejtett propagandát kommentáló cikkben azt írja, hogy három fajta propaganda létezik, mégpedig fehér, fekete és szürke propaganda. Ezt a következőképpen határozza meg:

„A fehér propaganda nyílt, egyenes akció, mint az Amerika Hangja rádióadásai ... A fekete propaganda nem jelöli meg, vagy meghamisítja, honnan ered és felölelheti az erőszak alkalmazását, rémhírek terjesztését, zavargások kirobbantását és elhíresztelését és egyéb tevékenységet, amely azt szolgálja, hogy bajt keverjen és bizalmatlanságot hintsen el. A szürke propagandát a fekete és fehér közötti félhomályban alkalmazzuk."

1951 októberében a Kongresszus jóváhagyta a kölcsönös biztonsági törvény (Mutual Security Act) egy módosítását, amely szerint 100 millió dollár fordítható olyan tevékenység pénzzel való ellátására, amelyet „válogatott személyek" fejtenek ki, akik

„kelet-európai országokban laknak, illetve ezen országok menekültjei, vagy abból a célból, hogy ilyen személyek a NATO-t (Atlanti Szövetséget) támogató katonai erők tagjaivá váljanak, vagy más célból". A „más célok" alatt kémkedés, szabotázs, terrorakciók értendők. J. Kersten kongresszusi tag, a módosítás előterjesztője kifejtette, hogy ezekkel az eszközökkel „a kommunista országok illegális felszabadító mozgalmát kell támogatniuk". Hozzátette: „Ha azt mondanók, hogy a terror a kelet-európai felszabadító mozgalomban nem játszik szerepet, ez azt jelentené, hogy fogalmunk sincs róla, mi is a felszabadító mozgalom."

1952 februárjában Washingtonban kétnapos konferenciát rendeztek, amelyen a „New York Times" szerint „kongresszusi tagok, a vasfüggöny mögötti terület menekültjei, pedagógusok, diplomaták és volt kommunisták vettek részt". E lap szerint itt „a Szovjetunió és csatlósai ellen alkalmazandó pszichológiai hadviselés újabb technikáját" fejtegették és javaslatokat tárgyaltak milliónyi földalatti csoport létrehozásáról, abból a célból, hogy forradalmi légkört teremtsenek."

Ennek a konferenciának egyik főszónoka az a Robert A. *Vogeler,* az International Telephone and Telegraph Corporation alelnöke volt, aki nemrégiben töltött 17 hónapot egy magyar börtönben, miután beismerte ottani kém- és szabotázstevékenységét.

Hat hónappal a konferencia után Vogeler vezetése alatt létrehoztak egy American Liberation Center (Amerikai Felszabadítási Központ) nevű szervezetet; ez közölte, hogy „45 000 keleteurópai menekült felfegyverzését és a vasfüggöny mögötti országok földalatti hálózatának elősegítését" tekinti feladatának, és hogy ez „forradalomhoz fog vezetni".

Anthony *Leviero,* a „New York Times" munkatársa a „Nation's Business" c. lap 1952. áprilisi számában megjelent cikkében megjegyezte:

> „Egyetlen kormányhivatalnok sem fogja ugyan bevallani, de mi kémeket, szabotőröket és a „pszichológiai hadviselés" kíméletlenebb formáinak szakembereit képezzük ki. Megtanítják őket arra, hogyan kell önállóan az orosz rendszerbe behatolni és azt bomlasztani. Megtanulják, hogyan kell hidakat, vonatokat és hadiüzemeket felrobbantani, megtanítják őket mindenféle fegyver kezelésére . . ."

„Kockáztassanak egy kis vért!"

1955 elején Allan Dulles-t, John Foster Dulles testvérét kinevezték a Central Intelligence Agency igazgatójának. A második világháború alatt Allan Dulles az Office of Strategic Services kém- és szabotázsszerve európai osztálya vezetője volt. Allan Dulles, aki résztulajdonosa annak a Sullivan & Cromwell nemzetközi ügyvédi irodának, amely 1930-ban közreműködött náci kartellek szervezésében, a „New York Times" szerint „majdnem azonnal, hogy befejezte egyetemi tanulmányait a Princeton Collegeben, megkezdte részvételét a kémügyletekben."

A „Newsweek" c. lap, közvetlenül, miután Eisenhower elnök 1953-ban hivatalba lépett, kifejtette, hogy „bár tagadják, de az Eisenhower-kormány azt tervezi, hogy a szovjetek elleni fokozott harcban erősen a felforgatásra és szabotázsra támaszkodjék... Ezt azért tussolják el, mert a hivatalos Washington fél, hogy az Egyesült Államok nyilvánosságát megdöbbentené annak leleplezése, hogy ez az ország ilyen piszkos módszereket alkalmaz."

Kevés okunk van kételkedni abban, hogy ezek a piszkos módszerek Magyarországon meghozták a kívánt eredményeket.

Drew *Pearson*, a nagyon népszerű amerikai újságíró november 8-án érdekes történetet mondott el. Már 1950-ben mondta, hogy dr. Fábián Béla magyar emigránstól hallott a magyarországi „földalatti előkészületek"-ről, amelyekkel Fábián szoros kapcsolatban állt.

„A magyar nép fel akar lázadni" — mondotta Fábián Paersonnak. — „Magyarország elsőként akar szovjet uraival dacolni... ismerem a parasztok közötti nyugtalanságot... Ha önök egy kicsit segítenek, akkor Magyarországon fellángol a tűzvész." Pearson megkérdezte Fábiánt, hogyan segíthetne az Egyesült Államok kormánya. „Semmit sem nyerhetnek ebben az életben, ha nem kockáztatnak valamit" — felelte Fábián. „Kockáztassanak egy kis vért!"

A tények bebizonyították, hogy az amerikai kémszervezetek, amikor valóban vérontásra került sor, csupán magyar vér kockáztatására voltak hajlandók.

III.

A magyar disszidensek részvétele

A magyar eseményekbe való külső beavatkozás legaktívabb erői természetesen a Magyarországról régebben kiszökött politikusok, katonatisztek, csendőrök stb. voltak. A megfelelő kapitalista szervek gondoskodtak is arról, hogy ezek zavartalanul bekapcsolódhassanak az eseményekbe. A berlini *Der Morgen* jelentése szerint

„az Eschweileri Bányatársaság igazgatósága október utolsó napjaiban mindazoknak a magyar emigránsoknak és Horthy-fasisztáknak, akik ebben a bányakonszernben dolgoztak, szabadságot adott, hogy lehetővé tegye számukra a

magyar ellenforradalomban való részvételt... Az Eschweileri Bányatársaság nyugatnémet, luxemburgi és belga részvényesek tulajdonában van."

A *Neues Deutschland* szerint az eschweilerihez hasonlóan szabadságot kaptak

„több más nyugatnémet konszern igazgatóságaitól is a magyar állampolgárok, miután ezek az igazgatóságok erre sürgős javaslatot kaptak...

Ugyanebben az időben a Vogelweh-i amerikai munkatáborban szolgáló valamennyi magyar emigránst, többségükben az illegális nyilaskeresztes szervezet tagjait, felmentették szolgálati kötelezettségük alól és azután — mint hírlik — mintha csak eltűntek volna a föld színéről."

Drew Pearson a *Daily Mirrorban* november 9-én leleplezte, hogy az utóbbi időben Párizsban találkozott a népi demokráciákból disszidált szinte minden vezető. Találkozásukon — amelyre még az októberi események előtt került sor, részt vett *A. Jackson,* a nyugat-németországi amerikai fegyveres erők őrnagya is. „Talán előre figyelmeztették őket a bekövetkező eseményekre?" — teszi fel a kérdést *D. Pearson,* utalva arra a „véletlenre", amelynek következtében Jackson úr és a közép-európai országok, elsősorban Magyarország emigráns „vezetői", az októberi események előtt összetalálkoztak.

Résztvett ezen a találkozón az „öt magyar tábornok tanácsa" is, a magyar disszidens szervezetek legfőbb katonai szerve. Ennek az un. Magyar Védelmi Tanácsnak a kiáltványát a nyugatnémet *Nation Europa* című, „az európai újjászületés szolgálatában álló havi folyóirat", valójában az egykori SS-csapatok tagjainak lapja, közölte is. Ez a kiáltvány kéri az egész „szabad" világot, támogassa a „magyar szabadság" ügyét. E „szabadságfelhívás" aláírói között nemcsak olyanok szerepelnek, mint *Kisbarnaki Farkas Ferenc,* az egykori nyilas tábornok, de még maga *Habsburg József* főherceg is!

A nyugati magyar disszidensek tevékenységéről számtalan hírlapjelentés szól. A *Bild-Telegraf* c. osztrák lap október 29-én írja, hogy

„a szabadságharcosok egy tisztje, aki Nickelsdorfnál jött át a határon, közölte, hogy Salzburgba utazik, hogy bizonyos emigrációban élő magyar személyiségekkel felvegye a kapcsolatot".

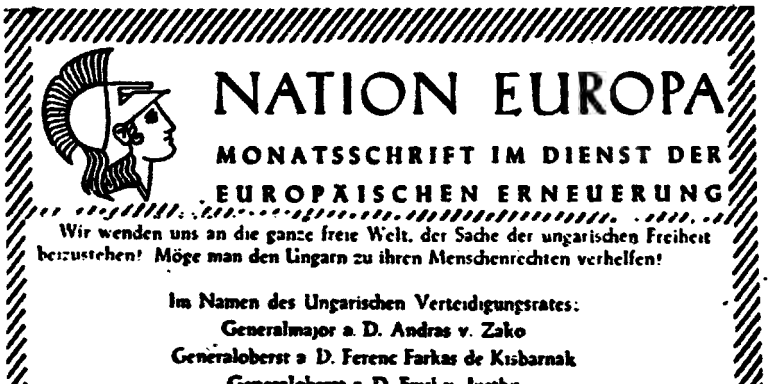

A *Neues Deutschland* október 31-i számában ottawai, kanadai jelentést közöl:

„A »Magyar Szabadságlégió«, azoknak az emigránsoknak a szervezete, akik a fasiszta Horthy-rezsim összeomlása után, a második világháború végén Kanadába menekültek, nyugati sajtóügynökségek jelentése szerint önkénteseket toborzott, hogy résztvegyenek a magyarországi harcokban. Ezidáig 3000 magyar fasiszta jelentkezett, akiket teljes katonai felszerelésben légi úton szállítanak Magyarországra."

Az ausztriai Salzburgban, a kémszervezetek és disszidens csoportok egyik központjában megjelenő lap, a *Salzburger Tagblatt* október 31-én részletes tudósításában a többi között a következőkről számol be:

„Az osztrák—magyar határon keresztül oda és vissza van forgalom, és a „szabadság-adók", amelyek magyar földön „nyugati demokráciát" követelnek, valójában nem nyugatmagyarországi helységek adói, hanem guruló amerikai adóállomások.

De Salzburgban is, mint azelőtt is, gurul a dollár a Hellbrunner-strassei úgynevezett „Magyar Irodá"-hoz, amely még sohasem titkolta, hogy kizárólag amerikai dollárokból él, és amely jelenleg mozgalmat indított a magyar menekültek között, hogy a Horthy-időkből való „emberanyagot" is szállítson illegálisan Magyarországra.

A salzburgi pályaudvaron százával gyülekeznek a magyar menekültek csoportjai, hogy a magyar határra szállítsák őket, ahol állítólag burgenlandi „munka-bevetésre" készítik őket elő. De hogy hogyan képzelik ezt a „munkahelyet", az abból is kitűnik, hogy azok az urak, akik az úgynevezett „szabadságharcosokat" a határon fogadják, angolul beszélnek . . ."

Ezek a „burgenlandi munkára" vonuló magyar disszidensek természetesen mind a magyarországi harcokban való részvétel céljára sorakoznak fel a magyar határon és ezért is lépték azt át. Szervezésük több helyen folyt. Résztvett benne a fent idézett „Magyar Iroda" mellett az ugyancsak Salzburgban, az Ignaz Harrer-strasse 2. sz. alatt levő magyar Caritas szervezet is, amit egy *Barta István* nevű disszidált vezet. Széleskörű tevékenység folyt itt az októberi napokban. Amerikai és német rendszámú autókon érkezett urak tárgyaltak itt a vezető magyar disszidensekkel. Különösen október 27-én, de már a megelőző napokban, valamint azt követően is nagy csoportokban indultak útnak a disszidensek a salzburgi főpályaudvarról. De hasonlóképpen és hasonló céllal szállt fel a vonatra számos magyar az Attnang-Puchheim-i és a Wels-i pályaudvarokon is. Az első napokban kb. 200 disszidált indult útnak a kemateni, hungerburgi és reichenaui menekülttáborokból is. Nagyrészt kiürült a Nürnberg melletti zindorfi tábor is. A salzburgi Rositen-táborban (a Neutorgasse-nál) is folyt a szervezés, — és oda gyűjtötték a Magyarországról elmenekültek közül is azokat, akikkel hasonló további tervek voltak. Ebben a táborban székel egyébként a korábbi magyar emigráció vezérkara.

A Salzburgban lakó disszidens magyarok jelentős része egyébként éppen ezekben a napokban „elhagyta" Salzburgot. Így például *Jekelfalussy Oszkár* (Salzburg, Wolf Dietrich-strasse 10) a Horthy-hadsereg volt ezredese és évekig az amerikaiak ügynöke, még a magyar események előtti napokban eltűnt Salzburgból. Ez az úr egyébként a Hotel Traubeban rendszeresen találkozott és értekezett más Horthy-tisztekkel, valamint a német Wehrmacht és az SS tisztjeivel. *Szalay Péter* állandóan utazgatott Ausztria és Magyarország között. Ő egy ideig a Wels-i 1001. sz. táborban lakott, amelyet az amerikai CIC kémszervezet vezetett, s amelyet röviden „gyilkosok iskolájá"-nak neveznek.

A különböző magyar és egyéb menekültek kiképzése számos táborban folyik rendszeresen. Rádiós és más tanfolyamo-

kon oktatják a népi demokráciákba küldendő diverzánsokat. A kiképzés egyik vezető személyisége *S. Wiesental* linzi mérnök, aki a magyarok toborzását egy *Náday* nevű ezredessel végzi. Náday munkájának középpontja Kufstein. Wiesental és Náday az októberi események előtti hetekben együtt jártak a magyar határon, hogy megtekintsék, milyen szélességben távolították el a határról az akadályokat. Náday is, Wiesental is az amerikaiak számára „dolgozik", s mint az ilyen elemek közül számosan, Bécsben a Hotel Reginában (Rooseveltplatz 9) találkoznak. Itt született a magyar eseményekbe való beavatkozásra vonatkozó számos megállapodás is. Wiesental egyébként a magyarországi ellenforradalmi kísérlet bukása után ismét elsősorban

Ez a fénykép — a rárajzolt keret nélkül — a francia „Paris — Match" november 17-i számában jelent meg, azzal az aláírással, hogy a képen magyar menekültek láthatók. A keretben látható arc azonban, mint kiderült, nem más, mint José Luis Gomez Tello, spanyol falangista, aki annak idején a náci hadseregben az „Azur" divízióban harcolt. A magyar események hírére nyomban Magyarországon termett és kapcsolatot teremtett egykori horthystákkal. Vajon mi célból?

a kiképzéssel foglalkozik. Innsbruckban megállapodott a megfelelő szervekkel, hogy januárban ismét megindítja a különleges kiképző tanfolyamokat, egyidejűleg három csoportban. Ezeket a kiképző tanfolyamokat Münchenből irányítják. Résztvesz a kiképző munkában egy *Ambrusné* nevű magyar nő is, aki egyben a höttingi tábor vezetője. Szeretőjének, *Bukovic Brunónak* pedig az a feladata, hogy a különböző táborokból kiszemelje a különleges tanfolyamokra legalkalmasabb magyar és más menekülteket.

Csatasorba állt a győzelem reményében és a konc feletti marakodásra felkészülten az egész magyar emigráció. Fegyveres csapatok sorakoztak fel és indultak harcba. Rádióállomások keltek át a határon. Kisebb és nagyobb ügynökök leptek el Kelet-Ausztriát és Nyugat-Magyarországot. Az előkészület már régebben folyt. *Varga Béla*, a magyar fasiszták USA-beli vezetője például, francia jelentés szerint maga ismerte be egy newyorki sajtókonferencián, hogy már október elején kapcsolata

volt az illegális magyar központtal. *Nagy Ferenc, Habsburg József* főherceg és annyi más mellett találkozunk *Eckhardt Tibor, Sónyi* vezérezredes, *Horthy Miklós és fia, Gömbös Gyula fia,* de még *Habsburg Ottó* „trónörökös" nevével is, aki a spanyol katolikus „Ya" című lapnak nyilatkozott is, és sürgette a nyugatiak beavatkozását, mert „csak a bolond hagyja az ellenség leggyengébb óráját kihasználatlanul". A porondra lépett *Eszterházy Pál* gróf is, aki Mindszentyvel egyidőben került börtönbe, és vele egyidőben szabadult ki.

Számos magyar és más ellenforradalmár járt hazánkban újságírói és más minőségben. Ezek közé tartozik többek között a spanyol *José Luis Gomez Tello* spanyol falangista, akinek fényképét — egy magyar csoportban — jelen könyvünkben közöljük. Újságírói minőségben került Magyarországra a már említett *Széchenyi Beatrix grófnő* mellett — nyugatnémet útlevéllel — a Stuttgartban lakó *báró Collas Tibor,* fasiszta nagybirtokos, horthysta pénzügyi államtitkár is, aki 1948 előtt disszidált. Így utazott be többek között *Jackson Graham Stewart* angol állampolgár is, aki ugyan újságírói igazolvánnyal került át a határon, de fényképes személyazonossági igazolványa tanúsága szerint foglalkozása: hivatásos katona; rangja: ezredes. Hazánkban járt az osztrák *Franz Strobl* tanácsnok és *Kurt Werner dr.* ügyvéd, akik visszamenet magukkal mentették Ausztriába *Eszterházy herceget és feleségét.*

Számtalan horthysta tisztet, csendőrt, nyilast és egyéb alakot dobtak át Magyarországra október 23-a előtt és után. Ezeket előzőleg különféle — hol jótékonysági egyesületek álarcában, hol nyíltan működő — kémszervezetek „dolgozták meg", majd megfelelő oktatás után Magyarországra küldték őket, október végén már egyenesen azzal az utasítással, hogy a fegyveres felkeléshez csatlakozzanak. *Derián János* és *Kohut Béla* 20 éves villanyszerelők például, öt más társukkal együtt, 1956. október 2-án a katonai szolgálat elől Ausztriába szöktek. Maschendorf nevű határfaluban elfogta őket az osztrák csendőrség. Október 6-tól 15-ig Güssing város börtönében ültek. Október 15-én szabadon engedték őket, ellátták iratokkal és elküldték a Grazban levő „magyar irodába", bizonyos *Szentgyörgyi Lászlóhoz,* aki összehozta őket a Szabad Európa rádió ottani képviselőivel, majd egy katolikus „jótékonysági egyesület" megbízottaival. Október 19-én Salzburgba kerültek, ahol ismét a Szabad Európa nevű szervezet több megbízottja és az amerikai titkos szolgálat (CIC) egyik megbízottja is foglalkozott velük. Könnyű munkát és sok pénzt ígértek nekik, majd — bár őket még a

Kohut Béla és Derián János, akik korábban nyugatra szöktek. Amerikai kémek egy csoportjával egy vöröskeresztes vonattal az ellenforradalom szolgálatára érkeztek vissza Magyarországra

megfelelő „kiképzésben" sem tudták részesíteni, október 27-én visszaküldték őket Magyarországra azzal, hogy a felkelésben vegyenek részt.

Október 28-án az egybesereglett magyar emigránsok gyűlést tartottak a salzburgi Park Szállóban, amelyen többek között felszólalt *Balla* csendőrezredes, *Horváth László* horthysta tiszt, akik rágalmakat szórtak a magyar népi demokráciára és felszólították az emigránsokat, hogy a hamarosan megérkező amerikai fegyverekkel vegyenek részt a fegyveres felkelésben. Aki hajlandónak mutatkozott erre, azt 29-én az osztrák—magyar határra vitték, s fejenként 50 schillinget adtak nekik. Az osztrák határőrszolgálat akadály nélkül átengedte őket a határon. Hamarosan Szentgotthárdra értek, ahonnan egy vöröskeresztes vonat vitte őket Budapestre. Itt kapcsolatba léptek a Dudás-féle „Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmánnyal" és a „nemzetőrséggel", amely nyomban szolgálatba vette őket.

A magyar disszidens tábor, amint látjuk, teljes erővel működésbe lépett, annak a gondolatnak a jegyében, amit az *Új Hungária* című müncheni hetilapjukban november 9-én hosszabb cikkben fejt ki *„Prof. Dr. Dominikus Glicker O. P.":*

„Nagy válságok idején idegenbe szakadt emberek őrzik meg a nemzet lelkiségét!"

Ennek a „nemzeti lelkiségnek", amint a lapból világosan kiderül, a régi tőkés-földbirtokos Magyarország visszaállítása a lényege.

IV.

Hogy látták ők

Nyugat politikai, katonai körei jól tudták, mire megy a játék Magyarországon. Tudták mindazt, amit idehaza még akkor legfeljebb csak sejteni lehetett. Éppen ezért a nyugati értékelések nem haboznak abban a kérdésben, hogy ellenforradalomnak, kommunistaellenesnek, népi demokráciaellenesnek ítéljék-e meg a fegyveres cselekedetek lényegét és tulajdonképpeni célját. Az ifjúság, s az értelmiség egy részének jóakaratú, helyes követeléseken alapuló haladó mozgalmát eleve is csak kihasználni akarták. Mindennél világosabban mutatja ezt a *New Statesman and Nation* már idézett cikke, *J. Mendelsson* tollából:

„A forradalom kezdetben diákok és munkások műve volt, de fokozatosan más erők nyomultak előtérbe, főként miután az orosz hadsereg kivonult Budapestről. Megkezdődött a könyvek és az újságok égetése, ami nem a szakszervezeti tagok és szocialisták rendes szokása. A tüntetők mind több és több szélsőséges nacionalista követelést hangoztattak gyűléseiken. Előkerültek a Horthy-hadsereg régi egyenruhái. A Nagy-kormány hatalma fokozatosan semmivé zsugorodott ... A forradalom vezetése állandóan jobbfelé tolódott. Mint a *Die Welt* című konzervatív német lap jelentette, a magyar katonák Budapesten röpiratokat osztogattak, amelyek sürgették az egész kormányzati végrehajtó hatalom átruházását a hadseregre ... A szélsőséges nacionalisták által vezetett tömeg megrohanta a külügyminisztériumot és fittyet hányt a Nagy—Tildy-kormány könyörgéseinek, hogy hagyják abba a vérontást. November elsején Tildy végső kétségbeesett kísérletet tett, hogy megnyerje Mindszenty segítségét a helyzet megszilárdításához. A kormány négytagú küldöttsége Tildy vezetésével felkereste Mindszentyt, aki visszautasította őket és ezzel, mint a jól értesült *Der Spiegel* megállapította, azokat bátorította, akik bíbornok-párt alakításán mesterkedtek. Ezzel Mindszenty tökéletessé tette a Nagy-kormány elszigetelését és bizonyossá annak bukását."

A nyugati sajtó számára nem vitás a magyarországi megmozdulásoknak végső fokon rendszerellenes, vagy azzá váló éle. Egész csokrot idézhetnénk a nyugati lapokból ennek bizonyítására. A brüsszeli *Le Peuple* például november 1-i számában így ír:

„Annak ürügyén, hogy Magyarország és Lengyelország sztálintalanizálódik és nem kívánják tovább játszani az engedelmes csatlós szerepét, bizonyos személyiségek, akik kevéssé kényesek eszközeikre, már megkísérlik ezeket a nemzeteket a múlt sötétségébe visszasüllyeszteni és visszatéríteni azoktól az utaktól, amelyek a szocializmushoz vezetnek."

A *Le Monde*, amely legkevésbé sem vádolható azzal, hogy rokonszenvezne a népi demokráciákkal, október 27-i cikkében még ezt írja:

„Egyre nyilvánvalóbbá lesz, hogy a felkelők nem a rendszer működési módja, hanem maga a rendszer ellen küzdenek."

De már a november 1-i számában megjelent, október 31-i jelentésből ilyen szavakat idézhetünk:

„Mire a szürkület, a harcok füstjébe burkolva, Budapesten leszállt, mindenki számára világos volt, hogy a magyar népi demokrácia nincs többé."

6. — LE MONDE. — 2 novembre 1956.

APRÈS LA RÉ

LE GOUVERNEMENT NAGY pourrait bientôt céder la place à une formation anticommuniste

De nombreux policiers staliniens sont abattus ou pendus

De notre correspondant particulier JEAN ROMAN

Vienne, 1er novembre. — La révolution en Hongrie l'a emporté, ou, [illegible] la contre-révolution. La terminologie traditionnelle selon laquelle ce sont les peuples qui font les révolutions, tandis que les cli-

En Autriche, les événements de Hongrie sont suivis avec une attention soutenue. Ferait-on naître en Hongrie une système politique calqué sur le modèle de l'Autriche, où le parti des petits propriétaires,

A Le Monde: „A Nagy-kormány rövidesen átadhatja helyét egy kommunista-ellenes kormánynak. — Számos sztálinista rendőrt leütöttek, vagy felakasztottak" c. cikke első mondata a szövegünkben idézett megállapítás: „A forradalom, vagy ha úgy tetszik, az ellenforradalom, győzött Magyarországon"

És a november 2-i számban, *Jean Roman*, a lap tudósítója november 1-i jelentését már a következő szavakkal kezdi:

„A forradalom, vagy ha úgy tetszik, az ellenforradalom, győzött Magyarországon."

A francia szocialista párt lapja, a *Populaire de Paris* október 29-én a következőkről ír:

„A felkelők, akik gazdaként parancsolnak — bizonyítja ezt, hogy Nagy Imre engedelmeskedik nekik —, nem elégednek már meg sem orosz módra a sztálintalanítással, sem lengyel módra a csatlóstalanítással: ők kommunistátlanítást követelnek."

LUNDI
29 OCTOBRE 1956

Le Populaire de Paris

DIRECTEUR POLITIQUE

vient de le demander aux Russes. Le problème est de savoir s'ils accepteront.

3) Les insurgés, qui commandent en maîtres — la preuve: c'est que Nagy leur obéit — ne se contentent plus de la déstalinisation à la russe ni de la désatellisation à la polonaise : ils exigent la décommunisation.

L'INSU[illegible] E DICTAIT HIER

ses C[illegible] au nouveau gouvernement NAGY

qui a pris l'engagement de faire évacuer les troupes soviétiques

A párizsi L'Aurore október 26-i száma szerint

„a felkelők nemcsak antisztálinisták, hanem antikommunisták."

A nyugati sajtó nagy része, mint uraik, a magyar népi demokráciát felszámoltnak tekintette. Lehettek, voltak is viták a további követendő taktika kérdésében, a „kibontakozás" kérdésében, — de Magyarországot már a sajátjuknak érezték. S csak nyugtázták, ridegen megállapitották, ami Magyarországon ezzel egyidejűleg elkezdődött: a felszabadult ellenforradalom tobzódását, a pogrom- és lincshangulatot, a gyilkosságokat.

A *Westdeutsches Tagblatt* november elején ezt írja:

„Elképzelhetetlen borzalmak — ez volt az események kö-

vetkezménye: bűnösök csakúgy, mint ártatlanok — ezek voltak az áldozatok. Vérben tobzódó lincs-törvény lett úrrá az országban."

A düsseldorfi *Deutsche Volkszeitung* szerint

„attól az időtől fogva, hogy Budapestet elhagyták a szovjet páncélosok, szörnyűséges tömegmészárlás, valóságos szentbertalan-éjszaka kezdődött".

A kezdődő fehérterror napjaiban a burzsoá rendszer kialakulásának reményével eltelve, a nyugati sajtó igen pontosan meghatározza Nagy Imrének és kormányának általuk szánt szerepét. A *L'Aurore* november 2-i száma szerint

„bizonyos, hogy Nagynak még van szerepe, és erre adtak neki a kormány nem-kommunistái megbizatást. Alkalmasabb arra, mint ők, hogy az oroszokkal tárgyaljon és elérje távozásukat."

A nyugatnémet *Die Welt* szerint

„a győzelmes nemzeti-kommunista felkelés általános antikommunista felkelésbe csapott át. Nagy Imre abban keresett menedéket, hogy jobbfelé menekült... Nagy Imre belpolitikai gyengeségét erősödő szovjetellenes akciókkal ellensúlyozta. Olyan messzire ment, hogy többé nem fordulhat vissza." (November 3.)

A *Liberation* szerint *Streibert,* az Egyesült Államok tájékoztató hivatal elnöke október 31-én úgy nyilatkozott, hogy a Nagy-kormányt csak átmenetinek tekintik. Ezt követően vaskezű, emigráns politikusok részvételével szervezett kormányt várnak, amely gyökeresen szakít a kommunista rendszerrel, megtisztítja az államapparátust, hogy Magyarország végül a nyugati táborba térhessen. Szerinte Mindszenty alkalmasnak látszana egy ilyen kormány vezetésére. Nyilatkozata után a tájékoztató hivatal fecsegő elnökét sürgősen leváltották. A *Liberation* felteszi a kérdést Streibert nyilatkozata kapcsán: álmodozás volt-e ez, vagy pedig indiszkréció?

A nyugati burzsoázia egyre biztosabb abban, hogy a politikai vezetést rövidesen teljesen a maga kezébe veheti. A november 2-i *L'Aurore* már a személyeket is kijelöli:

„Magyarország már keresi a holnapi kormányt, amely újra megindítja az életet és megteremti a rendet... Ki láthatná

el ezt a sürgős feladatot?" Megemlíti Maléter ezredes nevét, aki „már honvédelmi miniszter, de akinek nem ismerik a politikai képességeit", és Mindszenty nevét, akit a lap alkalmasnak vél arra, hogy „szövetségbe fűzze azokat a különböző pártokat, amelyek most támadtak fel hamvaikból".

A nyugati sajtó általában „kiszemelte" már Mindszentyt az ország ügyeinek vezetésére. A *New York Herald Tribune* november 2-án azt írja, hogy

„visszatérése egyike a katolikus egyház legfényesebb sikereinek... a kommunizmus elleni utóbbi tízesztendős harcában."

Az angol *Scotsman*-ben *Deutscher* írja:

„Az antikommunisták előnyomulásának színpadias csúcspontja volt Mindszenty bíboros diadalmas bevonulása Budapestre, harangzúgás kíséretében, amit a rádión keresztül az egész világ hallhatott. A körülmények ereje folytán Mindszenty lett a zendülés szellemi feje. Szavának nagyobb súlya volt, mint Nagy Imre valamennyi felhívásának."

A lapok szerint Mindszenty mégtette a megfelelő lépéseket a pártalakításra. A november 2-i *L'Aurore* szerint

„a kardinális azt kívánja, hogy Magyarországon kereszténydemokrata párt alakuljon, amely hasonló legyen az Olaszországban, Németországban, Franciaországban és Belgiumban már létező pártokhoz. Leszögezi, hogy a kereszténydemokrata magyar pártnak, mint Adenauer németországi pártjának, egyesítenie kell az országnak mind katolikus, mind protestáns elemeit."

E cikk írója, *Arthur Corvenne*, interjút kapott Mindszentytől. Erről így ír:

„Megerősíti (Mindszenty), hogy szeretné, ha kereszténydemokrata párt alakulna és úgy látszik, hogy létrehozása lehetőségeit illetően optimista...

— Eminenciád vezető szerepet foglalna el a jövendő kormányban?

— Lehetséges.

Mindenesetre nem biztos, hogy a kardinális maga vezetné az átmeneti kormányt. Ezt a posztot olyan politikus töltheté be, akinek a bíboros, mint államminiszter, hajlandó lenne erkölcsi támogatást adni."

LE CARDINAL MINDSZENTY EST PRÊT A PARTICIPER
au gouvernement qui rétablira l'ordre à Budapest

L'AURORE

A L'Aurore idézett november 2-i cikke a következő címmel jelent meg: „Mindszenty kardinális kész részt venni a kormányban, amely helyre fogja állítani Budapesten a rendet"

A nyugatnémet *Deutsche Woche* november 14-én ugyancsak Mindszentyvel való interjúról ír.

„November 2-án a kardinális sajtóképviselők előtt nyilvános felhívással fordult Nyugathoz, és attól politikai támaszt, és a nagyon nehéz helyzetben segítséget kért.
Az interjú előtt egy egykori munkatársával, a San Franciscóban élő Jaszowsky páterrel beszélt telefonon. Mindszenty rajta keresztül az Egyesült Államok elnökének személyes üzenetet küldött, amelyben kérte, támogassa a magyar népet szabadságharcában, és nyittassa meg az osztrák határt fegyver- és anyagszállítás céljából."

Mindszenty közvetlen amerikai kapcsolataira nemcsak ez a hír utal. A már többször idézett *Új Hungária*ban Széchenyi Beatrix Mindszenty titkárának szavait idézi, aki szerint

„alig van telefonösszeköttetés a városban és a vidékkel egyáltalán nincs, de ma reggel már kétszer beszéltünk Washingtonnal."

Világos: a Vatikánnal és Washingtonnal való kapcsolat: ez jelentette Mindszentynek azt a tájékozódást, amelyre, mint rövid rádiónyilatkozatában mondotta, ekkor még szüksége volt. Két nappal később már elkészült hosszabb nyilatkozata is, amit november 3-án sugárzott a budapesti rádió.

Mindszenty még a Vatikán szempontjából is túllőtt a célon. Ezért tartotta a pápa is „meggondolatlannak" november 3-i nyilatkozatát. A svájci *Journal de Genève* december 13-án „A

Ezt a képet közölte Mindszenty József bíborosról a házi őrizetből való szabadulása után a Look című amerikai folyóirat „Mindszenty kardinálist üdvözlik Budapesten" aláírással

Vatikán helytelenítette Mindszenty bíboros hajthatatlanságát" című cikkében így ír erről:

„A bíboros elvesztette a kapcsolatot a valósággal. A pápa nyugtalanul figyelte Mindszenty bíboros személyes drámáját... Ő a legutóbbi nyolc esztendőt börtönben töltötte, teljesen elzárva a jelenlegi valóságtól. Így — közvetlenül kiszabadulása után — azt hitte, hogy országában véget ért a vörös rendszer. Ezt a véleményét a pápának, Eisenhower elnöknek és Spellman bíborosnak, New York érsekének küldött leveleiben fejtette ki. Ezenkívül egy rádióbeszédben a kommunizmus elhagyására, a magántulajdon visszaállítására, a szabad választásokra, az egyház javainak visz-

szaadására, a sajtó- és a nevelési szabadság visszaállítására és egy katolikus párt megalakitására hívta fel honfitársait. Szembefordult a Nagy-kormánnyal is ... Azután a szabad világhoz intézett felhivást, kijelentve, hogy a kommunizmussal való minden együttélés lehetetlen, és kérve, hogy a nyugat fegyveres erői mielőbb szabaditsák fel Magyarországot. Végül egy amerikai újságíró előtt nyersen kijelentette, hogy egy haldokló népnek nincsen szüksége szolidaritás-üzenetekre."

A burzsoázia sajtója világos képet rajzol — nem egyszer akarata ellenére is — a magyar események ellenforradalmi erőiről. A nyugati jelentések és a nyugati lapok, de nem utolsósorban a Szabad Európa rádió tevékenysége világossá teszi, hogy a magyarországi ellenforradalmi eseményekben milyen komoly része volt a kapitalista nyugatnak.

Kiket szabadítottak ki az ellenforradalmi erők a börtönökből

Az ellenforradalmi erők egyik legfőbb tartalékereje a börtönökből szabadult politikai bűnösök és közönséges bűnözők sokezres tömege volt. Az ország különböző börtöneiből több mint 13 000 foglyot szabadítottak ki, közülük csaknem tízezer közönséges bűnözőt, így Vácról 1080-at, az egyik budapesti börtönből 1538-at, Márianosztráról 348-at, Sátoraljaújhelyről 292-t, Oroszlányból 1150-et, Pálhalmáról 1631-et, Szombathelyről 248-at, Kalocsáról 123-at, Csolnokról 692-t és így tovább. A kiszabadult fegyencek nagy részét bevették az ellenforradalom fegyveres csapataiba.

Íme egy rövid, szinte csak találomra kiválogatott névsor azokról, akiket a börtönökből kiszabadítottak, és akiknek nagy része azután tevékenyen résztvett az ellenforradalmi eseményekben:

Alföldi Béla, volt nagykereskedő; 1944-ben pénzért vállalta 12 üldözött elbújtatását, akiket azután átadott a Svábhegyen székelő Horthy-rendőrségnek.

Atkári Arisztid, az I. G. Farbenindustrie német hadiüzem magyarországi képviselőjének fia, aki kémkedésért kapott 15 éves börtönbüntetését töltötte; kiszabadítása után egy fegyveres csoportot vezetett Budapesten.

Bakos József, az 1919 után alakult Héjjas-féle terrorkülönítmény tagja, az orgoványi kegyetlenkedések egyik résztvevője.

Balogh Mihály, volt csendőr, a hírhedt Juhász-féle nyomozócsoport tagja, aki számos, a baloldali mozgalmakban résztvett embert figyelt és tartóztatott le a Horthy-korszakban, így többek között Dobi Istvánt, Veres Pétert és másokat.

Baricz Károly horthysta csendőrtiszt, aki parancsnoka volt az 1935-i atkári csendőrsortűznek, amely nyolc ember agyonlövésével járt.

Beél József és *Bokor Gyula* detektívek, akik a munkásmozgalom több vezetőjének, így Rózsa Ferenc és Schönherz Zoltánnak megkínzatásában vettek részt.

Begre Albert 13 évre ítélt rabló.

Bertóthy Dezső, aki 1944-ben a Szolnok megyei internálótáborból százszámra küldte a foglyokat a német haláltáborokba.

Csaszkóczi Emil horthysta ezredes fia, akit 1955-ben államellenes szervezkedés miatt ítéltek el.

Dr. Csikvári Ákos horthysta rendőrszázados, többszörös gyilkos.

Dövényi Nagy Lajos, a Magyar Futár című uszító nyilas újság szerkesztője.

Duhony Lajos, egy Nagy Júlia nevű nő 20 évi börtönre ítélt gyilkosa.

Enyedi Béla horthysta vizsgálóbíró.

Gróf Eszterházy Pál, Magyarország egyik legnagyobb földbirtokosa, többszörös gyár- és malomtulajdonos, aki ellenforradalmi összeesküvésben vett részt.

Gáldi Dénes, az amerikai titkos szolgálat ügynöke.

Királyi Gábor, a Héjjas-különítmény tagja, aki 11 ember bestiális meggyilkolása miatt töltötte börtönbüntetését.

Lakhegyi György és *Rimaszécsi Barnabás*, akik egy „Fehér partizán" nevű illegális ellenforradalmi szervezet szervezéséért kaptak börtönbüntetést.

Litomericzky Zoltán ezredes, Horthyék különbíróságának ügyésze.

Meskó Zoltán, hírhedt nyilasvezér, egykori nyilas miniszter.

Mészáros Lajos, aki Buchinban 80 partizángyanús embert kivégeztetett, közülük tízet ő maga gyilkolt meg.

Nagy János, az 1942-es kegyetlen újvidéki vérengzés egyik vezéralakja.

Herceg Odescalchi Péter, a CIC nevű amerikai kémszervezet egyik, 1956-ban letartóztatott ügynöke.

Szakvári Emil, a nyilas kormány egyik minisztere.

Szentoléry (Schiwny) Richárd volt csendőralezredes.

Varga Rezső, sikkasztó, aki kiszabadítása után résztvett a Szabad Nép-házban székelő, Dudás vezette különítmények két gyilkosságában, Sarkadi István ügyész és Fodor Pál meggyilkolásában.

Adatok az ellenforradalmi események következtében előállt veszteségekről és károkról

Kórházi adatok:

1956. október 23. és december 1. között az összes kórházakban, rendelőintézetekben és az ideiglenesen berendezett vöröskeresztes intézményekben *12 971 sebesültet* részesítettek részben kórházi ápolásban, részben rendelőintézeti kezelésben. A sebesültek száma valamivel nagyobb ennél, mert voltak a kisebb sebesülést szenvedők közül olyanok is, akiket csak otthon ápoltak. A kórházakban, rendelőintézetekben és ideiglenesen berendezett vöröskeresztes intézményekben ápolt sebesültek fenti országos létszámából a túlnyomó többség budapesti.

A *budapesti* kórházak, rendelőintézetek és ideiglenes vöröskeresztes intézmények a fenti időszakban *11 513 sebesültet,* míg a *vidékiek 1458* sebesültet ápoltak, illetve részesítettek orvosi segélyben.

A sebesültek közül a fővárosi kórházakban 6731 fekvő beteget ápoltak. Meghalt közülük 559.

Budapesti veszteség halottakban:

A harci cselekmények és gyilkosságok következtében Budapesten november 30-ig *1191 halálesetet* jegyeztek be a kerületi tanácsoknál. Ez a szám magában foglalja a kórházakban elhaltak számát is. A budapesti halottak száma azonban ennél nagyobb. A temetkezési vállalat a köztemetőkben ezen idő alatt 1230 halottat temetett el, ezenkívül a közterekben, lakóházak mellett csaknem ötszáz halott van még eltemetve. Ezeknek nagy része valószínűleg vidéki. Számos megölt államvédelmi beosztott és pártfunkcionárius tetemét titokban ásták el, aminek felderí-

tése még folyamatban van. A Budapesten elpusztultak száma ennek figyelembevételével is — a szovjet veszteségeket nem számítva — mintegy 1800 fő.

Anyagi kár:

Az ellenforradalmi felkelés által előidézett harci cselekmények következtében nagy anyagi károk keletkeztek, épületekben és berendezésekben. Nagyarányúvá váltak a fosztogatások, s különösen súlyos kárt szenvedett az ország az ipari termelés és a közlekedés szétzilálása következtében.

Az ipari termelésben a szétziláltság, a sztrájkok és a közlekedés dezorganizálása következtében 9 milliárd forint értékű árut nem termeltek meg, ennyi érték esett ki az 1956. évi nemzeti jövedelemből. A veszteség ennél is jóval nagyobb, mert 1957-ben még néhány hónapon keresztül szén- és áramhiány miatt a termelés jóval alacsonyabb lesz az 1956. október 23-a előtti színvonalnál.

A *fosztogatások* és rongálások következtében súlyos károk érték az állami árukészleteket, a kereskedelmi és közlekedési hálózat készleteit és berendezéseit, számos vendéglátóipari vállalat és szálloda, valamint számos ipari vállalat készleteit és berendezéseit. A kereskedelem üzlet- és raktárhálózatát, valamint a vendéglátóipart ért veszteségek és rongálások következtében 530 millió forint értékű az árukár, és rongálás következtében 229 millió forint értékű a berendezési kár. Az együttes kár tehát 759 millió forint.

A Magyar Államvasutakat ért kár összege 400 millió forint.

A katonai raktárak kifosztása következtében keletkezett kár kb. 100 millió forint értékű.

Ezenkívül nagyobb károk keletkeztek az élelmiszeripari és más, főleg fogyasztási cikkeket feldolgozó vállalatok nyersanyag- és árukészletében.

A fosztogatások és rongálások következtében az egész országban a kár együttesen mintegy 1,5 milliárd forint.

Az ellenforradalmárok — megcsúfolva a népmozgalomban résztvett becsületes emberek szándékait — tudatosan arra törekedtek, hogy a fosztogatások minél nagyobb arányokat öltsenek. Ez volt a fasiszták taktikája, amit a horthysta különítmények 1919—1921-ben, a nyilasok pedig nagyobb arányokban 1944-ben alkalmaztak. Az októberi eseményeket követően az ellenforradalmárok fosztogatási akciói elsősorban az állami vagyon széthordására és elpusztítására irányultak. Emellett kirabolták az

elhurcolt államvédelmi beosztottak és a párt- valamint tanácsfunkcionáriusok lakását. Ebben az akcióban azonban csaknem kizárólag az ellenforradalmi különítmények, s főleg ezek „különleges" osztagai vettek részt. Helyenként elkezdődtek a zsidóüldözések is, zsidó lakások fosztogatása.

Súlyos épületkárok keletkeztek a harcok folyamán Budapesten és kisebb károk egyes vidéki helyeken is. Az épületkár hozzávetőleg 1 milliárd forint.

A termeléskiesés, a fosztogatásból és rongálásból eredő kár, s az épületkár együttesen 11 és fél milliárd forinttal csökkentette az ország nemzeti jövedelmét 1956-ban.

TIZENÖT VÉRTANÚ

Több száz áldozata volt a fehér terrornak. Több száz olyan áldozat, akik nem tűzharcban estek el, hanem meggyilkolták őket. Közülük 15 vértanú életútjáról adunk rövid ismertetést, amely megmutatja, hogy az ellenforradalom a nép leghűbb fiai közül szedte áldozatait.

Az október—novemberi eseményeknek még sok áldozata volt; egyszerű dolgozók, katonák, rendőrök, pártmunkások, véletlenül az események sodrába kerülő, vagy félrevezetett emberek. Mély fájdalmat okoz népünknek minden becsületes ember tragikus halála.

MEZŐ IMRE

AZ MDP BUDAPESTI PÁRTBIZOTTSÁGÁNAK TITKÁRA

1905-ben született Romacsaházán. Édesanyja korán özvegy lett és a szegény parasztasszony minden munkát elvállalt, hogy tíz gyermekét eltartsa. A nagyobb gyerekek is segítettek két kezük munkájával a szűkös mindennapit előteremteni.

Mező Imre korán elkerült a szülői háztól és szabóinas lett. Mint tanonc sajátította el az írás-olvasás tudományát is. 1927-ben külföldre ment. Belgiumban, 1929-ben lépett be a kommunista pártba és ott hamarosan a magyar pártcsoport egyik vezetője lett. 1936—1939 közt a Nemzetközi Brigád tagjaként résztvett a spanyol nép antifasiszta szabadságharcában. Kétszer súlyosan megsebesült. A spanyol szabadságharc bukása után Franciaországban internálták, majd kényszermunkára vitték. 1944-ben tért vissza Franciaországba, ahol bekapcsolódott a francia ellenállási mozgalomba.

1945 tavaszán hazajött Magyarországra. A Budapesti Pártbizottságon dolgozott, előbb az agitációs osztályon, majd titkára lett a pártbizottságnak. 1952-ben a SZOT termelési osztály vezetésével bízták meg. A Budapesti Pártbizottság apparátusából azért távolították el, mert a Rákosi—Farkas-klikk — amely a régi kommunistákkal, s így a spanyol szabadságharc résztvevőivel szemben is szégyenletes bizalmatlansági légkört teremtett — „gyanús"-nak bélyegezte Mező Imrét is. Túl sokan és jól ismerték azonban az ő hűségét a párthoz, a néphez.

Mező Imre 1949-től 1953-ig országgyűlési képviselő volt. Az 1953-as választásokon Rákosiék már nem engedték jelölni. 1953 júniusa után megkezdődött az igazságtalanságok jóvátevése. Mező Imre 1954-ben tért vissza a Budapesti Pártbizottságra, s ezúttal a Budapesti Pártbizottság egyik titkárává választotta. Mező Imre következetesen küzdött a huzavona nélküli rehabilitálásokért, a párt és államvezetés hibáinak kijavításáért. 1956 júliusában, Rákosi leváltása után tagja lett a Központi Vezetőségnek.

1956 október 30-án, amikor az ellenforradalmárok a Budapesti Pártbizottság székházát megtámadták, Mező Imre irányította a védelmet. Élete utolsó óráit a néphatalom védelméért folyó harcban töltötte. A pártház ostroma után ölték meg az elaljasodott fasiszta gyilkosok, amikor két magasrangú honvédtiszt társaságában fehér zászlóval kilépett a ház kapuján, hogy a fegyverletételről tárgyaljon.

Élete és halála feledhetetlen tanulság a magyar dolgozó népnek és súlyos vádirat az ellenforradalom ellen.

KALAMÁR JÓZSEF

A CSEPELI VÁROSI TANÁCS ELNÖKE

1895. október 16-án született Seregélyesen. Édesapja útkaparó volt. Kalamár József 6 elemi elvégzése után asztalosmesterséget tanult. 1913-ban került Csepelre. 1915-ben behívták katonának. Levelezője lett a Népszavának s ezért 1917-ben hadbíróság előtt is állt.

1918-ban, a háború befejeztével aktív munkásmozgalmi ember lett. Az akkori Weiss Manfréd-gyárban előbb osztálybizalmi, azután a gyári munkástanács tagja lett. 1919-ben megválasztották a Községi Direktórium tagjává is. Mikor az imperialista csapatok a Tanácsköztársaságra törtek, beállt a Vörös Hadseregbe, s a csepeli vörös gyalogezred tagjaként harcolt a frontokon.

A Tanácsköztársaság leverése után a Margit körúti fegyház, majd a zalaegerszegi internálótábor foglya 1921-ig. Akkor visszakerül Csepelre. 1922-ben és 1923-ban négyszer vesz részt négy-négyhetes vasas-sztrájkban, mint a Szervező Bizottság tagja.

1927-ben újból egy négyhetes sztrájk egyik irányítója. 1933-ban a Társadalmi Szemle szerkesztőségével: Madzsar Józseffel, Schönstein Sándorral, az Újvári-testvérekkel együtt őt is letartóztatta Horthy rendőrsége. Kiszabadulása után a vasiparban többé nem tudott elhelyezkedni, mert a GYOSZ feketelistára tette.

1935-ben néhány hónapig a mihályi petróleumfúrásnál dolgozott. Újabb munkanélküliség után a Hazai Fésűsfonóban ka-

pott munkát. 1942-ben megint elhurcolták a Nádasdy-laktanyába, s szabadulása után rendőri felügyelet alatt állt. Ha szerzett is valami munkát, néhány hét után elbocsátották.

A felszabadulás Csepelen érte, s itt rögtön bekapcsolódott az új, népi Magyarország felépítéséért folyó küzdelembe. Csepel község főbírája lett. 1948-tól 1954-ig más munkát végzett, majd ismét visszakerült Csepelre. Halála napjáig a Csepeli Tanács elnöke volt.

Kalamár József 1922 óta tagja volt a Kommunista Pártnak, illetve az MDP-nek. Tagja volt az MKP Központi Ellenőrző Bizottságának és a csepeli pártbizottságnak.

A munkásmozgalom nevelte őt talpig emberré. A munkásmozgalom és szeretett családja között osztotta meg életét.

1956 október 26-án gyilkolták meg az ellenforradalmi banditák Királyerdőn. Holttestét megrúgdosták, igazmondó száját homokkal töltötték meg. Titokban temették el, és családjából is csupán 17 éves Edit nevű unokája állt sírja mellett.

Életének 19 éves kora óta hű társa: felesége, három felnőtt gyermeke és öt unokája, s velük együtt harcostársainak nagy családja átkozza a gyilkosokat, akik harcos és emberszerető életének véget vetettek.

BORDÁS ANDRÁS

KOSSUTH-DÍJAS VASESZTERGÁLYOS

1921. ápr. 25-én született a Romániához tartozó Prázsmér községben. Apja vasutas volt. A fiú 7 elemi után vasesztergályos tanonc lett. Felszabadulása után Prázsméron dolgozott. 1941-ben jött Magyarországra és Csepelen helyezkedett el az akkori Weiss Manfréd-gyárban.

Kiváló szakmunkássá fejlődött, akinél a munka valóban becsület dolga volt. A felszabadulás után többször kapott elismerést, sztahanovista oklevelet, kiváló munkás kitüntetést. 1954. március 15-én Kossuth-díjjal tüntette ki a kormány — mert munkáját évek óta selejtmentesen végezte. Nem a magas százalékot kergette, hanem a jóminőségű munkát tartotta kötelességének, ezt ismerte el a magas kitüntetéssel kormányunk is.

Október 26-án bement a gyárba a fizetéséért. Visszafelé kenyeret és szőlőt vásárolt. Lakásához közel, a református templom előtt hirtelen tömeg vette körül. Elhangzott a rágalom: „Ez az az ávós, aki tegnap agyonlőtt egy gyermeket". S már csattant is a pisztoly závára és Bordás András Kossuth-díjas vasesztergályos holtan bukott a földre. Kezéből kihullott a kenyér és a szőlő. A munka hőse gyilkosok áldozata lett.

A távol élő öreg szülők, a gyászba és létbizonytalanságba taszított feleség, a 9 éves András és az 1 éves Julika sohasem bocsátja meg ezt a gyilkosságot. Nem bocsátja meg a magyar munkásság sem, amelynek Bordás András dolgos, hű fia volt.

KOVÁCS LÁSZLÓ

ŐRNAGY

1923 január 14-én született Karcagon. Édesapja tisztviselő volt. A kis család az apa betegsége miatt felköltözött Budapestre. Az apa 5 évi állandó betegeskedés után 1943-ban meghalt. Kovács László ekkor már a Ganz Vagonban tanulta a géplakatos mesterséget. Bekapcsolódott a munkásmozgalomba és már 1941-ben az Országos Ifjúsági Bizottságban dolgozott, mint a X. kerületi ifjúsági csoport oktatási felelőse. Közben magánúton a középiskolát is elvégezte, gimnáziumi érettségit szerzett. 1943-tól a kommunizmus eszméiért minden áldozatra kész tagja volt a kommunista pártnak.

A felszabadulás után a MADISZ X. kerületi szervező titkára, azután központi instruktor és a MINSZ budapesti munkatársa volt. Közben 1946-ban visszament a Ruggyantaárugyárba géplakatosnak, onnan a Ganz Vagonba műszaki tisztviselőnek.

1948-ban önként jelentkezett a Néphadsereg tisztikarába. Oktató munkát végzett a Petőfi Akadémián. Közben beiratkozott a Műegyetem gépészeti szakára, 2 év elvégzése után a Közgazdasági Egyetem levelező hallgatója lett.

1956 okt. 23-án a Magyar Rádió Bródy Sándor utcai épületében teljesített szolgálatot. Éjjel ½12 órakor a Rádiót ostromló tömeg betörte a kaput. Ekkor Kovács László több tisztjével a behatolók elé állt, hogy puszta kézzel tartóztassák fel őket. A tömegben megbújó géppisztolyosok ekkor több lövést adtak le, s Kovács László — az ellenforradalmi felkelés egyik első áldozata — holtan rogyott a Rádió udvarának kövezetére.

SZIKLAI SÁNDOR

A HADTÖRTÉNELMI MÚZEUM IGAZGATÓJA

1895. december 27-én született Tornyán, agrárproletár szülők gyermekeként. 13 éves korában kisbéres lett Juszt Gyula majorjában és ott dolgozott az első világháború kitöréséig. 1914-ben bevonult az Osztrák—Magyar Monarchia hadseregébe s egy év múlva orosz fogságba esett. Oroszországban az októberi szocialista forradalom első napjaiban csatlakozott a Vörös Hadsereghez és partizánként harcolt a polgárháború befejezéséig. Harcolt a szovjet hatalomért az Uralban, a Közép-Volgánál, Közép-Ázsiában és a ferganai frontokon. A Kaspi fronton megsebesült. Mint szegényparaszt gyermek fiatal korában magasabb iskolába nem járhatott. A Szovjetunióban végezte el a középiskolát, majd az egyetemet, s 1924-ben már tanár. Hallatlan energiával tanult nyelveket is. Megtanulta az oroszon kívül a román, spanyol, német és francia nyelvet is.

1936-ban Spanyolországba ment, hogy részt vegyen a spanyol nép szabadságharcában; a nemzetközi brigádban harcolt 1939-ig. Ekkor négy évre Franciaországba, majd Afrikába internálták. 1943-ban visszatért a Szovjetunióba, s a magyar hadifogolytáborok antifasiszta iskoláiban nevelte a magyar hadifoglyokat. 1944-ben tért haza Magyarországra. Itthon a hadifogoly iroda vezetője lett. 1948-ban lépett be a Néphadseregbe. Legutóbb a Hadtörténeti Múzeum igazgatója volt.

Az elvetemült volksbundista rablógyilkosok Budakeszin 1956. október 26-án vetettek véget küzdelmes és eredményekben gazdag életének.

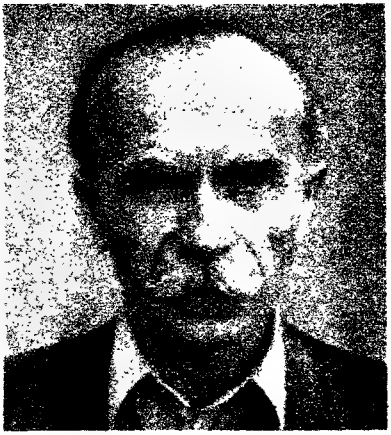

KISS LAJOS

A HAZAFIAS NÉPFRONT
BUDAKESZI BIZOTTSÁGÁNAK ELNÖKE

1900. IX. 4-én született Makón. Édesapja szabósegéd volt. Édesanyja korán özvegyen maradt és mosásból nevelte fel hét gyermekét: két lányt és öt fiút. Az öt fiú közül négy vasas lett, köztük Lajos szerszámlakatos. Mindnyájan szervezett munkások voltak. Bátyja, Pál résztvett az orosz forradalomban és végigharcolta a polgárháborút Szibériában. Ő Árpád bátyjával együtt a Vöröshadseregben küzdött 1919-ben és Makónál estek a románok fogságába. Kiss Lajos Aradon, Temesvárott, Brailában volt börtönben. A börtönből Ausztriába szökött, ahol tagja lett az Osztrák Kommunista Pártnak. Később Jugoszláviába ment és ott is résztvett a munkásmozgalomban.

Szabadkán alapított családot 1925-ben. Két lányuk született. 1944-ig éltek Szabadkán, onnan Kistelekre költöztek, ahol Kiss Lajos 1944-ben tagja lett a Magyar Kommunista Pártnak. 1945-ben résztvett a földosztásban. Utána Szegedre ment, majd később Budapestre jött.

1946-ban Budakeszire ment lakni. Ott tagja lett a Nemzeti Bizottságnak. Budakeszin a pártszervezet vezetőségi tagja és 1953-tól a Hazafias Népfront Bizottság elnöke volt.

1950-től a Prés- és Kovácsoltárugyárban dolgozott.

Nem ismert fáradtságot a munkában. Nagyon szerette a pártot és a népet, erre tanította gyermekeit és unokáit is. 1956. X. 26-án halt hősi halált vejével együtt a budakeszi ellenforradalmi banditák fejszecsapásaitól.

ASZTALOS JÁNOS

HONVÉDEZREDES

1918 április 6-án született Pozsonyban. Édesapja cipészsegéd volt, akit a Tanácsköztársaságban viselt üzemvezetői megbízatása miatt az ellenforradalom hónapokra bebörtönzött. Asztalos János 1932-ben aranyműves tanonc lett.

Már 17 éves korában bekapcsolódott a munkásmozgalomba. 1935-ben belépett a Vasas tornászokhoz, 1936-ban már résztvett a Vörös Segély munkájában. Ugyancsak 1936-ban lépett be a Nemesfémipari Szakszervezetbe, ahol 1937-ben már vezetőségi tag lett. 1942 májusában a függetlenségi mozgalomban való részvételéért letartóztatták s másfél évre bebörtönözték. Röviddel a börtönből való szabadulása után Nagykanizsára internálták, ahonnan csak a szovjet hadsereg szabadította ki.

1945-től 1947-ig mint pártoktató dolgozott. 1947-ben az I. kerületi pártbizottság titkára lett. Onnan került 1948-ban a Néphadsereghez, ahol politikai oktatóként működött és szervezési feladatokat végzett. Bárhol dolgozott, munkatársai kiváló embert ismertek meg benne, tisztelték tudását, szerették egyszerűségét és egyenes jellemét.

1956 október 30-án az ellenforradalmi csőcselék a Budapesti Pártbizottság ostroma után a Köztársaság téren barbár módon meggyilkolta. Felesége és négy kisgyermeke gyászolja a szerető apát, s harci társai a drága bajtársat, ki egész életét népe ügyének szentelte.

PAPP JÓZSEF

TÜZÉREZREDES

1917-ben született Újpesten. Édesapja és édesanyja több mint 40 éve résztvesznek a munkásmozgalomban. Apja esztergályos, aki 1919-ben zászlóaljparancsnok volt a Vörös Hadseregben. Ezért a fehér terror évekre internálta és szabadulása után is rendőri felügyelet alatt tartotta. Anyja az újpesti gyermekbarátmozgalom egyik alapítója és szervezője. Felesége az Egyesült Izzó dolgozója.

Papp József 1932-ben lett géplakatosinas a Ganz Hajógyárban. Felszabadulása után 2 évig munkanélküli, azután az Egyesült Izzóban kapott munkát. 1939-től 1941-ig tényleges katona, 1941-ben a postánál kap állást mint rádiótávírász. 1949-ig ebben a munkakörben maradt. A felszabadulás után 1946-tól 1948-ig a MADISZ újpesti titkára. 1950-ben lett a Néphadsereg tisztje. Beosztottjai szerették igazságérzetéért, segítőkészségéért.

A Köztársaság téri pártházban tartózkodott október 30-án. Itt ölték meg kegyetlen módon a pártház ostroma után az elvadult ellenforradalmár gyilkosok. Két gyermeke maradt apátlan a gaztett következtében, mely harcos életének véget vetett.

SZABÓ LAJOS

HONVÉDALEZREDES

Miskolcon született 1913 december 17-én. Anyja segédmunkás volt. A kis Szabó Lajos a kassai állami menhelyre került, s a lelencek keserű kenyerét ette a Kassa környéki falvakban. 13 éves korában szegődött el pékinasnak. Prágában szabadult fel s ott lett szervezett munkás. 1929-ben tagja lett a Csehszlovák Kommunista Párt Ifjúsági Szervezetének és a Proletár sportegyesületnek. Prágában magánúton elvégezte a négy középiskolát.

A gyakori munkanélküliség Magyarországra, Franciaországba és Lengyelországba vetette. 1937-ben végleg visszatért Magyarországra és szülővárosában, Miskolcon a sütőmunkás szakszervezetben tevékenykedett. 1940-ben a leventeparancsnoksághoz került mint írnok. Ebben a beosztásában gyakran foglalkozott a leventékkel is. 1944-ben karhatalmi alakulatot szervezett, s a rábízott leventékkel a nyilasok ellen harcolt. Szabó Lajos „nemzetőreivel" több száz levente nyugatra hurcolását akadályozta meg. A felszabadulás után előbb rendőr, azután az MKP szerencsi járásának titkára, majd közellátási ellenőr.

1947-ben kérte felvételét a Kossuth Akadémiára és azt kiváló eredménnyel végezte el. Tehetséges katonatiszt lett és a Néphadseregben fontos feladatokat végzett. 1956. október 30-án a Köztársaság téri pártházban tartózkodott. Itt ölték meg a pártház ostroma után az ellenforradalmár banditák. Két apátlan kislány maradt utána.

TURNER KÁLMÁN

HEGESZTŐ

1914 október 5-én született Székesfehérvárott. Édesapja kőművessegéd volt, régi szervezett munkás. Turner Kálmán 6 elemi után kéményseprő inas lett, 3 év után felszabadult és Móron talált munkát. 1934-ben Pestre jött s az építőiparban dolgozott. Résztvett az 1935-ös nagy építősztrájkban. 1937-től 1939-ig katonáskodott. Leszerelése után a Weiss Manfréd-gyárban lett segédmunkás, azután hegesztő.

Az MKP-be 1945-ben lépett be és a hegesztőműhelyben előbb alapszervi vezetőségi tag, azután titkár lett. 1950-ben az öntöde személyzeti felelőse lett. 1951-ben a Belügyminisztérium Helyi Tanácsok Főosztályára került. Ott szókimondása, bátor bírálatai miatt nem maradt sokáig. 1952-ben fizikai munkára kérte magát. A Hazai Fésűsfonó vette fel hegesztőnek.

1956. október 24-én, amikor a Pártbizottságot megtámadták, résztvett annak védelmében.

November 4-én délután Láng Sándor és Micsinai István volt horthysta rendőrök rátörtek lakásán, s felesége és két gyermeke szeme láttára ölték meg az egyszerű hegesztőt, a munkásmozgalom e hű és áldozatkész harcosát.

BENE MIHÁLY

FÖLDMŰVES

Bene Mihály a szentmártonkátai „Dózsa" termelőszövetkezet tagja. 1895-ben született Szentmártonkátán. A fiatal földműves legény 1916-ban orosz hadifogságba esett. A fogságból az orosz forradalom szabadította ki, s ő azonnal beállt a szocialista forradalom katonái közé.

1921-ben rokkantan került haza, évekig ágyban fekvő beteg volt, de felépült. A vele egysorsú szegényparasztok hű embere volt, akiben mindig bíztak társai. 1945-ben résztvett a földosztó bizottság munkájában és a megalakuló Földművesszövetkezet elnöke lett.

1945-ben lett párttag, s ez időtől kezdve a helyi pártvezetőség tagja volt haláláig. A párttagság bizalmából a Járási Pártbizottság tagja lett.

1949-ben belépett a „Dózsa" termelőszövetkezetbe.

1956. okt. 26-án ellenforradalmi banditák megtámadták lakását, hogy végezzenek fiával, a nagykátai járás harmadtitkárával. A támadók terve ezen a napon nem járt eredménnyel. A család tagjai a támadás után másnapra elhagyták a lakást. Az idős Bene azonban otthon maradt. A lelketlen támadók október 27-én éjjel visszatértek és a magyar parasztok idős harcosát ördögi gonoszsággal a házból kihurcolták és kútba fojtották.

LAKATOS PÉTER

PÁRTISKOLAI TANÁR

1924 március 3-án született Pusztaottlakán. Apja nincstelen földmunkás, aki a felszabadulás után kapott 3 hold juttatott földet.

Lakatos Péter 1938-tól 1945-ig szintén földmunkás volt, évekig a falu legnagyobb kulákjánál volt béres.

1945-ben belépett az MKP-be. A földosztó bizottság elnöke és a község párttitkára lett. 1946-ban a mezőkovácsházi járási Pártbizottság, 1948-ban a Központi Vezetőség apparátusának munkatársa lett. A kétéves pártfőiskola elvégzése után előbb a pártközpont mezőgazdasági osztályán, majd 1953 márciusától a a Földművelésügyi Minisztériumban dolgozott. 1954 áprilisában lett pártiskolai tanár. Lakatos eközben agronómusi képesítést szerzett, s utána az egyetem agrárközgazdász karán tovább tanult.

A Budapesti Pártbizottság elleni támadás alkalmával a székházban tartózkodott. Amikor az ostrom után az utcára kihurcolták, haslövést kapott. A Korányi-kórházba szállították, azonban a fegyveresek nem engedték meg az azonnali orvosi segélynyújtást. Később az orvosoknak sikerült őt a műtőasztalra vinni, de a nagy vérveszteség után a kiváló orvosi beavatkozás sem tudta megmenteni fiatal életét. Két árva gyászolja.

SARKADI ISTVÁN

ÜGYÉSZ

Sarkadi István 1922-ben született Munkácson. Édesapja könyvkereskedő volt. A család nehezen élt. Sarkadi István 6 gimnázium után szakács mesterséget tanult és különböző vendéglőkben dolgozott. 1939 óta vett részt a szakszervezeti mozgalomban. 1942-ben jött Budapestre. 1943-ban bevonult munkaszolgálatra. 1944-ben átszökött a Vörös Hadsereghez. A Vörös Hadsereg tagjaként vett részt Lengyelország és Csehszlovákia felszabadításában. Többször megsebesült, 25%-os háborús rokkanttá vált. 1945 szeptemberében leszerelt és újból Budapestre jött.

1945 óta volt tagja a kommunista pártnak. 1946 elején a budapesti főkapitánysághoz került, majd a Belügyminisztérium jogügyi csoportjában dolgozott.

A felszabadulás után esti iskolában befejezte a gimnáziumot, tovább tanult, s 1950-ben jogi diplomát nyert, később bírói és államügyészi vizsgát tett és az ügyészséghez került.

1956 november 1-én azzal indult el hazulról, hogy bemegy munkahelyére, a Legfőbb Ügyészségre. Útközben elfogták az ellenforradalmárok és a Kilián-laktanyába vitték. November 4-én átvitték a Szabad Nép székházába, ahol ekkor Dudás József rezidenciája volt. Dudás „különleges osztaga" még aznap este agyonlőtte.

Felesége és hatéves kisfia gyászolja.

JAKAB KÁROLY

RENDŐRŐRNAGY

1924. május 21-én született Dorogon. Apja bányász, anyja urasági cseléd, azután ápolónő volt. Az édesanyja két bányászférjet vesztett el és nehéz munkával hat gyermeket nevelt fel. Károly már kisiskolás korában dolgozni kényszerült, pékségben volt árukihordó, kertészetben kifutó és plakátragasztó. 15 éves volt, amikor apja meghalt. A legidősebb fiútestvér támogatása tette lehetővé, hogy szakmát tanuljon, vasesztergályos lett.

1945-ig a Danuviában dolgozott, innen lépett be a demokratikus rendőrséghez. Próbarendőrből lett 11 év során őrnaggyá. Rendőrtiszti munkája mellett a jogtudományi egyetemen tanult már 3 éve.

1949-ben házasodott meg. Feleségével harmonikus családi életet éltek, két kislányuk született.

Az 1956 októberi eseményekkel kapcsolatban Jakab Károly egy Gorkij fasori élelmiszerraktár őrizetére kapott megbízatást. Október 29-én, amikor a szovjet csapatok kivonultak Budapestről, otthonába akart visszatérni. Amint kilépett az utcára, orvlövészek szívenlőtték. A holttestre papíron a következő feliratot helyezték: „Így jár mind, aki a nép ellensége."

A népnek kell bosszút állnia gyilkosain, akik a nép hű fiait gyilkos golyóikkal irtották és népellenesnek rágalmazták.

FODOR PÁL

ÁLLAMVÉDELMI FŐHADNAGY

Fodor Pál 1925-ben született az erdélyi Sepsimogyoróson. Szülei kisparasztok voltak. Ő négy polgári elvégzése után 1942-ben jött Budapestre, műszerész tanulónak. Négyévi tanonckodás után 1946-ban a Lágymányosi Dohánygyárban helyezkedett el; itt dolgozott 1949-ig. Ekkor a XI. kerületi Pártbizottság munkatársa lett. 1950-ben lépett a Belügyminisztérium szolgálatába.

1956 október 31-én egy barátja lakásáról hurcolták el a Kilián-laktanyába. Onnan vitték át november 4-én a Szabad Nép székházba, ahol 4 napig vallatták és kínozták, majd a Dudás-csapat „különleges osztaga" november 4-én este Sarkadi Istvánnal együtt a Corvin Áruház mögötti kis utcában meggyilkolta.

Felesége és 9 éves kisfia többé hiába várják haza a szerető férjet és apát, a becsületes és áldozatkész embert.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés — — — — — — — — — — — — — — — 3

A Rádió ostroma október 23—24-én — — — — — — — 10
— Ahol a fegyveres felkelés elkezdődött —

Támadás a Józsefvárosi Telefonközpont ellen — — — — — 28

Kik vezették a felkelők budai egységeit — — — — — — 31

Ellenforradalmárok a kórházakban — — — — — — — 36

A Continentál Szálló felkelő csoportjai — — — — — — 42

Ellenforradalmi tevékenység a Tudományegyetemen — — — 45

A „Fővárosi Nemzeti Bizottság" az ellenforradalom szolgálatában 49

Újabb adatok a budapesti fehérterrorról — — — — — — 55

Újabb adatok a Budapesti Pártbizottság ostromáról — — — 74

Ellenforradalmi események vidéken — — — — — — — 86

Dudás József és társai — — — — — — — — — — 98

A kapitalista nyugat és a magyarországi események — — — 107
— Tények, nyugati lapkivonatok —

Kiket szabadítottak ki az ellenforradalmi erők a börtönből — — 134

Adatok az ellenforradalmi események következtében előállt veszteségekről és károkról — — — — — — — — — 136

Tizenöt vértanú — — — — — — — — — — 139

Felelős kiadó: a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Tájékoztatási Hivatala

Ára: 4,— Ft.